

Talousnäkökulma
eduskuntakeskusteluissa vuoden
1937 mielisairaslain ja vuoden 1956
kansaneläkelain säätämisessä

Oulun yliopisto

Historiatieteet

Tieteiden ja aatteiden historia

Pro gradu -tutkielma

29.05.2020

Kimmo Mäkelä

Sisällysluettelo

Johdanto	3
Historiallinen tausta	5
Eduskunta organisaationa	11
Tutkimustehtävä ja -menetelmät	14
1 Mielisairaslaki 1937	17
1.1 Lain käsittely eduskunnassa	18
1.2 Eduskunnan suhtautuminen mielisairaisiin	22
1.2.1 Kansanedustajien suhtautuminen mielisairaisiin	22
1.2.2 Eduskunnan käsitys mielisairaista mielisairaslain perusteella	28
1.2.3 Eduskuntapuolueiden suhtautuminen mielisairaisiin	30
1.3 Kiista kriminaalimielisairaista, heidän perhehoidostaan ja kustannuksistaan	31
1.3.1 Talousvaliokunnan mietinnössä esitetyt muutokset hallituksen esitykseen	31
1.3.2 Kiista kriminaalimielisairaista, heidän perhehoidostaan ja kustannuksistaan eduskunnan käsittelyissä	33
2 Kansaneläkelaki 1956	44
2.1 Lain käsittely eduskunnassa	45
2.2 Eduskunnan suhtautuminen eläkkeensaajiin	52
2.2.1 Kansanedustajien suhtautuminen eläkkeensaajiin	52
2.2.2 Eduskunnan suhtautuminen eläkkeensaajiin kansaneläkelain perusteella	56
2.2.3 Eduskuntapuolueiden suhtautuminen eläkeläisiin	58
2.3 Talousnäkökulma salikeskusteluissa	59
2.3.1 Kiista eläkeiästä, tasa-eläkkeistä, niiden suuruudesta ja kokonaismenoista	59
Loppulause	74
Liite 1 Äänestyskäyttäytyminen mielisairaslaissa	76
Liite 2 Äänestyskäyttäytyminen kansaneläkelaisissa	84
Lähteet	93
Tutkimuskirjallisuus	93
Verkojulkaisut	94
Eduskunnan sivut	94
Finlex	95
Pohtiva	95
Rahamuseo	96
Tilastokeskus	96

Johdanto

Pro gradu -tutkielmani aiheena on talousnäkökulma eduskuntakeskusteluissa vuoden 1937 mielisairaslain ja vuoden 1956 kansaneläkelain säätämisessä. Lakien vuoden olen ilmoittanut sen mukaan, koska ne on eduskunnassa hyväksytty; tarkat päivämäärät ovat mielisairaslaissa 19.2.1937 ja kansaneläkelaisissa 23.5.1956. Tarkoitukseni on selvittää, miten kansanedustajat ovat eri aikoina perustelleet eduskunnassa päätöksentekoa taloudella. Mielisairaslain osalta käsittelen asiaa kolmesta näkökulmasta: miten lain käsittely eteni eduskunnassa, kuinka eduskunta ja sen puolueet suhtautuivat mielisairaisiin yksittäisten kansanedustajien puheiden ja lopullisen hyväksytyn lain perusteella ja millainen kiista kriminaalimielisairaista ja heidän kustannuksistaan eduskunnassa kehkeytyi. Tarkastelen myös kansaneläkelakia kolmesta näkökulmasta: lain käsittelyä eduskunnassa, eduskunnan ja sen puolueiden suhtautumista eläkkeensaajiin yksittäisten kansanedustajien puheiden ja lopullisen lain perusteella ja talousnäkökulmaa salikeskusteluissa.

Kuluttajahintaindeksi kuvaa kotitalouksien Suomessa ostamien tavaroiden ja palveluiden hintakehitystä. Näin ollen sitä käytetään yleisenä inflaation mittarina. Kuluttajahintaindeksit sopivat hyvin lyhyen aikavälin tarkasteluihin, kun taas elinkustannusindeksi pitkien ajanjaksojen tutkimiseen, sillä indeksiuudistukset eivät katkaise aikasarjaa. Elinkustannusideksillä tarkoitetaan kuluttajahintojen muutosta keskimääräisen kotitalouden kulutusrakenteen mukaisesti.¹ Suomen Pankin rahamuseon Rahanarvolaskurin mukaan vuoden 1937 markan arvo oli vuoden 2020 euroon suhteutettuna 0,37 €, eli miljoona markkaa vastasi nykyrahassa 370000 €. Inflaatioprosentti oli 5%, kun se vuonna 2020 on 0,7%. Elinkustannusindeksi oli 9,083, ja nykyään se on 1973. Raja-arvona pidetään sitä, että vuonna 1951 se on ollut 100 pistettä. Työläisen keskimääräinen tuntipalkka oli vuonna 1937 8,15 mk. Nykyään se on 17,36 e. Vuoden 1956 markka puolestaan vastasi euroiksi muutettuna 0,03 €, eli miljoona markkaa vastasi nykyrahassa 30000 €. Inflaatioprosentti oli 11,7%. Elinkustannusindeksi oli 111 ja työläisen keskimääräinen tuntipalkka 205 mk.²

Tarkasteltavia lakeja valitessani kiinnitin huomiota siihen, etteivät lait olisi samalta politiikan sektorilta. Tämä siksi, että aineisto olisi tällöin paremmin vertailukelpoinen.

---

¹ <https://www.stat.fi/meta/til/khi.html>. Viitattu 27.5.2020.

² <http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>. Viitattu 27.5.2020.

Mielestäni onnistuin siinä kohtuullisesti, koska ensimmäinen laki on sosiaalipolitiikan ja toinen työelämän sektorilta. Toki toinenkin laki sivuaa vahvasti sosiaalipolitiikkaa, koska siinä päätettiin yhteiskunnan maksamista eläkkeistä. Nämä kaksi lakia ovat saaneet aikaan myös isoja muutoksia suomalaiseen yhteiskuntaan, ja ne ovat aikanaan herättäneet vilkasta keskustelua paitsi eduskunnassa myös kansan parissa. Lisäksi lakien ajankohdat ovat mielestäni onnistuneet, koska lakien säätämisissä ei ole juurikaan samoja päätöksentekijöitä, joten niiden vertaileminen on mielekkäämpää. Vuonna 1956 kansaneläkelakia käsittelevistä kansanedustajista 21 päättivät myös vuoden 1937 mielisairaslaista.

Tarkastelen tutkielmassani myös lakien historiallista taustaa ja sitä, kuinka historiallinen konteksti on vaikuttanut niiden syntyyn. Selvitän työssäni lyhyesti myös eduskunnan toimintaa organisaationa: kuinka eduskunta käytännössä lakeja säätää, mitkä ovat eduskunnan toiminnan menettelytavat ja käytännöt ja onko niihin tullut muutoksia yli satavuotisen historian aikana. Mielisairaslain ja kansaneläkelain aikaan eduskunnan pöytäkirjoihin ei merkitty edustajien puoluetustaa, joten tein mielisairaslain ja kansaneläkelain äänestyksistä havainnollistavat taulukot (ks. liite1 ja 2), kuinka kukin edustaja asiasta äänesti lainkäsittelyn eri vaiheissa. Kansaneläkelaisissa laitoin taulukkoon vain ne äänestykset, jotka olivat tiukkoja. Niiden laatimisessa olen hyödyntänyt vuoden 1937 ja 1956 eduskunnan pöytäkirjoja ja kansanedustajien hakupalvelua, jonka avulla oli helppo selvittää lakeja säätäneiden edustajien puoluetustat.³ Taulukoiden avulla oli luontevampaa analysoida puolueiden puoluekuria ja yksittäisten edustajien äänestyskäyttäytymistä sekä sitä, ketkä edustajat olivat poissa äänestyksistä ja miten niiden vaihteluvuus vaikutti äänestystulokseen. Mielisairaslakia käsitellessäni selvitän myös, miten mielisairaisiin lain valmistelun aikaan suhtauduttiin. Kansaneläkelaisissa pyrin taustoittamaan sitä, kuinka eläkkeisiin suhtauduttiin lain säätämisen aikana. Loppulauseessa pohdin työni merkitystä aikaisemman tutkimuksen ja mahdollisen jatkotutkimuksen näkökulmasta. Lisäksi vertailen kahden lain eroja siltä kannalta, kuinka niitä eduskunnassa käsiteltiin ja kuinka eduskunnan käytännöt ovat muuttuneet näiden lakien säätämisen välissä.

---

³ <https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/people/results.aspx?k=> Viitattu 17.4.2020.

Historiallinen tausta

Vuoden 1936 eduskuntavaaleissa äänestysprosentti oli 62,9%. Sosiaalidemokraattinen puolue voitti vaalit saamalla 83 paikkaa lisäten paikkamääräänsä viidellä edellisiiin vaaleihin verrattuna. Kokoomus sai kaksi lisäpaikkaa 20 edustajallaan. Maalaisliitto, ruotsalaiset ja IKL pitivät paikkansa (53, 21 ja 14). Edistyspuolue menetti 4 paikkaa saaden 7. Pienviljelijöiden puolue menetti paikkoja 2 ja kansanpuolue yhden. Molemmat puolueet saivat yhden paikan.⁴

Vaaleja edeltävä Kivimäen hallitus kaatui syyskuussa luottamusäänestykseen valtio- ja maanpetosrangaistuksia koskevasta laista, kun muutamat oikeistolaiset jättivät äänestämättä tai äänestivät esitystä vastaan; äänestystulos oli 94-93. Lähes neljä vuotta istunut hallitus oli näin kaatunut.⁵ Hallitus oli saanut parlamentaarista tukea sosiaalidemokraateilta, jotka halusivat pitää hallituksen pystyssä, ettei uusi hallitus muodostuisi maalaisliiton ja kokoomuksen välille. Tilanne kuitenkin muuttui vaalien jälkeen, kun SDP ja ML olivat käyneet neuvotteluita mahdollisesta hallitusyhteistyöstä.⁶ Vaalivoitosta huolimatta SDP ei saanut muodostaa hallitusta, koska presidentti Svinhufvud ei halunnut sosiaalidemokraatteja hallitukseen. Maalaisliittolainen Kyösti Kallio sai tehtäväkseen muodostaa hallituksen.⁷

Punamultahallitus kuitenkin onnistui lopulta vuoden 1937 presidentinvaalien jälkeen, kun maalaisliittolainen Kyösti Kallio valittiin presidentiksi. Istuvan presidentin kaataminen onnistui SDP:n tuella, sillä sen edustajat eivät halunneet missään tilanteessa Svinhufvudin uudelleenvalintaa. SDP lupasi ML:lle, että se äänestää Kalliota, mikäli Ståhlberg ei tule valituksi ensimmäisellä kierroksella. Mielenkiintoista oli se, että SDP pelkäsi Svinhufvudin uudelleenvalintaa niin paljon, etteivät he uskaltaneet äänestää Tanneria edes ensimmäisessä äänestyksessä. Toisella kierroksella Kallio sai 177 ääntä, ja hänet valittiin presidentiksi. Punamultayhteistyön hankalin kiistakysymys oli se, kumpi puolueista saa pääministerin paikan. Asia ratkaistiin lopulta niin, ettei kumpikaan saanut sitä, vaan se annettiin

---

⁴ Jääskeläinen 1973, 282.

⁵ Tiitta 2007, 98.

⁶ Jääskeläinen 1973,

⁷ Tiitta 2007, 98.

Edistyspuolueelle, ja 12.3.1937 nimitettiin A.K. Cajanderin hallitus, jonka muodostivat SDP, ML ja Edistyspuolue.⁸

Mielisairaslaki hyväksyttiin eduskunnassa 19.2.1937.⁹ Lailla kumottiin Keisarillisen Venäjän 28.5.1889 antama asetus ja kaikki uuden lain kanssa ristiriidassa olevat säädökset.¹⁰ Vuoden 1899 asetus oli ohjannut hoitoa kunnallisen vaivaishoidon suuntaan. Tämän johdosta suurimpiin kaupunkeihin alettiin perustaa kunnallisia mielisairaaloita. Asetus antoi myös mahdollisuuden pienemmille kunnille perustaa piirimielisairaaloita valtion tuella.¹¹ Vuoden 1937 mielisairaslaissa todetaan selkeästi, että hoidon järjestämisestä vastaavat kunnat ja valtio. Laki kuitenkin säilytti kunnalliskotien mielisairasosastot edelleen hoitopaikkoina, mutta ne asetettiin lääkintäviranomaisten valvontaan eikä uusia osastoja saanut perustaa kunnalliskoteihin ennen kuin lääkintöhallitus oli ne hyväksynyt kelvollisiksi mielisairaiden hoitopaikoiksi.¹²

Vuoden 1922 köyhäinhoitolaki velvoitti kuntia rakentamaan kunnalliskoteihin mielisairasosastoja, ellei tarjolla ollut varsinaisia mielisairaalapaikkoja. Kunnalliskotien mielisairaalaosastojen määrä oli Suomessa 167 kappaletta vuonna 1938. Hoidon taso kunnalliskodin mielisairasosastoilla parani, kun ne vuonna 1933 asetettiin lääkärin säännölliseen valvontaan. Potilaat rajattiin muihin sairaaloihin jonottaviin ja rauhallisiin hoidokkeihin. Mielisairasosastot jätettiin kuitenkin ilman valtionapua vuonna 1929. Sosiaaliministeriön tarkastuslääkäri Rakel Jalaksen mukaan kunnalliskotien häpeäpilkkuja olivat mielisairasosastot. Ne olivat hänen sanojensa mukaan vastakohtia päärakennusten kukka- ja vihannestarhojen muodostamille keitaille. Jalas kuvaili mielisairasosastojen kävelypihoja häpeäksi koko maan huoltolaitoksille, sillä siellä ei ollut penkkejä, pöytiä tai yhtään kukkaa. Lisäksi hän sanoi oloja sietämättömiksi, sillä vuodepaikkoihin nähden kunnalliskotien mielisairasosastoilla hoidettiin lähes kaksinkertainen määrä mielisairaita ja tylsämielisiä.¹³

---

⁸ Tiitta 2007, 104-105.

⁹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 229.

¹⁰ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 664.

¹¹ Pietikäinen 2013, 163.

¹² Kaila 1966, 179.

¹³ Harjula 2015, 167-171.

Kehitysvammaisuuden käsitteistö oli 1800-luvun lopulla kirjava ja hajanainen. Suomen valtiopäivillä kysymystä käsiteltiin ensimmäisen kerran vuosina 1877-1878. Nimityksinä käytettiin idioottia, tylsämielistä ja typerämielistä. Lääketieteen piirissä kehitysvammaisuus määriteltiin mielisairauden alalajiksi. Sen keskeisenä tunnistamiskriteerinä oli taudin puhkeaminen lapsuusiässä. Lääkintöhallitus erotteli vuosikertomuksissaan 1890-1930 toisistaan lapsena sairastuneet tylsämieliset ja idiootit sekä vanhempana sairastuneet, joiden katsottiin olevan mielisairaita rajoitetussa merkityksessä. Synnynnäisestä tylsämielisestä eroteltiin 1880-luvun tautiluokituksissa eri asteita, joita olivat idiotia, imbecillitas ja tylsämielisyyden lievin aste debilitas, joka esiintyi tilastoissa ensimmäisen kerran 1910.¹⁴

Opettajat ja lääkärit toimivat tylsämielisten määrittelijöinä. Tämä oli luonteva ratkaisu siitä syystä, että tarve lahjattomien erottamiseen kasvoi sitä mukaan, kun koulu tavoitti yhä suuremman osan ikäluokasta. Selkeiden mittapuiden puuttuessa älyllisesti heikkojen lapsien tunnistaminen oli hankalaa ja sattumanvaraista, koska se pohjautui opettajan ihmistuntemukseen tai lääkärintarkastuksiin. 1910-1920-luvulla psykologisten älykkyystestien kehittämisen myötä tunnistamisesta tuli helpompaa. Näiden myötä Suomen kasvatusalalle vakiintui jaottelu, jossa idioottien eli tylsämielisten sekä imbesillien eli vähämielisten lisäksi omaksi ryhmäkseen eroteltiin debiilit eli heikkomielliset. Kehitysvammaisuuden käsitteistö ja eri vajavuusasteiden kriteeristö pysyivät sekavina 1930-luvun lopulle saakka. Tylsämielislaitoksissa opetus suunnattiin kehityskykyisiin ja kehityskyvyttömät lähetettiin koeajan jälkeen koteihinsa, vaivaistaloon tai mielisairaalaan.¹⁵

Rotuhygieeninen ajattelu levisi maailmalla 1900-luvun alussa. Väestön määrään ja laatuun keskittyvän rotuhygienian lähtökohtana oli degeneraation uhka. Tietosanakirja vuodelta 1910 selittää degeneraation näin: ”Elävien olentojen muuttuminen taantuvaan suuntaan.” Suomeen se levisi henkilökohtaisten kontaktien ja kirjallisuuden välityksellä Pohjoismaista, Saksasta ja Yhdysvalloista. Rotuhygieenisessä ajattelussa on keskeistä se, että kansakunnan tulevaisuuden katsottiin riippuvan siitä, millainen perintöaiheiden summa kansalla oli. Fyysinen heikkous ja henkinen kyvyttömyys liittyvät toisiinsa, ja suvussa periytyvän degeneratiivisten taipumusten katsottiin esiintyvän eri yksilöissä eri tavalla: luonteen

---

¹⁴ Harjula 1996, 61.

¹⁵ Harjula 1996, 65-66.

heikkoutena, hermostuneisuutena, mielisairautena, tylsämielisyytenä, keuhkotautina, rikollisuutena, alkoholismina tai prostituutiona.¹⁶

Rotuhygieenisen ajattelun periaatteena oli uhka perinnöllisten vikojen jatkuvasta lisääntymisestä. 1900-luvun alun rotuhygienian suurin kiinnostuksen kohde oli mielisairaiden, kaatumatautisten ja tylsämielisten määrän selvittäminen.¹⁷ Kokonaisarviot Suomessa olevista degeneroituneiden määrästä vaihtelivat suuresti. Vuonna 1936 tilastotutkimuksissa päädyttiin siihen, että yli 7-vuotiaita psyykkisesti viallisia oli yli 90000. Kansainvälisessä kirjallisuudessa degeneroituneiden yhteiskunnallista merkitystä havainnollistettiin kuvaamalla yksittäisiä ongelmasukuja, joiden kustannuksista yhteiskunnalle esitettiin yksityiskohtaisia laskelmia. Suomalaisista köyhäinhuoltotilastoista löytyy tukea näille uhkakuville: kun 1920-30-luvuilla 4-5% väestöstä oli köyhäinavun piirissä, niin mielisairaissa, tylsämielisissä ja kaatumatautisissa luku oli peräti 40-60%. Näin ollen suomalaiset köyhäinhoitoviranomaiset katsoivat kansan henkisen ja ruumiillisen rappeutumisen olevan syynä köyhäinavun tarpeen lisääntymiseen.¹⁸

Laitosten rakentaminen lisääntyi Suomessa 1920-luvulla lopulla, kun hyväksyttiin lait mielisairaaloiden, tuberkuloosiparantoloiden, kehitysvammalaitosten ja kaatumatautilaitosten valtionavuista. Lakeja perusteltiin rotuhygieenisin argumentein. Laitoshoidon kalleus, laitosverkostojen rakentamisen hitaus ja elinikäisen eristämisen epäinhimillisyys olivat perusteita, joilla laitoshoidolle alettiin etsiä muita vaihtoehtoja.¹⁹

Vuoden 1929 avioliittolaissa ehdottomiksi avioesteiksi määriteltiin lähisukulaisuus, mielisairaus ja tylsämielisyyt. Lisäksi presidentin luvanvaraisiksi liitoiksi asetettiin kaatumatautisten, sukupuolitaudin saaneiden ja synnyynnäisesti kuuromykkien avioliitot.²⁰ Rärkeimmin rotuhygienia näkyi suomalaisessa lainsäädännössä vuonna 1935 hyväksytyssä sterilisaatiolaissa. Se määräsi, että ”Tylsämielinen (idiootti), vähämielinen (imbesilli) ja mielisairas voidaan määrätä tehtäväksi suvun jatkamiseen kykenemättömäksi, jos on syytä varoa, että sellainen vajaakelpoisuus periytyisi hänen jälkeläisiinsä, tai jos on todennäköistä, että hänen lapsensa jäisivät hänen tällaisen

---

¹⁶ Harjula 2007, 40-41

¹⁷ Harjula 2007, 43.

¹⁸ Harjula 2007, 43-45.

¹⁹ Harjula 2007, 49-50.

²⁰ Harjula 2007, 50-51.

vajaakelpoisuutensa takia huoltoa vaille”. Lisäksi asetuksella vielä täsmennettiin, että alle 14-vuotiaan tasolla älylliset vajaaälyiset, skitsofreenikot, maanis-depressiiviset ja sukupuolirikolliset ovat myös lain piirissä. ”Luonnottomasta sukuvietistä” sallittiin sterilisaation lisäksi kastraatio eli sukurauhasten poisto. Pakollisista sterilisaatioista luovuttiin Suomessa vasta vuonna 1970. Suomessa tehtiin rotuhygienian perusteella 7530 sterilisaatiota vuosina 1935-1970.²¹

Ensimmäinen kansaneläkelaki hyväksyttiin Suomessa 27.4.1937, ja se tuli voimaan vuoden 1939 alusta. Sen hoitoa varten perustettiin uusi organisaatio: Kansaeläkelaitos Kela. Uuden järjestelmän luomisen takia asia käsiteltiin perustuslain muutoksena, joten se sai eduskunnassa vähintään 5/6 tuen. Eduskunta sai valtuudet valvoa Kelan toimintaa. Jokainen 18 vuotta täyttänyt alkoi kerätä Kelassa olevalle tilille vakuutusmaksuihin perustuvaa pääomaa, joka oli kaksi prosenttia palkansaajan tuloista. Työnantaja maksoi näistä maksuista puolet. Lain suurin ongelma oli sen pitkä voimaantuloaika eli 40 vuotta. Vuonna 1950 vain noin 15 prosenttia eläkeiän ylittäneistä sai eläkettä.²²

Vuoden 1954 eduskuntavaalit olivat 8.3.1954.²³ Vaaleissa SDP sai 54 paikkaa, mikä oli yksi paikka lisää edellisiin vaaleihin nähden, ML 53, joka lisäsi paikkamääräänsä kahdella, SKDL piti paikkamääränsä 43, KOK menetti 4 paikkaa saaden 24, RKP 13 paikallaan menetti 2 paikkaa ja Kansanpuolue nosti 3 paikalla saaden 13. Eduskunta kokoontui 1.4.1954, ja Karl-August Fagerholm valittiin puhemieheksi. Hallitusneuvottelut olivat vaikeat, koska SDP oli lähtenyt vaaleihin teemalla: Kekkonen valta on murskattava. Lopulta SDP ehdotti, että istuvan hallituksen ulkoministeristä Ralf Törngrenistä tulisi uusi pääministeri. Tämä sopi Maalaisliitolle, ja hallitus nimitettiin 5.5.1954. Salkkujako oli seuraava: SDP sai kuusi, ML kuusi, RKP yhden, ja lisäksi oli yksi ammattiministeri. Hallitus oli lyhytikäinen - vain 5,5 kuukautta, ja se kaatui kysymykseen elinkustannusindeksistä. Kumpikaan päähallituspuolue ei taipunut, ja hallitus erosi pääministerin vaatimukseen hyväksyä hänen ehdotuksensa 14.10.1954 mennessä. Näin ollen hallitus jätti eronpyyntönsä tuona päivänä.²⁴

---

²¹ Harjula 2007, 50-54.

²² Paavonen 2006, 256.

²³ Tarkka 2007, 199.

²⁴ Jääskeläinen 1980, 249-252.

Hallituksen eronpyynnön jälkeen ML ja SDP jatkoivat hallitusneuvotteluita. Lopputuloksena muodostui Kekkosen viides hallitus 20.10.1954. Siihen kuului nyt 7 SDP:n ministeriä, 6 ML:n ministeriä ja yksi amattiministeri.²⁵ Hallitus sai valmiiksi esityksensä kansaneläkeliksi 11.3.1955.²⁶ Hallituksen esityksessä kansaneläkelain yhteyteen ehdotettiin kahta siihen liittyvää lakia, jotka olivat laki lapsilisan muuttamisesta ja laki kansaneläkelaisissa säädettyjen maksujen ja eläkkeiden sitomisesta elinkustannusindeksiin.²⁷ Vuoden 1956 presidentinvaaleissa 15.2.1956 presidentiksi valittiin Urho Kekkonen. Kekkonen oli jättänyt hallituksen eronpyynnön 27.1.1956. Kekkonen pyysi 17.2.1956 Fagerholmia aloittamaan hallitustunnustelut. Neuvotteluja varjosti 1.3.1956 alkanut yleislakko. Hallitus onnistuttiin lakon alkamisen jälkeen samaan nopeasti kasaan, sillä Fagerholmin hallitus nimitettiin 3.3.1956. SDP sai 6, ML 6, RKP ja KP yhdet ministerit. Lisäksi hallitukseen nimitettiin yksi ammattiministeri.²⁸

Uusi kansaneläkelaki hyväksyttiin eduskunnassa 23.5.1956. Uudessa mallissa eläkkeeseen oli oikeutettu jokainen yli 65-vuotias suomalainen. Se koostui kaikille maksettavasta pohjaosasta ja tulovähenteisestä lisäosasta. Eläkkeen ehtona oli myös se, että kansalainen oli elänyt Suomessa vähintään viisi vuotta.²⁹ Sitä maksettiin myös työkyvyttömillä. Pykälässä 22 määriteltiin, että työkyvytön on sellainen henkilö, joka sairauden, vian tai vamman vuoksi on pysyvästi kykenemätön huolehtimaan itsestään voimiaan ja kykyjään vastaavalla työllä. Pykälässä 26 määriteltiin eläkkeen perusosaksi 24000 markkaa vuodessa. Jos jatkoi töitä eläkeiän jälkeen, korotukset määräytyivät seuraavasti: 66-vuotiaaksi korotus oli 12,5%, 67-vuotiaaksi 25%, 68-vuotiaaksi 37%, 69-vuotiaaksi 50% ja 70-vuotiaaksi tai pidempään 62,5%. Tukiosia maksettiin täysimääräisenä, jos vuositulot eivät ylittäneet ensimmäisessä kuntayhtymässä 34000 mk, toisessa 24000 mk ja kolmannessa 17000 mk. Tukiosien suuruudet olivat 72000 mk, 63000 mk ja 54000 mk. Vähennys tukiosaan laskettiin niin, että täysimääräisestä tukiosasta vähennetään puolet vuositulon ja rajatulon erotuksesta.³⁰

---

²⁵ Jääskeläinen 1980, 252.

²⁶ Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 832.

²⁷ Jääskeläinen 1980, 478.

²⁸ Jääskeläinen 1980, 261-265.

²⁹ Paavonen 2006, 258-259.

³⁰ <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1956/19560347>. Viitattu 3.5.2020

Laissa oli edelleen ongelmia, sillä kunnallisten eläkkeiden ongelma oli hajanaisuus: edut poikkesivat toisistaan sekä kuntien että eri ammattiryhmien välillä. Kuntasektorin eläketurva oli yksityistä kehittyneempi. Yksityisellä puolella tilanne parani, kun työnantajat rupesivat perustamaan palkollisilleen eläkesääntöjä ja -säätiöitä. Erityisesti 1950-luvulla kehitys oli vilkasta. Tätä kehitystä auttoi se, että eduskunta hyväksyi vuonna 1955 säätiöitä koskevan lain. Säätiöitä oli vuonna 1955 65 kappaletta, mutta vuonna 1962 niitä oli jo 445 kappaletta.³¹

Eduskunta organisaationa

Perustuslain 24. pykälässä säädetään, että eduskunnan toimikausi alkaa, kun vaalien tulos on vahvistettu, ja jatkuu, kunnes seuraavat eduskuntavaalit on toimitettu. Järjestelyllä turvataan se, että maassa on aina toimivaltainen eduskunta, joka voi kokoontua.³² Vaalikausien pituus on vaihtunut eduskunnan historiassa kerran. Ennen nykyistä vuonna 1954 hyväksyttyä neljän vuoden vaalikautta ne olivat kolmen vuoden mittaisia.³³ Eduskunta päättää itse vuosittaisesta kokoontumisestaan valtiopäiville. Tämä tarkoittaa sitä, että edellisen vaalikauden viimeisillä valtiopäivillä on päätettävä päivä, jolloin uusi eduskunta vaalien jälkeen kokoontuu. Tämä mahdollistaa sen, että uusi eduskunta voisi aloittaa toimintansa mahdollisimman pian.³⁴ Eduskunnan jälkeisen järjestäytymisen keskeisimpiä tehtäviä on asettaa lain säätämisen kannalta tarpeelliset eduskunnan valiokunnat. Ne on valittu vuodesta 1983 asti koko vaalikaudeksi. Sitä ennen ne valittiin aina vaalikaudenkin jokaisille varsinaisille valtiopäiville erikseen.³⁵ Valtiopäivä-käsite on ajan saatossa muuttunut, mutta nykyään sillä tarkoitetaan kalenterivuoden pituista toimintajaksoa eduskunnassa.³⁶

Perustuslain mukaan eduskunta asettaa vaalikaudekseen suuren valiokunnan, perustuslakivaliokunnan, ulkoasiainvaliokunnan, valtionvarainvaliokunnan ja työjärjestyksessä säädetty *”muut pysyvät valiokunnat”*.

---

³¹ Paavonen 2006, 259.

³² Hiden 2006, 25.

³³ Hiden 2006, 49.

³⁴ Hiden 2006, 26.

³⁵ Hiden 2006, 29.

³⁶ Hiden 2006, 54.

Lisäksi eduskunta voi asettaa tilapäisen valiokunnan valmistelemaan tai tutkimaan tiettyä asiaa. Vaali valiokuntapaikosta järjestetään, jos eduskunta ei ole asiasta yksimielinen. Silloin se suoritetaan suhteellisella vaalitavalla, mutta käytännössä vaaleja ei yleensä ole järjestetty, koska eduskuntaryhmissä pystytään laskemaan, mikä niiden paikkaosuus valiokunnissa tulee suhteellisen vaalitavan mukaan olemaan, joten ryhmät asettavat sen mukaan ehdokkaat valiokuntiin. Näin ollen eduskunta on asiasta yksimielinen. Muut pysyvät valiokunnat ovat aikojen saatossa noudatelleet valtioneuvoston ministerijakoa.³⁷

Puhemiesneuvosto on eduskunnan alusta asti toiminut sekä puhemiehen neuvotteluelimenä että eduskunnan työtä johtavana elimenä. Siihen kuuluvat puhemies, varapuhemiehet ja eduskunnan valiokuntien puheenjohtajat. Koska valiokuntien puheenjohtajat valitaan pääsääntöisesti koko vaalikaudeksi, on puhemiesneuvoston kokoonpano varsin vakaa. Valiokuntien puheenjohtajan ollessa estynyt varapuheenjohtaja ei voi toimia hänen tilallaan, koska perustuslain säädöksessä todetaan yksiselitteisesti, että vain puheenjohtaja on jäsenenä puhemiesneuvostossa. Tämä järjestely johtuu siitä, että kokoonpanon suhde edustajuudesta koko eduskunnan poliittisten voimasuhteisiin nähdessä pysyisi samana. Oikeudellisesti valiokunnan puheenjohtajien valinta kuuluu valiokunnalle itselleen, mutta käytännöksi eduskunnassa on muodostunut tapa, jossa eduskunnan eduskuntaryhmät sopivat puheenjohtajuudet niin, että puolueiden saamat puheenjohtajuudet heijastelevat mahdollisimman hyvin eduskunnan voimasuhteita. Tällaisen käytännön muodostumiseen on vaikuttanut se, että puhemiesneuvoston tulee nauttia koko eduskunnan luottamusta. Perustuslaissa säädetään, että puhemiesneuvostolla on oikeus antaa ohjeita eduskunnan työn järjestämiseksi, mutta käytännössä se rajoittuu teknisluonteisiin ohjeisiin.³⁸ Puhemiehellä on merkittävä rooli eduskunnan johtamisessa. Hän johtaa ja valvoo täysistunnon työskentelyä. Lisäksi hän toimii puhemiesneuvoston puheenjohtajana. Puhemiehen myös katsotaan valtakunnan epävirallisessa arvojärjestyksessä kuuluvan tasavallan presidentin ja pääministerin väliin.³⁹

---

³⁷ Hiden 2006, 30-31.

³⁸ Hiden 2006, 108-109.

³⁹ Hiden 2006, 111.

Täysistunnon menettelyä ja päätöksentekoa kuvataan sanalla käsittely ennen vuoden 2000 perustuslain uudistusta. Valtiopäiväjärjestyksessä määrätään lakiehdotuksen käsittelylle seuraava menettelytapa: lain ensimmäinen, toinen, kolmas ja ainoa käsittely ja vielä erikseen jatkettu ainoa ja toinen käsittely. Nykyään tätä on yksinkertaistettu niin, että on lakiehdotuksen ensimmäinen, toinen ja ainoa käsittely. Sana käsittely toimii tällöin teknisenä terminä. Sillä tarkoitetaan valiokuntavalmistelun jälkeen tapahtuvaa, perustuslaissa ja työjärjestyksessä yhdeksi ja yhtenäiseksi menettelyvaiheeksi tarkoitettua asian olemista täysistunnon käsiteltävänä. Tämä tarkoittaa sitä, että päiväjärjestyksen ulkopuolella tapahtuvia menettelyjä, vaaleja ja asian vireilletuloa välittömästi seuraavaa valiokuntaan lähettämistä ei nimetä käsittelyksi. Täysistunnossa päätökset tehdään annettujen äänten enemmistössä, ellei perustuslaissa toisin säädetä. Päätöksenteossa noudatetaan ns. parlamentaarista äänestystapaa, eli äänestyksessä on aina vastakkain kaksi ehdotusta ja äänestää voi jaa tai ei. Myös tyhjän äänestäminen on mahdollista. Äänten mennessä tasan arpa ratkaisee, ellei kyseessä ole määräenemmistöllä ratkeava asia.⁴⁰

Nykyinen eduskunnan työjärjestys on vuodelta 2000. Se määrää, että äänestys toimitetaan koneäänestyksenä, seisomaan nousten tai avoimena lippuäänestyksenä. Koneäänestys toimitetaan seisomaan nousten toimitetusta äänestyksestä huolimatta, mikäli puhemies katsoo sen aiheelliseksi tai vähintään yksi edustaja sitä vaatii. Avoin äänestys järjestetään vain, jos puhemies katsoo, ettei koneäänestys anna luotettavaa tulosta tai kone on rikki. Myös äänten mennessä tasan suoritetaan avoin lippuäänestys.⁴¹ Vuoden 1927 työjärjestys erosi nykyisestä sen verran, että avointa lippuäänestystä toteutettiin myös, jos 20 edustajaa sitä vaati.⁴² Ensimmäinen äänestyskone on otettu eduskunnassa käyttöön 9.9.1927, mutta se ei vielä yksilöinyt sitä, kuka edustaja nappia painoi. Toki tekniset edellytykset olivat jo tuolloin olemassa.⁴³ Ensimmäinen nykyisen kaltainen avoin äänestyskone tuli eduskunnan käyttöön 30.10.1951. Tämän myötä edustajien vaatimat avoimet lippuäänestykset jäivät lähes kokonaan pois.⁴⁴

---

⁴⁰ Hiden 2006, 121-122.

⁴¹ <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040#L5P61> Viitattu 17.4.2020.

⁴² Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 1279-1280.

⁴³ Nousiainen 1977, 483-484.

⁴⁴ Nousiainen 1977, 485-487.

Tutkimustehtävä ja -menetelmät

Pro gradu -tutkielmani tarkoituksena on selvittää, miten talousnäkökulma on vaikuttanut eduskunnassa käytyyn keskusteluun ja päätöksentekoon kahden lain säätämisessä. Nämä lait ovat mielisairaslaki 1937 ja kansaneläkelaki 1956. Tärkeimpiä tutkimuskysymyksiäni ovat seuraavat: Miten talousnäkökulma on vaikuttanut hallituksen/valiokuntien esityksiin? Miten se on vaikuttanut eduskunnassa käytyyn keskusteluun? Miten eduskunta suhtautui mielisairaisiin tai eläkeläisiin? Tutkimusmenetelmänä aion käyttää retoriikan tutkimista.

Retoriikkaa voi luokitella sen mukaan, mihin kielenkäytön tasoon huomio suunnataan. Näin voidaan erottaa puheiden tai esitysten retoriikka, argumentoinnin retoriikka ja trooppien tai kielikuvien retoriikka. Retoriikkaa arvioitaessa tarkastellaan puheita, tekstejä, kuvia tms. esityksiä kokonaisuutena keskittyen arviomaan niiden taidokkuutta tai vaikuttavuutta suhteessa yleisöön. Argumentoinnissa taas keskitytään niihin puoliin, joilla pyritään muuttamaan tai vahvistamaan yleisön käsityksiä asioista. Trooppiretoriikkaa voidaan tarkastella taidonilmaisuna tai argumentoinnin välineenä. Siinä on nähtävissä myös avaimia jonkin tekstin, kirjoittajan tai aikakauden kielen tyypillisten tai yksilöllisten ajatusmuotojen tai tyylien tutkimiseen.⁴⁵ Tutkielmassani keskityn lähinnä kahteen ensimmäiseen, siis puheiden tai esitysten retoriikkaan ja argumentoinnin retoriikkaan. Eduskunnassa esitettyjä puheita on helppo pitää vaikeaselkoisina ja ikävinä, mutta kun ottaa avuksi retorisen luennan, debateista ja puheista voi löytää runsaasti poliittisesti merkittävää ja kiinnostavaa asiaa. Kansanedustajat käyttävät politikoinnissa hyödyksi tiettyjä menettelytapoja ja puhekulttuurin käytäntöjä, joita he suhteuttavat parlamentin voimasuhteisiin ja yleisiin poliittisiin tilanteisiin.⁴⁶ Mielestäni pro gradu -tutkielmani työstämisessä on perusteltua ja hyödyllistä käyttää apuna politiikan tutkimuksen menetelmiä, koska se auttaa tekijää paremmin ymmärtämään politiikan lainalaisuuksia. Tämä helpottaa työtäni tulkita kansanedustajien poliittista puhetta ja retoriikkaa eduskunnan pöytäkirjoista.

Parlamentaariseen retoriikkaan sisältyy vastakkaisten näkemysten esittäminen, kiistely esitystä puolustavien ja vastustajien välillä sekä sen käyttö metodisena

---

⁴⁵ Palonen 1996, 10.

⁴⁶ Palonen 2012, 61.

periaatteena kysymysten perusteelliseen käsittelyyn. Yhdysvaltalainen retoorikko John Marks Brewer pitää parlamentaarisen puheen alkeissääntönä sitä, että parlamentissa vain yksi puhuu kerralla yhdestä asiasta kerrallaan. Parlamentaarinen puhe on siis vastakohta sekavalle päälle puhumiselle. Toki repliikit ja välihuudot mutkistavat tilannetta, mutta parhaimmillaan ne elävöittävät väittelyä. Yksi perusperiaate parlamentaarisessa retoriikassa on asioiden käsitteleminen yksi kerrallaan. Tämä mahdollistaa temaattisen, yhden aspektin perusteellisen käsittelyn kerrallaan, ja niin sen yhteydet muihin voi mainita debatissa, kunhan puhuja pysyy asiassa. Tätä menettelytapaa käytetään niin lakiesityksissä, kysymyksissä, välikysymyksissä, tiedonannoissa kuin budjettikeskusteluissakin. Kaikkien maiden parlamentaarikot puhuvat siis tavallaan samaa kieltä, vaikka käsittelykieli on eri.⁴⁷ Palonen pitää politikoinnin perusmuotona puhumista edustamisen sijaan, mitä parlamentaarikoilta edellytetään Suomessa ja maailmalla.⁴⁸ Parlamentaarinen puhe ei ole mitä tahansa puhetta, vaan sitä ohjaavat parlamentaarisen proseduurin säännöt ja sopimukset. Parlamentaarisessa yleisössä on aina vastustajia, jotka voivat puheella käännäyttää omalle puolelleen.⁴⁹ Redlichin mukaan nykyään selvinä pidetyt parlamentaariset käytännöt tulevat ymmärrettäviksi, kun huomioidaan se, että parlamentin toiminta perustuu sille retoriseen periaatteelle, että asioita tulee tarkastella vastakkaisilta puolilta. Näitä käytäntöjä ovat mm. puhemiehen neutraalius, kansanedustajien keskinäinen tasa-arvo ja parlamentaarinen koskemattomuus suhteessa tuomioistuimiin.⁵⁰ Nämä parlamentaariset käytännöt ja puhutavat tulee ottaa huomioon tutkittaessa kansanedustajien puheita eduskunnassa.

Weberin mukaan poliittisilla kysymyksillä on tärkeänä tunnuksenomaisena piirteenä se, että kenelläkään ei ole valmista tietoa asioiden tilasta tai oikeaa käsitystä siitä, mitä asialle tulisi tehdä. Puhumalla asioista voi nähdä eri puolet, esittää erilaisia vaihtoehtoja ja tuoda esiin vastakkaisia argumentteja vaihtoehtojen suhteen ja arvioida näitä toisiinsa. Skinnerin mukaan poliittisissa kysymyksissä totuuteen ja järkeen vetoaminen ei vie pitkälle, koska aina voidaan argumentoida puolesta ja vastaan. Ne eivät koskaan riitä sulkemaan pois vaihtoehtoisia näkemyksiä, joiden välillä tehdään päätöksiä. Retoriikka suostuttelun, taivuttelun ja kääntymisen oppina tulee näissä

---

⁴⁷ Palonen 2012, 63.

⁴⁸ Palonen 2012, 233.

⁴⁹ Palonen 2012, 237.

⁵⁰ Palonen 2012, 238.

tilanteissa tarpeelliseksi, että voidaan ylipäänsä tehdä päätöksiä.⁵¹ Tästä syystä kansanedustajien käyttämän retoriikan tutkiminen on olennaista tutkielmani kannalta.

---

⁵¹ Palonen 2012, 239.

1 Mielisairaslaki 1937

Olen jakanut mielisairaslakia käsittelevän luvun kolmeen alalukuun: 1) lain käsittelyyn eduskunnassa, 2) eduskunnan suhtautumiseen mielisairaisiin ja 3) kiistaan kriminaalimielisairaista, heidän perhehoidostaan ja kustannuksistaan eduskunnan käsittelyissä. Suomen väkiluku oli lain säätämisen aikaan 3,6402 miljoonaa⁵². Vuonna 1938 valtion tulot olivat 5,5347 mrd. mk ja menot olivat 5,4328 mrd. mk. Valtion velka oli tuolloin 4,0457 mrd. mk.⁵³ Eduskunta ehdotti mieli- ja hermosairaaloitten menoiksi vuonna 1938 15,29 milj. mk, ja se oli 0,9992 milj. mk suurempi kuin vuoden 1937 menoarviossa.⁵⁴ Näin ollen mielisairaaloitten menot kasvoivat lähes milj. mk:lla vuosi mielisairaslain hyväksymisen jälkeen. Vertailun vuoksi samassa menoarviossa Helsingin yliopisto sai valtion varoista 41,6744 milj. mk.⁵⁵ Se siis sai lähes kolminkertaisen summan kuin kaikki valtion ylläpitämät mieli- ja hermosairaalaat yhteensä.

Suomessa lisättiin itsenäistymisen jälkeen runsaasti valtion menoja, mikä johtui mm. opetuksen tehostamista ja sosiaalihuollon parantamisesta. Vuonna 1920 säädettiin laki tulo- ja omaisuusverosta, mikä muutti verotuksen progressiiviseksi. Valtiontalous pysyi vakaana ja valtion velka pienenä toiseen maailmansotaan asti. Suomessa elettiin vuosina 1925-28 suurta nousukautta, mutta se päättyi runsaaseen tuontiin liiallisten invenstointien ja vuoden 1928 huonon sadon takia. Vuosien 1929-1933 lama oli paha. Teollisuuden tuotanto laski voimakkaasti, ja työttömyys lisääntyi. Maatalouskin oli suurissa vaikeuksissa, ja tilojen pakkohuutokaupat yleistyivät. Elpyminen kuitenkin alkoi heti laman jälkeen, kun vuonna 1935 käynnistyi voimakas nousukausi, joka kesti talvisotaan asti. Teollisuus kasvoi vuosina 1913-1938 lähes kolminkertaiseksi. Suomen vienti perustui lähinnä metsätalouteen ja teollisuuteen. Vuosina 1930-1937 ulkomaankauppa oli vientivetoista. Suomen taloudellinen kasvu oli vuosina 1920-1939 keskimäärin 4.7% vuodessa. Elintaso nousi nopeasti, ja tulonjako kehittyi tasaisemmaksi. Kasvua kuitenkin jarrutti raaka-aineiden yksipuolisuus, teknisen ja kaupallisen koulutuksen vaatimaton taso sekä pääomien puute.⁵⁶

---

⁵² Vattula 1983, 19.

⁵³ Vattula 1983, 357-358.

⁵⁴ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat II, 208.

⁵⁵ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat II, 283.

⁵⁶ Hautala 2002, 23-24.

1.1 Lain käsittely eduskunnassa

Lain ensimmäinen käsittely oli eduskunnassa perjantaina 5.2.1937. Siinä käsiteltiin talousvaliokunnan mietintöä hallituksen esityksestä mielisairaslaiksi. Käsittely oli lyhyt, sillä sen aikana käytettiin vain yksi puheenvuoro ja asia päätettiin lähettää jatkovalmisteluun suureen valiokuntaan.⁵⁷ Talousvaliokunnan mietintö erosi hallituksen esityksestä pykälissä 23 ja 25, jotka käsittelivät kriminaalimielisairaita ja mielisairaalan tai kunnalliskodin perhehoitoa. Kiistan keskeisin asia oli se, että hallitus halusi esityksessään kuntien huolehtivan kriminaalimielisairaiden ja perhehoidon kustannuksista, kun taas talousvaliokunta oli sitä mieltä, että näistä potilaista ja perhehoidoista kustannukset kuuluvat valtiolle.⁵⁸ Tarkastelen tätä kiistaa tarkemmin kolmannessa alaluvussa.

Lain ensimmäisestä käsittelystä viikon päästä 12.2.1937 oli vuorossa lain toinen käsittely.⁵⁹ Eduskunnan yleisen käytännön mukaan lain toinen käsittely on perusteellisempi kuin ensimmäinen. Nykyään asian lähettämistä valiokuntaan ei kutsuta ensimmäiseksi käsittelyksi, kuten johdannon eduskuntaa organisaationa käsittelevässä alaluvussa totesin. Mielisairaslain toisessa käsittelyssä yleiskeskustelussa käytettiin yhdeksän puheenvuoroa ja sen jälkeen siirryttiin äänestämään eduskunnan kannasta lain yksityiskohdiksi.⁶⁰ Tässä käsittelyssä eduskunta ei vielä äänestänyt siitä, hyväksytäänkö laki, vaan siitä, mikä on se lakiehdotus, jonka hyväksymisestä lopulta lain kolmannessa ja viimeisessä käsittelyssä äänestetään.

Kaikki muut pykälät paitsi 23 ja 25 hyväksyttiin hallituksen esityksen mukaisesti yksimielisesti ilman äänestystä. Suuri valiokunta oli näissä talousvaliokunnan linjoilla. Edustaja Reinikainen (SDP) ehdotti, että eduskunta hyväksyisi pykälän 23 hallituksen esityksen mukaisesti. Asiasta äänestettiin, ja valiokunnan kanta voitti äänin 91 jaa- ja 84 ei-ääntä. 7 äänesti tyhjää ja 17 oli poissa. Tuloksen jälkeen edustaja Reinikainen vaati avointa lippuäänestystä, ja kun vähintään 20 edustajaa tätä kannatti, tuli se myös toimitetuksi. Tulos muuttui niin, että äänet menivät tasan 89 jaa-, 89 ei-

---

⁵⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 53-54.

⁵⁸ Valtiopäivät 1936, Asiakirjat III, 1212 ja 1217

⁵⁹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 121.

⁶⁰ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 123-132.

ääntä ja 21 oli poissa. Äänestyksen mennessä tasan arpa ratkaisi ja hallituksen esitys voitti.⁶¹

Oli yllättävää huomata, että tulos muuttui selkeästi avoimessa lippuäänestyksessä. Erityisen hämmentävää oli, että ensimmäisen äänestyksen jälkeen salista oli kolme edustajaa enemmän poissa ja yhtään tyhjää ääntä ei annettu. Avoimen lippuäänestyksen vaatiminen oli yleistä muissakin mielisairaslakia koskevissa äänestyksissä. Myös muiden lakien äänestyksissä vuoden 1937 valtiopäivillä vaadittiin avointa lippuäänestystä. Tämä on kiintoisaa, sillä esim. vuoden 1956 kansaeläkelain pöytäkirjoja tutkiessani avointa lippuäänestystä vaadittiin vain äänten mennessä tasan. Kuten eduskuntaa organisaationa käsittelevässä luvussa totesin, äänestyskone oli jo vuoden 1937 valtiopäivillä käytössä, mutta silloin kone ei osannut yksilöidä, kuka edustajista painoi nappia, ja avointen lippuäänestysten vaatiminen oli siksi tuolloin yleistä. Avoimen äänestyksen vaatimisen motiivina oli se, että näin edustajat saatiin pois anonymiteetin suojasta, millä saattoi olla vaikutusta heidän äänestyskäyttäytymiseensä.⁶²

Edustaja Ryömä (SDP) ehdotti pykälän 25 kohdalla, että eduskunta hyväksyisi hallituksen esityksen kannan. Asiasta äänestettiin seuraavasti: 88 edustajaa äänesti jaa ja 80 ei. Avoimen lippuäänestyksen jälkeen tulos muuttuu niin, että 86 edustajaa äänesti jaa, 90 ei. Asia palautettiin suureen valiokuntaan, koska sitä ei muuttumattomana hyväksytty.⁶³ Jälleen tulos muuttui merkittävästi avoimen lippuäänestyksen jälkeen. Uskon, että ryhmäkurin lisäksi myös yksittäisillä edustajilla on ollut omat intressinsä käyttää avointa äänestystä, jolloin äänestäjille pystyi osoittamaan, kuinka edustaja on heille tärkeissä asioissa äänestänyt. Mielenkiintoista näissä kahdessa avoimessa lippuäänestyksessä oli se, että tulos muuttui niin, että tyhjää ei äänestänyt enää kukaan ja poissa olevien edustajien määrä muuttui. Voi vain arvailla, ketkä edustajat olivat koneäänestyksessä painaneet tyhjää.

Tiistaina 16.2.1937 eduskunta aloitti mielisairaslain jatketun toisen käsittelyn, jossa se ratkaisi, pysyykö se aiemmin tekemässään päätöksessä vai siirtyykö se suuren valiokunnan kannalle, joka pysyi kannassaan kahden pykälän 23 ja 25 osalta.⁶⁴

---

⁶¹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 132-134.

⁶² Nousiainen 1977, 485.

⁶³ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 135-136.

⁶⁴ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 194.

Eduskunta äänesti asiasta, koska edustaja Reinikainen ehdotti, että eduskunta pysyisi aikaisemmin tekemässään päätöksessä. Äänestyksessä annettiin 96 jaa-ääntä ja 84 ei-ääntä. Suuren valiokunnan kanta voitti. Avoimessa äänestyksessä eduskunnan kanta pysyi samanlaisena 92 jaa-äänellä.⁶⁵ Tällä kertaa hallituksen toiveesta huolimatta avoin äänestys ei muuttanut ratkaisevasti edustajien äänestyskäyttäytymistä. Pykälän 25 kohdalla edustaja Ryömä ehdotti, että eduskunta pysyisi aiemmin tekemässään päätöksessä. Äänestyksessä annettiin 85 jaa- ja 83 ei-ääntä. Avoimen äänestyksen jälkeen 89 edustajaa äänesti jaa ja 91 ei. Näin ollen eduskunta pysyi pykälän 25 kohdalla eduskunnan aikaisemmassa päätöksessä ja lain toinen käsittely julistettiin päättyneeksi.⁶⁶ Lain kolmas käsittely oli eduskunnassa perjantaina 19.2.1937. Eduskunta päätti ilman pyydettyjä puheenvuoroja tai äänestyksiä hyväksyä toisessa käsittelyssä hyväksytyn lakiehdotuksen.⁶⁷

Äänestyskäyttäytymistä (ks. liite1) arvioitaessa voidaan päätellä, että ryhmäkuri äänestyksissä oli käytössä SDP:lla, ML:lla, KOK:lla, IKL:llä ja ED:lla. RKP:lla äänet jakautuivat niin paljon, joten en usko, että niin moni olisi toiminut puoluekurin vastaisesti. SDP ja ED olivat hallituksen esityksen kannalla ja ML, KOK ja IKL olivat suuren valiokunnan esitysten takana. Mielisairaslain hallituksen esityksen on tehnyt edellinen Kivimäen hallitus, mikä selittää ED:n ja SDP:n kannan, sillä sosiaalidemokraatit olivat tukeneet edellistä hallitusta oppositiosta. On kiinnostavaa, että pääministeripuolue maalaisliitto vastustusti hallituksen esitystä, vaikka se on edellisen hallituksen tekemä ja maalaisliitto oli mukana myös edellisessä hallituksessa.

Yksittäisistä edustajista esille voisi nostaa SDP:n Tannerin, Linnan ja IKL:n Annalan ja Kareksen. He äänestivät ryhmäkuria vastaan. Tanner ja Linna olivat poissa toisesta käsittelystä, mutta jatkettussa käsittelyssä pykälän 23 kohdalla he äänestivät ryhmäkurin vastaisesti suuren valiokunnan esityksen puolesta. Nämä äänestyskäyttäytymiset vaikuttivat merkittävästi siihen, että tasatulos 89-89 kääntyi 92-89 jaa-äänien hyväksi. Pykälässä 25 Tanner äänesti ryhmäkurin mukaisesti. Linna oli kuitenkin paikalla toisessa käsittelyssä silloin, kun äänestettiin pykälästä 25, ja

---

⁶⁵ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 200-201.

⁶⁶ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 201-202.

⁶⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 229.

siinä hän äänesti ryhmäkurin mukaisesti molemmissa äänestyksissä. Annala ja Kares äänestivät toisessa käsittelyssä pykälässä 25 hallituksen esityksen mukaisesti vastoin ryhmäkuria, mutta jatketussa käsittelyssä he vaihtoivat kantansa ryhmäkurin mukaiseksi.

Taulukon perusteella voi päätellä, että merkittävä tekijä siihen, että jatketussa toisessa käsittelyssä kriminaalimielisairaita koskeva pykälä meni suuren valiokunnan mietinnön mukaan, oli se, että eri henkilöitä oli poissa salista äänestysten aikaan. Sosiaalidemokraatteja oli viisi enemmän paikalla kuin ensimmäisessä äänestyksessä, mutta Tanner ja Linna äänestivät hallitusta vastaan, joten SDP:stä tuli 3 ääntä enemmän hallitukselle ja kaksi ääntä enemmän valiokunnan kannalle. Kokoomuksesta tuli kaksi ääntä enemmän valiokunnan kannalle, ja IKL:stä tuli yksi ääni vähemmän valiokunnalle, koska yksi aikaisemmin paikalla ollut edustaja oli toisesta äänestyksestä poissa. Edistyspuolueelta tuli kolme ääntä vähemmän hallitukselle, kun kolme edustajaa oli poissa.

Kahden SDP:n edustajan ryhmäkurista poikkeava äänestäminen oli erityisen merkittävä lopputuloksen kannalta, sillä jos he olisivatkin äänestäneet ryhmäkurin mukaan, hallituksen esitys olisi voittanut 91-90. Toisaalta jos he olisivat jääneet äänestyksestä tahallaan pois - kuten todennäköisesti kävi ensimmäisessä äänestyksessä - olisi valiokunnan kanta voittanut siitä huolimatta 90-91. Linnan kohdalla tahallaan pois jäämisen puolesta puhuu se, että hän osallistui toisessa käsittelyssä kuitenkin äänestykseen pykälästä 25. Itse arvelen, että Tanner ja Linna olivat tahallaan poissa ensimmäisestä äänestyksestä ja tasatuloksen jälkeen he halusivat varmistaa toisessa äänestyksessä valiokunnan kannan läpimenon, vaikka se tarkoitti ryhmäkurin uhmaamista julkisesti.

Kaiken kaikkiaan mielisairaslain käsittely on ollut erityisen mielenkiintoista. Ihmetystä herätti erityisesti jokaisessa äänestyksessä vaadittu avoin lippuäänestys, joka muutti ensimmäistä äänestystulosta joka kerta jollain tavalla; tosin kerran muutos ei muuttanut enemmistön kantaa. Ilman avointa lippuäänestystä jatkettua toista käsittelyä ei olisi tarvittu. Lisäksi suuren valiokunnan kanta olisi voittanut myös perhehoidon järjestämisessä mielisairaalassa tai kunnalliskodissa. Toki tulos olisi ollut nykyäänkin todennäköisesti samankaltainen, koska nykyään koneäänestykset ovat avoimia, joten ryhmäkurin takaamiseksi avointa lippuäänestystä ei tarvitse enää

vaatia. Sitä paitsi nykyisen perustuslain mukaan se ei enää olisi mahdollistakaan. Oli myös kiintoisaa, että salikeskusteluista erottui muutamia henkilöitä, jotka osallistuivat eniten keskusteluun ja tekivät eduskunnalle ehdotuksia.

Hallituksen esitystä äänekkäimmin puolustivat SDP:n edustajat Ryömä ja Reinikainen. He olivat molemmat ammatiltaan lääkäreitä. Vastaavasti kaksi äänekkäintä talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan esityksen puolustajaa löytyi kokoomuksesta ja maalaisliitosta. Edustajat Pennanen (KOK) ja A. Halonen (ML) olivat kumpikin maanviljelijöitä. Pennaselle on vuonna 1930 myönnetty kunnallisneuvoksen arvonimi.⁶⁸ Ryömä toimi myös lääkintöhallituksen johtajana vuosina 1928-1939, ja Reinikainen valittiin samaan tehtävään Ryömän jälkeen vuosiksi 1939-1953.⁶⁹ Oma arvioni on se, että edustajien taustoilla on ollut oma merkityksensä siinä, miksi he niin äänekkäästi puolustivat kantojaan. Erityisesti Ryömän rooli samanaikaisesti sekä kansanedustajana että lääkintöhallituksen johtajana on erityisen mielenkiintoinen.

1.2 Eduskunnan suhtautuminen mielisairaisiin

Tässä alaluvussa selvitän sitä, kuinka yksittäiset kansanedustajat suhtautuivat mielisairaisiin salikeskustelussa, kuinka eduskunta suhtautui mielisairaisiin lopullisen hyväksytyn mielisairaslain perusteella ja miten eduskuntapuolueet suhtautuivat mielisairaisiin.

1.2.1 Kansanedustajien suhtautuminen mielisairaisiin

Lain ensimmäisen käsittelyn aikana oli vain yksi pyydetty puheenvuoro. Tämän piti edustaja Ryömä, joka esitti rajujakin mielisairaisiin kohdistuvia väitteitä:

”Ei voida perustelulla syyllä väittää, että mielisairaana tekemä yhteiskuntavastainen teko olisi rinnastettava tavallisen rikollisen rangaistavaan tekoon, kuten talousvaliokunnan perusteluista käy esiin. Jo se seikka, ettei mielisairasta tällaisesta teosta tuomita rangaistukseen, todistaa tuollaista väärää ajattelutapaa vastaan. Ja

---

⁶⁸ <https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/people/results.aspx?k=> Viitattu 17.4.2020.

⁶⁹ Harjula 2015, 122.

tosiasia on, että suurin osa mielisairaista ryhtyy sellaisiin tekoihin, jos heillä vain on siihen tilaisuutta.”⁷⁰

Edustaja Ryömä pyrki selvästi vetoamaan kollegoidensa tunteisiin ja osoittamaan vastapuolen näkemyksen vääräksi. Hänen todellinen pyrkimyksensä oli saada uudessa laissa kriminaalimielisairaista koituvat kustannukset kuntien maksettaviksi. Tämän sitaatin perusteella hän pitää mielisairaita huonompina ihmisinä. Toki hänen näkemyksensä ei sinänsä poikkeakaan sen ajan yleisistä käsityksistä mielisairaita kohtaan.

Ryömä oli aikaisemminkin eduskunnassa esittänyt voimakkaita väitteitä mielisairaista, kehitysvammaisista, epileptikoista, sukupuolitauteja sairastaneista, rikollisista, homoseksuaaleista ja alkoholisteista. Näitä mielipiteitä voisi luonnehtia suorastaan rotuhygieenisiksi. Sterilisoimislain kolmannen käsittelyn eduskuntakeskusteluissa hän oli huolissaan siitä, että korkeasti koulutetulle miehelle voi ”kuollessa jäädä suvunjatkajaksi jokin suuri vähäpätöisyys”. Ryömän mukaan ainoa lohdutus asiassa oli se, että tämän pojan lapsessa voi uusiutua isoisan mahdolliset hyvät perintötekijät. Ryömä arveli myös, että alkoholismi on peritytyvää. Hän korosti, että se oli vain yksi rinnakkaisilmiö suvun muille rappeutumisilmiöille. Näiksi muiksi ilmiöiksi Ryömä nimeää rikollisuuden, mielisairauden, kaatumataudin, erinäiset psykopatian oireet ja sukupuolitaudit. Hänen mielestään ihmissuvun parantumisen päämääränä tuli olla hyvien aineksien jatkuminen ja lisääntyminen ja toisaalta huonojen aineksien estäminen jatkumasta ja lisääntymästä. Tässä hänen mukaansa onnistuttaisiin, jos lahjakkaiden ja yhteiskunnallisesti positiivisten ihmisten lisääntymistä voitaisiin tukea. Ryömä antoi esimerkkejä maailmalta, missä verohelpotuksilla on saatu korkeampiälyisiä aineksia lisääntymään. Hän vertaili muiden maiden malleja sterilisaatiolaeiksi, mm. Saksan ja Ruotsin. Ryömän mielestä Suomeen ehdotettu laki jäi verokkimaita suppeammaksi, mutta kehui, että pakollisuus olisi nyt tulevassa laissa säädetty paremmin ja laajemmin kuin Ruotsissa. Hänen mielipiteensä oli, että Suomenkin olisi ulotettava lakiin myöhemmin myös perinnöllinen kaatumatauti, alkoholismi ja rikollisuus. Lopuksi Ryömä halusi korostaa, että laki ei olisi rikoslaki, vaan yksilöllinen ja yhteiskunnallinen huoltolaki. Hän korosti, että se oli sitä etenkin, kun kysymyksessä oli sellaisen henkilön kastointi,

---

⁷⁰Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 53.

jolla oli voimakkuutensa tai suuntautumisensa puolesta niin luonnoton sukuvietti, että tämä oli joutunut siitä syystä rikoslain kanssa tekemisiin. Sitä se olisi hänen mukaansa myös vajaaälyisille, mahdollisesti tuleville aviopuolisoille kuin heidän mahdollisille lapsilleenkin, jotka perisivät vanhempiansa vajaakykyisyyden.⁷¹

Jälleen nousi esille Ryömän erikoinen rooli sekä kansanedustajana että lääkintöhallituksen johtajana. Itseäni ihmetytti, kuinka hän on voinut esittää noinkin rajuja mielipiteitä asemassaan, varsinkin kun laissa määrättiin niin, että luvan sterilisaatioon antaa lääkintöhallitus⁷². Toki tulee muistaa, että siihen aikaan hänen mielipiteitensä ei koettu siihen aikaan yleisesti rajuiksi. Ryömä käytti tässäkin erityisen vahvaa retoriikkaa ja halusi vedota kuulijoidensa tunteisiin. Lisäksi Ryömä halusi viestiä kollegoilleen sitä, että vaikka oli tyytyväinen, että eduskunta oli yhtenäinen säätäessään lakia, silti hän olisi toivonut, että sterilisaatiolaki olisi koskenut suurempaa osaa suomalaisista. Argumentteina hän käytti muiden maiden kokemuksia.

Toisessa käsittelyssä sisäministeri Puhakka (KOK) esitti huolen, että jos kriminaalimielisaraiden hoidon kustannuksista vastaisi valtio, saattaisi se houkutella mielisairaista huoltovelvolliset laiminlyömään velvollisuuksiaan ja äärimmäisessä tapauksessa houkutella mielisairasta rikolliseen tekoon, että päästäisiin kustannusvelvollisuudesta eroon.⁷³ Puhakka toimi hallituksessa ammattiministerinä, eli hän ei ollut kansanedustaja eikä saanut osallistua äänestykseen. Hänen mielestään se, että valtio kustantaisi kriminaalimielisairaasta koituvat kulut, houkuttelisi ihmisiä saamaan ilmaista hoitoa, joko itselleen tai huolehdittavalleen. Tällainen ajattelu osoittaa, että hän näki mielisairaas lähinnä kuluerinä.

Tukea väitteelleni antoi se, että eduskuntakeskustelussa sterilisoimislain toisen käsittelyn puheenvuorossaan sisäministeri Puhakka olisi toivonut, että myös suuri valiokunta olisi sisällyttänyt sterilisaatiolain piiriin myös epileptikot. Lisäksi hän halusi perustella yhtä kritiikkiä saanutta lainkohtaa siitä, että se ei olisi tasapuolinen erilaisissa taloudellisissa tilanteissa. Tämän lainkohdan mukaan kehitysvammainen

---

⁷¹ Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 250-251.

⁷² Valtiopäivät 1935, Asiakirjat III, 1317.

⁷³ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 124.

tai mielisairas voitaisiin määrätä steriloitavaksi, jos olisi todennäköistä, että hänen lapsensa jäisivät kasvatusta ja huoltoa vaille. Puhakka halusi korostaa sitä, että sterilisaatio ei kohdistunut pääasissa steriloitavaan itseensä vaan siihen, että koko ihmissuku pysyisi terveenä. Tätä Puhakka perusteli sillä, että sterilisaatiolla estettiin sellaisten yksilöiden syntymistä, joiden elämä olisi pääosin kärsimystä. Lisäksi he olisivat hyödyttöminä lähinnä vain taakaksi muille. Puhakan mielestä hallitus oli ottanut jo esitystä tehdessään huomioon sen, että laki oli sama niin rikkaalle kuin köyhälle. Tätä hän perusteli sillä, että huollolla ja kasvatuksella tarkoitettiin sitä, mitä lapsi sai ainoastaan vanhemmiltaan taloudellista asemasta riippumatta. Hän otti esimerkiksi köyhäinhoitolain, jossa oli erotettu elatus ja hoito.⁷⁴

Puhakan ajatus, että steriloinnilla pyrittiin pitämään ihmissuku terveenä ja että näiden ihmisryhmien elämä olisi lähes pelkästään kärsimystä ja taakkaa muille, osoittaa, että hän piti mielisairaita ja kehitysvammaisia yhteiskunnalle hyödyttöminä ja siten vain kuluerinä. Puhakan ajattelua voitaisiin kuvata rotuhygieeniseksi. Retorisena keinona hän käytti tunteisiin vetoamista. Hän vetosi kollegoihinsa, että he vielä harkitsisivat sisällyttää myös kaatumatautiset lakiin. Puhakka pyrki osoittamaan hallituksen esityksen kritisoijille, että hallitus otti esityksessään asian huomioon eikä sitä siksi ollut syytä vastustaa. Hän argumentoi näkemystään sillä, että hallitus käytti samaa periaatetta, jota käytettiin myös köyhäinhoitolaissa.

Edustaja Reinikainen esitti puheenvuorossaan, että asiantuntijoita tulisi kuunnella siinä, ettei mielisairaita tulisi jakaa tavallisiin ja kriminaalimielisairaisiin, vaan sen mukaan, kuinka vaikeasta mielisairaudesta oli kysymys. Ratkaisuksi hän ehdotti, että vaikeasti hoidettavat mielisairaajat siirrettäisiin Mustasaaren sairaalaan ja sinne laitettaisiin myös 7% ns. kriminaalimielisairaista, jotka olivat vaikeasti hoidettavia. Ehdotustaan Reinikainen perusteli sillä, että näin piirimierisairaaloista saataisiin pois vaikeat tapaukset, jotka vaikeuttivat olollansa yleistä hoitoa. Lisäksi hän vetosi eduskuntaan, ettei tehtäisi sellaista päätöstä, jollaista muualla maailmalla ei ollut ja jota ei ymmärrettäisi.⁷⁵ Hän taivutti eduskuntaa omalle kannalleen sillä, että asiantuntijat olivat samaa mieltä. Lisäksi hän varoitti, mitä siitä seuraisi, jos

---

⁷⁴ Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 126-127.

⁷⁵ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 125.

valiokunnan kanta hyväksytään vetoamalla siihen, että muuallakin maailmassa oli päädytty toiseen ratkaisuun. Reinikainen tuntui ajattelevan niin, että osaa mielisairaista ei pystytty parantamaan ja siksi heidät pitäisi erotella muista mielisairaista yhteen paikkaan, koska he häiritsivät muiden potilaiden hoitamista.

Myös edustaja Reinikainen esitti rajujakin väitteitä eduskunnassa sterilisointilain käsittelyssä. Lain ensimmäisessä käsittelyssä pidetyssä puheenvuorossaan hänen mukaansa oli kaikkialla hyväksytty sellainen kanta, että oli suorastaan yhteiskunnan velvollisuus steriloida määrättyissä tapauksissa. Reinikainen kritisoi sitä, että jos laissa esitetyt perusteet eivät täyty, vain vapaaehtoinen sterilisaatio oli mahdollinen. Tätä hän perusteli sillä, että vapaaehtoisuus oli mahdollista saavuttaa heidän kohdallaan vain houkuttelemalla ja uhkailemalla. Hänen mielestään sellainen vapaaehtoisuus oli moraalitonta eikä merkitse mitään, sillä vain harvoissa tapauksissa tylsämielinen tai mielisairas alistui sterilointiin vapaaehtoisesti. Tätä hän perusteli sillä, että he eivät ole niin kehittyneitä yhteiskuntaan, että he suostuisivat vapaaehtoisuuteen. Lisäksi Reinikainen piti hyvänä, että lääkintöhallitukselle annettiin valta päättää steriloinneista ja että niistä pystyi valittamaan jopa korkeimpaan oikeuteen asti. Hän piti hyvänä myös sitä, että lakiin kirjattaisiin, että valituksen käsittelyn tuli sujua nopeasti. Lopuksi Reinikainen totesi, että piti oikeana sitä, että kustannukset sterilisoinnista suorittaa valtio.⁷⁶

Reinikainen perusteli sterilisaatiolakia sillä, että myös muualla maailmassa oli otettu vastaavia käyttöön. Lisäksi hän halusi korostaa, että myös Suomessa oltaisiin yksimielisiä lain perusteluista. Hän pyrki vetoamaan kuulijoidensa tunteisiin, jotta sterilisaation ehtoja höllennettäisiin. Lopussa hän antoi tunnustusta talousvaliokunnalle siitä, että se oli parantanut hallituksen esitystä siltä osin, että laissa oli maininta siitä, että valitukset täytyisi käsitellä mahdollisimman nopeasti ja kustannukset toimenpiteestä kuuluisivat valtiolle.

Edustaja Pennanen korosti sitä, että vaikka hän oli talousvaliokunnan kannalla, se ei tarkoittanut, että hän ajattelisi rikoksen tehneiden mielisairaiden olevan rikollisia vaan sairaita, jotka tarvitsivat hoitoa. Hänen mukaansa oli taloudellisesti edullisempaa, että

---

⁷⁶ Valtiopäivät 1934, Pöytäkirjat III, 3112.

valtio hoiti kustannukset näistä sairaista. Pennanen korosti myös, että sairaan kannalta parasta oli, että asianmukainen hoito oli saatavissa. Lopussa hän totesi, että mielisairaahan tehty rikollisen teon hän oli yhteiskunnalle vaarallinen ja sitä eivät lääkäritkään kieltäneet.⁷⁷ Pennanen halusi puolustaa talousvaliokunnan kantaa niiltä syytöksiltä, että se olisi ollut vanhanaikainen ja ettei se kuuntelisi lääkäriasiantuntijoita. Lisäksi hän korosti, että olisi sairaankin kannalta paras ratkaisu, että asianmukainen hoito varmasti järjestyi. Toki hän oli huolissaan myös heidän vaarallisuudestaan. Kuitenkin juuri hänellä oli lain käsittelyn aikana ainoita puheenvuoroja, joissa kustannusten lisäksi korostettiin myös sairaan etua.

Lain käsittelyn yhteydessä käytävä keskustelu osoitti, että sen aikainen eduskunta suhtautui vallalla olevan käsityksen mukaan mielisairaisiin huonompina ihmisinä ja lakia säätäessään keskittyi siihen, kuka maksaa ns. kriminaalimielisairaista aiheutuvat kulut: valtio vai kunta. Tuolloin ei juurikaan keskitytty siihen, että itse hoitoa olisi voitu kehittää. Toki siitä eduskunta tuntui olevan yksimielinen, että köyhien ja varattomien hoitokulut mielisairaaloissa kustansi yhteiskunta, ja siitä oli selvästi erimielisyyttä, maksoiko ne kunta vai valtio. Eduskunnan nihkeää suhtautumista mielisairaiden hoidon kehittämiseen selitti osaltaan se, että pari vuotta aikaisemmin eduskunta hyväksyi sterilisointilain suurella enemmistöllä, 144 äänellä.⁷⁸ Lain hylkäämistä ehdottanut edustaja Swentorzetski (SDP) hyväksyi itse lain tarkoituksena, mutta pelkäsi, että jos joku ihminen ei täyttänyt kriteereitä, olisi hän voinut tulla siitä huolimatta tämän lain nojalla sterilisoiduksi.⁷⁹ Sterilisointilakia oli hyväksymässä 157 samaa edustajaa kuin mielisairaslakia.⁸⁰

Markku Mattilan mielestä sterilisointilaki hyväksyttiin Suomessa monesta syystä. Sillä oli iso merkitys, että muualla maailmassa oli jo säädetty vastaavia lakeja. ja etenkin se, että Ruotsi, Tanska ja Norja olivat lain säätäneet, vaikutti siihen, että Suomessa haluttiin edistyksen eturintamaan tai pysyä siellä. Asiantuntijoilla oli hänen mukaansa suuri rooli lain säätämisessä, sillä sen takana oli yhteinen asiantuntijoiden joukko, mm. Harry Federley, Reidar Hedman, Adolf von Bonsdorff

---

⁷⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 128.

⁷⁸ Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 259.

⁷⁹ Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 252.

⁸⁰ Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 1-3.

ja Hannes Ryömä. Lain säätäminen aloitettiin asiantuntijoiden ja virkamiesten taholta. Mattilan mielestä eduskunnalla ei ollut mitään syytä asettua vastustamaan alansa asiantuntijoiden kantaa. Hänen mielestään sterilisointilaki, jota eduskuntakeskusteluissakin painotettiin nimenomaan huoltolakina, sopi tuon ajan vallalla olleeseen yhteiskuntapolitiikkaan. Suomessakin oli tuolloin menossa hyvinvointivaltion rakentaminen. Sosiaalista lainsäädäntöä kehitettiin paljon. Esimerkeiksi Mattila antaa lastensuojelu-, alkoholisti- ja irtolaislait vuodelta 1936. Lisäksi hän mainitsee mielisairaslain ja äitiyshuollon kehittämisen 1930-luvulla. Sterilisaatiolaki sopi hyvin tuolloisen yhteiskunnallisen hoivan, suojelun ja kontrollin ideologiaan. Lisäksi Mattila toi esille sen seikan, että lakiesityksen saamaan kannatukseen vaikutti se, että se koski yhteiskunnallisessa mielessä sivullisia, ”marginaali-ihmisiä”. Heillä ei tuohon aikaan ollut lainkaan äänioikeutta ja siitä syystä ei myöskään eduskunnassa omia edustajia. Poliittisessa mielessä nämä ryhmät eivät olleet kansalaisia, ja siten he olivat lainsäädäntötyön objekteja. Hän korosti sitä näkökulmaa, että jos asiantuntijat, jotka yhteiskunta oli valtuuttanut hoitamaan näitä tylsämielisiä ja mielisairaita, tarvitsivat ja pyysivät eduskunnalta hoitamisen työkaluksi sterilisaatiolakia, se oli heille annettava.⁸¹ Mattila esitti mielenkiintoisen näkökulman siitä, että se, että ihmisillä, joita laki koski, ei ollut äänioikeutta, vaikutti omalta osaltaan siihen, miksi sterilisaatiolaki hyväksyttiin eduskunnassa niin selvästi. Saman näkökulman voi mielestäni ulottaa myös mielisairaslakiin. Nykyajan ihmisen on hankala nähdä tätä näkökulmaa, koska nykyään kaikilla täysi-ikäisillä Suomen kansalaisilla on äänioikeus⁸².

1.2.2 Eduskunnan käsitys mielisairaista mielisairaslain perusteella

Lain ensimmäisessä pykälässä sanottiin, että mielisairaita oli sekä kohdeltava että hoidettava hyvin. Neljännessä pykälässä todettiin, että lääkarilla oli oikeus tarkastaa sekä potilaan saamat että lähettämät kirjeet. Lisäksi hänellä oli oikeus pidättää ne, jos se oli hoidon, turvallisuuden tai järjestyksen takia välttämätöntä. Lääkäriin oli

---

⁸¹ Mattila 1999, 323-324.

⁸² <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P14>. Viitattu 20.5.2020.

kuitenkin toimitettava potilaan kirjeet tämän holhoojalle tai viranomaiselle. Potilaalle oli myös aina toimitettava viranomaisilta saadut kirjeet.⁸³ Nämä pykälät osoittivat sen, että eduskunta, kuten muutenkin tuon ajan ihmiset, eivät katsoneet, että mielisairaajat olisivat samanarvoisia ihmisiä ja että heidän perusoikeuksiaan voida hoidon, turvallisuuden tai järjestyksen perusteella rikkoa.

Pykälän 8 mukaan, jos mielentilatutkimuksessa ilmeni, että potilas ei ollut mielisairas, oli laitoksen lääkärin viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin hänen poistamiseksi. Sama säännös koski myös tilannetta, jos potilas parani tai koheni niin paljon, että hänen kotiuttamisensa oli mahdollista.⁸⁴ Tämä pykälä osoitti sen, että eduskunta katsoi, ettei mielisairaalaan joutuminen ollut pysyvää. Toisaalta pykälällä haluttiin varmistaa, ettei sellainen henkilö, joka ei ole ollut hoidon tarpeessa, joutunut mielisairaalaan.

Pykälässä 11 sanottiin, että jos oli aihetta epäillä jonkun olevan esiintymisensä perusteella mielisairas ja siten vaarallinen yleiselle turvallisuudelle tai itselleen, poliisiin tehtävä oli toimittaa hänet mielisairaalaan mielentilatutkimusta varten.⁸⁵ Eduskunta piti tämän pykälän perusteella mielisairautta niin vakavana asiana, että antoi oikeuden kenelle tahansa ilmiantaa mielisairaaksi epäilemänsä henkilö ja poliisin oli lain mukaan vietävä epäilyttävä henkilö mielentilatutkimukseen mielisairaalaan.

Pykälä 24 määräsi, että kunnalliskodin mielisairasosastoissa, hoitokodissa tai perhehoidossa sai pitää ainoastaan rauhallisia, itselleen ja muille vaarattomia mielisairaita. Osaston ohjesäännön mukaan mainitulla edellytyksillä oli mahdollista sijoittaa väliaikaisesti myös sellainen henkilö, joka olisi hoidon tarpeessa, mutta jolla ei olisi mielisairaalassa tilaa. Pykälässä 26 määrättiin, että jos sairas henkilö teki työtä mielisairaalassa ollessaan, työn tuotto jäi mielisairaalaan hyväksi. Lääkäri pystyi myös määräämään, että jos oli hoidon kannalta hyväksi, potilas sai tehdä työtä myös itsensä tai perheensä hyväksi.⁸⁶ Lain kirjauksesta sai sellaisen käsityksen, että eduskunta

---

⁸³ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 659.

⁸⁴ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 661.

⁸⁵ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 661.

⁸⁶ Valtiopäivät 1937, Asiakirjat III, 663.

ajatteli, että mielisairaaloissa hoidettavat potilaat olivat automaattisesti yhteiskunnalle, muille tai itselleen vaaraksi. Kaiken kaikkiaan salikeskustelun ja lopullisen hyväksytyn lain perusteella mielisairaiden parantumista ei pidetty todennäköisenä tai heidän kehittämistään ei pidetty tärkeänä. Eduskunta keskittyi lähinnä päättämään, kenen vastuulla yhteiskunnassa mielisairaista koostuvat kustannukset olivat.

1.2.3 Eduskuntapuolueiden suhtautuminen mielisairaisiin

Silloisten eduskuntapuolueiden näkemyksiä etsin Poliittisten ohjelmien tietovarannosta. Se sisältää 1382 poliittista ohjelmaa vuosilta 1880-2019 kaikkiaan 84 suomalaiselta puolueelta.⁸⁷ SDP:ltä löytyi ennen mielisairaslakia vain sosialistamisohjelma ja ulkopoliittinen ja sotilasohjelma vuodelta 1930.⁸⁸ ML:n 30-kohtaisessa puolueohjelmassa vuodelta 1932 asiana 17 oli Terveysolot ja sairashoito. Siinä sanottiin, että kansanterveydestä huolehdittaessa tärkeää oli sairauden estäminen ja terveyden säilyminen. Keinoiksi puolue antoi sen, että valtion tulee tutkia niitä syitä, jotka kansan ja rodun terveyttä heikensivät. Valtion tuli myös suunnitella toimenpiteitä syiden poistamiseksi. Puolue painotti, että valtion tulisi kiinnittää erityistä huomiota perinnöllistä rodunhuonontumista aiheuttaviin seikkoihin. ML painotti, että erityisesti maaseudun sairas- ja terveydenhuollosta oli pidettävä huolta. ML halusi, että maaseudulle olisi perustettava riittävästi kunnallis, tuberkuloosi- ja mielisaraaloita ja valtion olisi niitä taloudellisen kantokyvyn huomioon ottaen tuettava.⁸⁹ RKP ei maininnut terveydenhuoltoa lainkaan vuoden 1924 ohjelmassaan. Se keskittyi lähinnä parantamaan ruotsinkielisten asemaa kaikilla yhteiskunnan aloilla.⁹⁰ KOK:n vaaliohjelmassa vuodelta 1936 oli kohta sosiaalisille tehtäville, missä lähinnä keskityttiin työllistämispolitiikkaan. Mielisairaiden tai sairaidenhoito ei noussut ohjelmassa esille.⁹¹ IKL:n yleisissä ohjelmaperusteissa vuodelta 1932 pääperiaatteet olivat seuraavat: hallitusvallan lisääminen, työttömyyden vähentäminen ja työväestön toimeentulon parantaminen. Ohjelman sosiaalihuoltoa koskevassa

---

⁸⁷ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/>. Viitattu 21.5.2020.

⁸⁸ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP>. Viitattu 21.5.2020.

⁸⁹ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/272>. Viitattu 21.5.2020.

⁹⁰ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SFP/552>. Viitattu 21.5.2020.

⁹¹ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/97>. Viitattu 21.5.2020.

kappaleessa tärkeimpiä asioita oli mm. se, että jokaisella perheellä olisi oma asunto, miehellä riittävä palkka, jotta hän pystyisi elättämään perheen, ja äitien kodinhoidon taitoa olisi kehitettävä. Myöskään IKL ei ohjelmassaan nostanut esille mielisairaita tai sairaanhoitoa ylipäänsä.⁹² ED:n vaaliohjelman vuodelta 1936 keskeisenä periaatteena oli vähäväkisten aseman parantaminen, maaseudun ja asutuskeskusten tarpeiden huomioon ottaminen ja diktatuurin vastustaminen. Myöskään ED ei nostanut vaaliteemakseen mielisairaita tai sairaanhoitoa.⁹³

Ainoastaan ML:n ohjelmassa puhuttiin mielisairaaloista ja sairaaloista. Niiden hoidon kehittäminen ei kuitenkaan noussut esille. Ohjelmasta päätellen osaltaan myös ML kannatti tuolloin rotuhygieenistä ajattelua, kuten monet muutkin puolueet siihen aikaan. On syytä muistaa, että eugeniikka oli aikanaan oma tieteenalansa. Lisäksi puolueohjelma oli tehty ennen sterilisaatiolain hyväksymistä, mutta se kuitenkin osoitti, että ML:lla oli edellytykset kannattaa sterilisaatiolakia. Nyt ymmärrän paremmin, miksi mielisairaslaki jo kerran hylättiin lain kannalta pienen yksityiskohdan – kiistan kriminaalimielisairaiden kustannuksista - takia. Se selittyy sillä, että minkään eduskuntapuoleen ohjelmissa ei mainittu mielisairashoidon kehittämistä. Se oli yksi syy siihen, miksi mielisairaiden hoidon kehittäminen ei noussut esille mielisairaslain eduskuntakeskusteluissa.

1.3 Kiista kriminaalimielisairaista, heidän perhehoidostaan ja kustannuksistaan

Käsittelen tässä alaluvussa kriminaalimielisairaista syntynyttä kiistaa hallituksen esityksen ja talousvaliokunnan mietinnön sekä eduskunnan salikeskustelun näkökulmasta.

1.3.1 Talousvaliokunnan mietinnössä esitetyt muutokset hallituksen esitykseen

---

⁹² <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/IKL/291>. Viitattu 21.5.2020.

⁹³ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KE/302>. Viitattu 21.5.2020.

Talousvaliokunta totesi mietinnössään, että hallituksen esitys oli lähes identtinen vuoden 1934 tehdyn ja vuoden 1935 valtiopäivillä hylätyn esityksen kanssa. Silloinkin talousvaliokunta kirjasi mietinnössään, että kriminaalisairaiden hoidosta vastaa yksin valtio. Valiokunta piti hyvänä asiana sitä, että nyt hallituksen esityksessä luvattiin valtion mielisairaaloiden paikkamäärien tuplaamista, vaikkakin piti sitä riittämättömänä korvauksena kunnille siitä, että ne olisivat jatkossa vastuussa kriminaalimielisairaiden hoidon kustannuksista. Kantansa valiokunta perusteli sillä, että kriminaalimielisairaita tulisi kohdella samalla lailla kuin rikollisia, joiden kustannuksista valtio oli yksin vastuussa. Valiokunta muutti myös pykälää 25 niin, että valtion tulisi osallistua perhehoidon kustannuksiin, ja näin ollen perhoitona tulisi pitää myös kunnalliskodin mielisairasosastossa annettavaa hoitoa. Valiokunta painotti kuitenkin, että sen tuli täyttää hoidolle annetut vaatimukset ja sitä tuli valvoa mielisairaahan hoitoon erikoistunut lääkäri.⁹⁴

Hallituksen esitystä kannattavien valiokunnan jäsenten tekemän vastalauseen mukaan se ei hyväksynyt sitä, että kriminaalimielisairaiden kustannukset lankeaisivat valtion maksettaviksi. Kantansa hallitus perusteli sillä, että asiantuntijat olivat sitä mieltä, että mielisairaiden ja kriminaalimielisairaiden erottelu erillisiksi ryhmiksi olisi mielisairaanhoidossa vanhanaikaista ajattelua. Pykälän 25 osalta vastalause totesi, että valtion avustusta ei tulisi säätää tässä laissa, vaan siitä olisi säädettävä omassa laissaan. Tämä siksi, koska kunnalliskotien mielisairasosastoissa toteutettuna se vaatisi erityistä harkintaa ja suunnitelmia.⁹⁵ Oli kiintoisaa, että iso lakiuudistus hylättiin jo kerran lain kokonaisuuden kannalta pienen yksityiskohdan takia, mutta kiistan osapuolille erittäin periaatteellisen riidan vuoksi - eikä se ollut kaukana vuoden 1937 mielisairaslainkaan käsittelyn yhteydessä.

Jussi Pajuojaan mukaan Suomessa tehtiin 1800-1900-luvun vaihteessa mielentilatutkimuksia alle 10 vuodessa. Kuitenkin rangaistuslaitoksista jouduttiin jatkuvasti siirtämään mielisairaita vankeja mielisairaaloihin. Myös viranomasten taholta myönnettiin se, että monet näistä rikoksentekijöistä olisi pitänyt sijoittaa mielisairaalaan. Ruotsissa oli samankaltaisia ongelmia, mutta vuoden 1929 mielisairaslaissa Ruotsissa laki edellytti pakollisen mielentilatutkimuksen, jos kysymyksessä oli uusintarikollisen eristäminen murhasta tai murhapoltosta, jos se ei

---

⁹⁴ Valtiopäivät 1936, Asiakirjat III, 1215-1216.

⁹⁵ Valtiopäivät 1936, Asiakirjat III, 1218.

ollut vakuutuspetos. Lisäksi niiltä, jotka olivat olleet aikaisemmin mielisairashoidossa, edellytettiin lääkärintodistus mielentilasta rikoksentekohetkeltä. Nämä uudistukset nostivat Ruotsissa mielentilatutkimusten määriä. Suomessa samankaltaisesta uudistuksesta käytiin keskustelua, mutta Suomeen ei koskaan tullut lakiin säännöstä pakollisista mielentilatutkimuksista. Pajuoja arveli syyksi resurssien niukkuutta. Suomessa tilannetta helpotti vuonna 1911 avattu vankimielisairaala. Tämän johdosta vankipotilaiden siirrot mielisairaaloihin lakkasivat. Syntyi uusi toimintamalli, jossa mielisairaajat rikoksentekijät sijoitettiin valtion mielisairaaloihin ja vankeusaikana sairastaneet tai lievemmistä mielenterveydenhäiriöstä kärsineet rikoksentekijät vankimielisairaalaan. Pajuoja arveli, että koska hoidon kynnys oli korkea mielisairaille rikoksentekijöillä, monet niistä rikoksentekijöistä, jotka nykyisin sijoitettaisiin mielisairaaloihin, olivat joko vankilassa tai vankipotilaina vankimielisairaalassa. Suomen itsenäisyyden aikaan mielentilatutkimuksia tehtiin 30-50 vuodessa. 1930-luvun puolivälissä Pajuojan mukaan ylitettiin 100 tutkimuksen raja. Toisen maailmansodan jälkeen luku nousi yli 200:aan. Hän arvioi, että kehitys vastasi mielisairaanhoidon resurssien yleistä kasvua. Vuosina 1920-1950 välillä Suomessa mielisairaspaikkojen kokonaismäärä nousi 3000:sta noin 9000:een. Pajuojan mukaan nousu johtui lähinnä uusien piirimielisairaaloitten perustamisesta.⁹⁶

Hallituksen esityksen kannalla olleet halusivat muttaa yleistä toimintamallia siten, että valtio vastasi kriminaalimielisairaiden kustannuksista. He halusivat, että jatkossa kuntien tulisi vastata näistä kustannuksista. Oli siten ymmärrettävää, että vaikka asia oli pieni lain kokonaisuuden kannalta, siitä tuli erittäin merkittävä kiista osapuolien välillä. Valtio halusi jakaa taloudellista takkaa asiassa kuntien kanssa, kun taas kunnat olivat tottuneet, että silloisen käytännön mukaan valtio vastaisi kustannuksista.

1.3.2 Kiista kriminaalimielisairaista, heidän perhehoidostaan ja kustannuksistaan eduskunnan käsittelyssä

Lain ensimmäisessä käsittelyssä hallituksen esitystä puolustavan keskustelun ainoan puheenvuoron piti edustaja Ryömä. Hänen mukaansa hallituksen esityksessä ehdotettu valtion mielisairaalan paikkojen lisääminen takaisi sen määrään alle 300, mikäli kriminaalimielisairaita siirrettäisiin valtiolta kuntien sairaaloihin. Valtio maksaisi

---

⁹⁶ Pajuoja 1995, 74-75.

korvausta kunnille näistä potilaista 11 mk hoitopäivältä. Hän korosti lisäksi, että nämä uudet vapaat paikat täytettäisiin vähävaraisilla ja varattomilla ja siksi hallituksen esitystä ei voisi enää taloudellisin perustein vastustaa.⁹⁷ Kiinnostavaa oli, ettei kukaan talousvaliokunnan kannalla ollut edustaja halunnut pitää puheenvuoroa. Toisaalta silloisen vakiintuneen käytännön mukaisesti varsinaiset keskustelut käytiin vasta lain toisessa käsittelyssä. Ryömän taktiikkana oli kumota vastustajien esittämä kritiikki, ja näin ollen hän tarjosi syyn vastustajalle tulla omalle kannalleen, koska vastustajan argumentit olivat kumotut.

Lain toisessa käsittelyssä edustaja Reinikainen kertoi, kuinka hallitus aikoo korvata kunnille aiheutuneet kulut, jos kriminaalimielisairaajat siirrettäisiin kuntien vastuulle, sillä korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä kustannuksista vastasi valtio. Hallitus ehdotti kompensatioksi sitä, että valtion mielisairaaloiden vapaapaikkoja lisättiin puolella tuolloisesta, eli 550:een, ja Reinikaisen mukaan tämä ylitti selvästi ns. kriminaalimielisairaiden määrän.⁹⁸ On kiintoisaa, että siitä huolimatta, että korkein hallinto-oikeus linjasi, että kustannukset kuuluivat valtiolle, hallitus silti halusi siirtää kustannukset kuntien harteille. Toki hallituksen esityksestä löytyi kunnille korvausta lisääntyneistä menoista.

Suuren valiokunnan kantaa puolustava edustaja Halonen taustoitti sitä, miksi lakiesitys vuoden 1936 valtiopäivillä hylättiin. Hänen mukaansa edustaja Ryömä ja sisäministeri Puhakka perustelivat hylkäämispäätöstä sillä, että talousvaliokunnan esitykseen jäi sellainen virhe, että myös irtolaisuudesta tuomitut kriminaalipotilaat olisivat tulleet kuntien sijasta valtion maksettaviksi. Lisäksi he lupasivat, että hallitus selvittäisi ehdotetun muutoksen vaikutuksia. Halosen mukaan luvattuja laskelmia ei hallituksen esityksestä löytynyt. Hän piti hallituksen syytöksiä siitä, että mielisairaaksi havaitun tai epäillyn hoito ehkä laiminlyötäisiin siinä toivossa, että tämä, tehtyään rangaistavan teon, joutuisi valtion hoitoon, perusteettomina. Ankarasta kritiikistään huolimatta Halonen ei halunnut kuitenkaan sanoa, että hallitus olisi johtanut menettelyllään eduskuntaa harhaan.⁹⁹

---

⁹⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 54.

⁹⁸ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 125.

⁹⁹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 125-126.

Edustaja Halosen poliittisesta puheesta löytyi malliesimerkki yleisesti käytetystä retoriikan muodosta, kun hän sanoi, ettei tahtonut väittää, että hallitus johtaisi eduskuntaa harhaan. Yleisessä parlamentaarisessa etiketissä toisen edustajan syyttäminen valehtelusta tai harhaanjohtamisesta tuli perustella erittäin hyvin ja sitä ei saanut tehdä kevein perustein. Tässä Halonen nimenomaisesti halusi rivien välistä sanoa, että hallitus oli johtanut eduskuntaa harhaan. Miksi muuten hän olisi ylipäänsä sanonut, ettei halunnut sanoa jotain, jos ei tosiasiallisesti sanonut niin.

Halonen arvioi, että sairaalahoitoa tarvitsevia mielisairaita oli tuolla hetkellä noin 20000. Valtion osuus tästä oli noin 1400, kunnallisten sairaaloiden 5500 ja kunnalliskotien mielisairaaloiden 4000. Lisäksi suuri osa potilaista oli hänen mukaansa vielä kaikkea hoitoa vailla. Sen lisäksi Suomessa oli sosiaaliministeriön mukaan tylsämielisiä 15 000. Tätä lukua hän käytti perustellessaan sitä, että kunnat kantoivat valtiota suuremman taloudellisen vastuun mielisairaiden hoidosta. Lisäksi hän puhui siitä, että hallitus yritti esityksellään siirtää valtion hoitolaitoksista hankalimmat tapaukset kuntien vastuulle.¹⁰⁰ Halonen käytti argumenteissaan sosiaaliministeriön lukuja ja luotti sen aikaiseen asiantuntemukseen niin kuin muutkin edustajat. Hänellä oli myös edustajista ainoita arvioita siitä, paljonko kyseistä hoitoa tarvitsevia Suomessa oli niissä, jotka eivät olleet vielä hoidon piirissä.

Halonen oli hallituksen kanssa siitä eri mieltä, että kriminaalimielisairaita ei tulisi kohdella eri lailla kuin muita mielisairaita. Tätä hän perusteli sillä, että myös alkoholistilaissa oli itselleen ja ympäristölleen vaaralliset alkoholistit laitettu eri ryhmään, jonka kustannukset hoiti valtio. Näin ollen Halosen mukaan samalla periaatteella myös sellaiset mielisairaajat, jotka olivat osoittautuneet vaarallisiksi, muodostavat oman ryhmän, jonka eristäminen ja hoito kuuluivat valtiolle. Hän piti myös käsittämättömänä sitä, että jos täysjärkinen rikollinen, joka yleisen turvallisuuden nimissä laitettiin valtion kustannuksella vankilaan, miksi ei suuremmalla syyllä mielisairas, joka oli vaarallinen yleiselle turvallisuudelle, olisi valtion kustannuksella eristettävä sairaalaan. Halonen oudoksui myös sellaisten lääkäreiden kantaa, jotka olivat sitä mieltä, että oli vanhanaikasta ajattelua erotella kriminaalimielisairaajat muista. Esimerkiksi hän otti eduskunnan alkoholistilain ja oudoksui sitä, että jatkossa, jos hyväksyttiin hallituksen esityksen mukainen kanta,

---

¹⁰⁰ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I,126.

viinasta järkensä menettänyt ja vaaralliseksi todettu saisi hoitoa valtion kustannuksella, mutta jos muista syistä mielisairas muuttuisi rikolliseksi ja vaaralliseksi, kuluista vastaisivat kunnat.¹⁰¹ Halonen perusteli valiokunnan kantaa sillä, että eduskunnan tulisi olla johdonmukainen tekemissään päätöksissä ja lakien ei saisi olla ristiriitaisia keskenään. Hän tuntui pitävän kriminaalimielisairaita vaarallisempina kuin alkoholin takia vaaralliseksi julistettuja ihmisiä, koska hän käytti ilmaisua suuremmalla syyllä.

Paremmän käsityksen Halosen suhtautautumisesta mielisairaisiin sai kaksi vuotta aiemmin käydyistä steriloimislakia koskevista eduskuntakeskusteluista. Lain kolmannessa käsittelyssä hän vastasi kritiikkiin siitä, että laissa oli vaara poliittisille sterilisaatiolle, sillä, että se ei olisi lain mukaan mahdollista. Tätä Halonen perusteli sillä, että laki koskisi vain sairaita ihmisiä eivätkä he siksi voisi toimia terveellä tavalla poliittisessa elämässä. Hänen mielestään näitä kahta asiaa ei pitäisi sekoittaa. Halonen harmitteli, että näin ikävä laki piti säätää, koska yhteiskunta oli niin turmiollinen, että se oli mennyt pilalle. Lopuksi hän ihmetteli, miksi kaatumatautiset jäivät lain ulkopuolelle, koska jo avioliittolaissa kaatumatautisten avioliitot olivat kielletyt. Halonen pelkäsi, että tämä johti siihen, että se houkutteli heitä tekemään aviottomia lapsia.¹⁰² Halonen tuntui tämän perusteella pitävän mielisairaita ensisijaisesti sairaina ihmisinä, jotka eivät kykene osallistumaan terveellä tavalla yhteiskunnan toimintaan. Esimerkiksi hän otti poliittisen toiminnan. Hän käytti uskonnollista retoriikkaa, kun hän puhui yhteiskunnan turmiollisuudesta. Halonen halusi vedota kollegoihinsa, että eduskunta ei hyväksyisi ristiriitaisia lakeja.

Edustaja Soininen (ML) toivoi eduskunnan päätyvän talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan kannalle kriminaalimielisairaiden kustannuksista. Tätä hän perusteli sillä, että kunnat olivat jo valmiiksi tiukoilla eikä hän hyväksynyt lisäkustannuksia kunnille. Hän korosti sitä, että silloinkaan mielisairaiden kustannukset eivät jakautuneet tasaisesti kuntien kesken. Soininen korosti, että kunnille tulevat lisäkustannukset olisivat suuret, sillä potilaan mielentilantutkimuksen jälkeiset hoidot tulisivat hänen itsensä tai hänen kuntansa maksettaviksi. Korkeita kustannuksia hän perusteli sillä,

---

¹⁰¹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 126-127.

¹⁰² Valtiopäivät 1935, Pöytäkirjat I, 254-255.

että yleensä kyseisillä hoidettavilla hoitajaksot olivat pitkiä.¹⁰³ Edustaja pyrki vetoamaan edustajien tunteisiin sillä, ettei kuntien menoja saisi paisuttaa liikaa. Erityisesti hän kohdisti sanansa Helsingin ulkopuolelta tuleville edustajille.

Edustaja Ryömä halusi muistuttaa kollegoita siitä, että päätökset tulisi tehdä itse asian kannalta ja valtion eduksi, mitä hänen mukaansa kansanedustajat edustivat. Hän painotti sitä, että asiassa mikään muu kanta ei voi olla oikea kuin se, ettei mielisairauden laatu muutu siitä, jos mielisairas tekee rikoksen, josta normaalia rikollista rangaistiin kuten häntä. Ryömä korosti sitä, että ns. kriminaalimielisairas ei ollut rikollinen ja väitti, että valiokunnan kannalle asettuvat pitivät heitä rikollisina. Hän antoi esimerkin silloisista ongelmista aiemmalta kesältä, jolloin Oulussa oli piirimielisairaalaan karannut poikanen, joka pakoreissullaan varasti huovan. Hänet asetettiin syytteeseen, mutta ei tuomittu vaan hänestä tuli kunnan sijasta valtion kustantama potilas.¹⁰⁴ Ryömä vetosi vahvasti muihin kollegoihinsa, että edustajat edustivat valtiota, eli rivien välistä oli luettavissa, että hänen mielestään kaikkien pitäisi olla valtion puolella siinä, kumpi maksaa kustannukset kriminaalimielisairaista: valtio vai kunnat. Ryömä käytti erittäin voimakasta ilmaisua, kun hän väitti, että vain yksi kanta asiaan oli oikea.

Ryömän mukaan mielisairaita oli hoidettavana tuohon aikaan Suomessa noin 7500 ja näistä 300 oli ns. kriminaalimielisairaita. Hänen mukaansa sillä oli sinänsä pieni merkitys, maksoiko valtio vai kunnat kulut näistä mielisairaista. Ryömä kertoi luulleensa, että asia oli loppuunkäsitelty, kun asiasta nousi iso numero ja lääkintöhallitus oli ehdottanut, että valtio järjestäisi vastaavan määrän vapaapaikkoja sairaaloihinsa. Hänen mukaansa vapaapaikkoja oli tulossa sama määrä tilalle ja ihmetteli, miksi asiaa silti vieläkin vastustettiin. Ryömä piti mahdottomana, että paikkoja jaettaisiin tasaisesti kuntien kesken. Hän esitti arvion, että noin 7% 300 kriminaalimielisairaasta olisi vaikeasti hoidettavia. Ryömää huolestutti, että jos valiokunnan esitys voitaisi, kävisi niin, että jo rahoituksen saaneen valtion uuden sairaalan potilaat olisivat pelkästään kriminaalimielisairaita. Jos taas hallituksen esitys

---

¹⁰³ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 127.

¹⁰⁴ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 128-129.

voittaisi, tähän uuteen sairaalaan voisi siirtää kaikki vaikeasti hoidettavat potilaat, ja näin ollen tämä esitys olisi hänen mukaansa ollut kunnille edullisempi.¹⁰⁵

Oli mielenkiintoista, että Ryömä ei ottanut laskelmissaan huomioon kunnalliskotien mielisairaaloissa olevia potilaita. Toisin kuin edustaja Halonen hän pyrki osoittamaan vastustajansa arviot vääriksi sillä, että väitti, että lisäkulujen sijasta hallituksen esitys säästäisi kuntien rahoja.

Ryömä syytti vastustajiaan siitä, että oli kuunneltu talousvaliokunnan asianatuntijana Maalaiskuntien Liiton sihteerä, joka oli hänen mielestään maallikko tässä asiassa. Sen sijaan Ryömä toivoi, että kuunneltaisiin lääkäriasiantuntijoita ja mainitsee erikseen, että ei tarkoittanut häntä itseään ja edustaja Reinikaista, vaan muita asiassa puolueettomia lääkäriasiantuntijoita. Ryömä vielä totesi, että jos maallikoita kuunnellaan asiantuntijoina, se ei kohottanut eduskunnan arvoa. Lopuksi hän totesi, että valtion ja kuntien menot olivat viime vuosina kehittyneet mielisairaanhoidon kustannuksissa niin, että valtion menot olivat kasvaneet ja kuntien vähentyneet.¹⁰⁶ Ryömä halusi osoittaa vastustajiensa asiantuntijat epäpäteviksi ja yritti vakuuttaa vastustajat siitä, että itse asiassa hallituksen esitys olisi kunnille edullisempi kuin valiokunnan esitys. Tosiasiassa hän ei esittänyt mitään lähdettä luvuilleen, että valtion menot mielisairaiden kustannuksissa kasvaisivat ja kuntien vähenisivät.

Edustaja Halonen halusi muistuttaa talousvaliokunnan puheenjohtajaa edustaja Ryömää siitä, että valiokunnassa oli myös niitä asiantuntijoita, jotka arvelivat, että kriminaalimielisairaista olisi 7%:n sijaan 20% vaikeasti hoidettavia. Lisäksi hän vielä totesi, että valiokunnassa kävi myös sellaisia lääkäreitä asiantuntijoina, jotka olivat asiassa valiokunnan kannalla.¹⁰⁷ Halonen halusi muistuttaa vastustajiaan siitä, että asiantuntijat eivät olleet asiasta yksimielisiä, kuten he antoivat ymmärtää. Tässä piili hankaluutena se, kuka asiantuntija oli lopulta oikeassa, kun edustajat toivat esiin ne asiantuntijat, jotka puolsivat heidän omia näkemyksiään.

---

¹⁰⁵ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 129.

¹⁰⁶ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 130.

¹⁰⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 131.

Salissa käytiin kiivastakin keskustelua, joka äityi jopa henkilökohtaisuuksiin. Edustaja Halonen vastasi näin häneen kohdistuneeseen kritiikkiinsä:

”Mitä sitten tulee siihen ed. Ryömän letkautukseen, jolla hän tarkoitti sitä, että on niinkin epäpäteviä asiantuntijoita käytetty ja niihin uskottu kuin Maalaiskuntain Liitto, niin minä rohkenisin ajatella ja noteerata ne paljoo korkeammalle kuin mitä siltä taholta on tämä asia arvostettu. Minä en halua ollenkaan väittää sitä, etteikö ed. Ryömä tunne lääkäreiden asiaa ja asemaa ja niiden etuja. Minä olen vakuutettu, että sieltä ne tunnetaan, mutta toisaalta minä olen valmis antamaan sen tunnustuksen, että Maalaiskuntain Liiton taholta ymmärretään myös se, millä lailla sanottu laki tulee vaikuttamaan maalaiskuntien talouteen eikä minun käsitykseni mukaan tätä arvovaltaa ole oikeus kenenkään heiltä riistää. Tämän lisäksi minun on huomautettava, että sosiaaliministeriöstä kävi asiantuntijana myös henkilö, joka tuntee maalaiskuntien oloja varmasti yhtä paljon kuin joku toinen ja hänen käsityksensä tässä asiassa oli vallan sama kuin Maalaiskuntain Liitolla.”¹⁰⁸

Tässä edustaja Halonen ei halunnut kiistää kritisoijansa asiantuntemusta, mutta yritti sanoa asiassa viimeisen sanan, vaikka toki rivin välistä näin oli luettavissa. Lisäksi tämä oli malliesimerkki siitä, kuinka edelleenkin poliittisessa retoriikassa käytetään asiantuntijoiden lausuntoja silloin, kun se palvelee omaa etua.

Toisessa käsittelyssä äänestettiin ja keskusteltiin myös pykästä 25. Ryömän mukaan valiokunnan esityksessä oli toinen momentti, joka oli muodollisesti täysin sopimaton lakiin. Hän mielestään se olisi sopinut pikemminkin toivomusponneksi kolmannen käsittelyn yhteyteen. Ryömän mielestä oli asiatonta tuoda eduskunnalle sellaista pontta ilman taloudellisia laskelmia. Hän itse arvioi, että se olisi tuonut valtion mielisairaalamenoihin lisää noin 10 miljoonaa markkaa.¹⁰⁹ Kaasalaisen (ML) mielestä kalliita mielisairaslaitoksien rakentamisia ja laajennuksia olisi tullut välttää kaikin keinoin. Hänen mukaansa juuri tästä syystä pykälään liitettiin periaatteellinen lausuma perhehoidon ja kunnalliskotien mielisairasosastojen yhteydessä annetun hoidon avustamisesta. Hänen mukaansa asiantuntijat pitivät tätä hoitomuotoa suositeltavana ja se oli saanutkin jo tähän mennessä avustusta, mutta Kaasalaisen mielestä tämän kehityksen jatkamiseksi siitä olisi pitänyt säätää myös mielisairaslaissa. Lisäksi hän

---

¹⁰⁸ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 132.

¹⁰⁹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 134.

piti toisena hyvänä keinona kunnalliskotien mielisairasosastojen avustamista, koska tuolloin ne olivat täysin kuntien vastuulla. Siksi mielisairaaloihin päätyi sellaisia potilaita, jotka olisi voitu hoitaa kunnalliskodeissa. Hänen mukaansa kunnalliskotien avustaminen olisi tullut valtiolle halvemmaksi kuin uusien sairaaloiden perustaminen. Lisäksi Kaasalainen totesi, että lakiasiantuntijoiden mukaan momentti sopii hyvin lain yhteyteen.¹¹⁰ Ryömä vastasi tähän muistuttamalla pykälästä 24, jonka mukaan vain rauhallisia, vaarattomia mielisairaita sai pitää perhehoidossa tai kunnalliskodeissa ja vain poikkeustapauksissa akuutteja potilaita. Hänen mukaansa tämä hoitopuoli siirtyisi mielisairashoidon menoista kustannettavaksi.¹¹¹

Kaiken kaikkiaan pykälästä 25 eli perhehoidon ja kunnalliskotien mielisairasosastojen kustannusten avustamisesta ei noussut niin suurta kiistaa kuin pykälästä 23 eli kriminaalimielisairaiden kustannuksista. Perhehoitoon liittyvässä kohdassa keskustelua käytiin vain toisen käsittelyn yhteydessä. Jatketussa toisessa käsittelyssä äänestämään siirryttiin ilman keskusteluita. Ryömä kyseenalaisti sen, oliko ehdotettu pykälä edes sopiva lakiin. Hän myös arvioi, että se olisi tullut maksamaan valtiolle 10 miljoona markkaa. Lisäksi hän halusi muistuttaa edustaja Kaasalaista siitä, että vain rauhallisia ja vaarattomia mielisairaita voisi ottaa perhehoitoon tai kunnalliskoteihin. Ryömä halusi osoittaa vastustajansa ehdotuksen perusteettomaksi, niin lakiteknisesti kuin kokonaisuuden kannalta yleensä. Kaasalainen taas perusteli kantaansa niin asiantuntijoilla itse pykälän kannalta kuin lakiteknisellä asiantuntijalla sikäli, että pykälä olisi lakiteknisesti säädettävissä. Hän lisäksi pyrki siihen, että kalliiden sairaaloiden sijasta isompi osa potilaista olisi voitu hoitaa perhehoidossa ja kunnalliskodeissa. Näin olisi säästynyt rahaa sekä valtiolta että kunnilta.

Jatketussa toisessa käsittelyssä eniten äänessä olivat edustajat Ryömä, Reinikainen, ja A. Halonen. He käyttivät pitkälti samankaltaisia argumentteja puolustaessaan omia kantojaan. Ryömä käytti ensimmäisessä puheenvuorossaan kovempaa kieltä kuin aikaisemmissa lausunnoissaan väittämällä valiokunnan kantaa keskiaikaiseksi ajatteluksi.¹¹² Valiokunnan kannalla oleva Halonen puolestaan puolusti sitä väitettä vastaan, että nyt rikkaille mielisairaille tuli houkutus tehdä rikos, että he saisivat ilmaista hoitoa, sillä, että talousvaliokunta oli kyllä ollut perillä tästä mahdollisesta

---

¹¹⁰ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 134

¹¹¹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 134

¹¹² Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 195.

ongelmasta. Hän kuitenkin oli sitä mieltä, että erittäin pieni prosentti varakkaista joutui parantoloihin. Pikemminkin varakkaiden perheet halusivat salata sen, että joku tarvitsisi hoitoa, joten he hoitivat kyllä kaiken omalla kustannuksellaan. Hänen mukaansa harvoja miljonäärien lapsia löytyi valtioiden hoitoloista. Lisäksi Halonen vastasi kritiikkiin siitä, että kanta olisi ollut keskiaikainen, sillä, että sitten samalla logiikalla olisivat myös silloinen hallitus ja osa lääkintöhallituksestakin sellaisia. Tätä hän perusteli sillä, että alkoholistilaissakin jaettiin hoidettavat kahteen eri ryhmään, joista toisen kustannukset hoiti valtio ja toisen kunnat.¹¹³

Jatkuvassa toisessa käsittelyssä kieli koventui entisestään edustajien puheissa. Erittäin rajua puhetta oli moittia valiokunnan kannan omaksuneita keskiaikaisesta ajattelusta. Oli myös muita valiokunnan kantaa puolustavia edustajia, jotka eivät toisessa käsittelyssä pitäneet puheenvuoroja, vaan pitivät niitä jatketussa käsittelyssä. Niistä tarkemmin seuraavaksi. Edustaja von Frenckell (RKP) oli asiassa suuren valiokunnan kannalla. Tätä hän perusteli sillä, että asiasta vallitsi kunnallispäättäjillä eri käsityksiä. Pääkaupunkiseudun päättäjät olivat asiassa suuren valiokunnan kannalla. Frenckell arvioi, että asialla ei ollut isojen kuntien kannalta suurta merkitystä ja että toimittaisiin kuten muissakin kysymyksissä. Ryömä vastasi Frenckellille, että tämän puhe oli asiaton. Tätä hän perusteli sillä, että Helsingin kaupunki oli poikkeusasemassa muihin kaupunkeihin nähden, koska se oli aikoinaan onnistunut tekemään valtion kanssa edullisen sopimuksen. Hänen mukaansa hallitus pyrki nyt saamaan samanlaiset edut myös muillekin kuin Helsingille.¹¹⁴

Frenckell vastasi Ryömän kritiikkiin toistamalla, että kuntavaikuttajat ajattelivat asiasta vaihtelevasti: osa katsoi, että siitä oli hyötyä, osa ei. Hänen mielestään Ryömä väitti agitoivassa puheessaan, että Helsinki peittelisi asiassa syyllisyyksiään. Frenckellin mielestä Ryömä puhui muunneltua totuutta. Ryömä vastasi hänelle, että hän ei kiistänyt Helsingin ja valtion välistä sopimusta, mutta halusi vain sanoa, että käsiteltävä asia ei koskenut Helsingin kaupunkia.¹¹⁵

Von Frenckell toimi vuosina 1931-1940 Helsingin kiintöistöasioista vastaavana apulaiskaupunginjohtajana.¹¹⁶ Tällä oli varmasti oma merkityksensä siihen, kuinka

---

¹¹³ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 197-198.

¹¹⁴ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 198.

¹¹⁵ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 199.

¹¹⁶ <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910366.aspx> Viitattu 19.4.2020.

rajuksi debatti yltyi edustaja Ryömän kanssa. Hän väitti Ryömän puhuneen muunneltua totuutta. Se on poliittisessa retoriikassa voimakkaimpia väitteitä toisesta parlamentin edustajasta. Von Frenckell halusi kumota Reinikaisen väitteen siitä, että kuntapäättäjät olisivat yksituumaisesti hallituksen väitteen takana. Myös Ryömä esitti rajun syytöksen sanoessaan toisen edustajan puhetta asiattomaksi. Puheenvuorollaan Ryömä halusi osoittaa sen, että Frenckell puhui vain Helsingin päättäjien puolesta eikä suinkaan muiden kuntapäättäjien suulla.

Valiokunnan kannalla olleen Pohjalan (KOK) mukaan - niin kuin aikaisemmin Pennanen oli lausunut - asiasta oli paisutettu liian suuri juttu. Hänen mielestään asiaa olisi pitänyt katsoa oikeana asiana eikä lääkärien välisenä kiistelynä. Näin ollen talousvaliokunnan ja suuren valiokunnan kanta oli ainoa oikea. Lopuksi Pohjala totesi, ettei kysymys ole siitä, kuuluiko rikoksen tehnyt sairaanhoidollisesti eri ryhmään vai ei, vaan hänen mielestään kysymyksessä oli puhtaasti taloudellinen asia.¹¹⁷ Hän oli yksi harvoja edustajia, jotka myönsivät suoraan, että kysymys oli tosiallisesti taloudellisesta kysymyksestä.

Edustaja Nikkola (IKL) oli Pohjalan kanssa siitä saamaa mieltä, että kiista oli nimenomaan taloudellinen. Hän paheksui lääkintöhallituksen johtajaa siitä, että tämä oli antanut talousvaliokunnan kannalle sellaisen leiman, että sen jäsenet eivät olisi antaneet oikeutta mielisairashoidolle. Nikkola piti kummallisena, että edustaja Ryömä käsitteli asiaa puhtaasti sairaanhoidollisena kysymyksenä, kun pykälässä 23 ei käsitelty sairaanhoidollisia kysymyksiä, vaan sitä, kuka maksoi kustannukset. Lopuksi hän vielä totesi, että kuten Ryömäkin oli asiantuntijana sanonut, mielisairaajat, jotka olivat väkivaltaisia ja taipuvaisia tekemään rikoksia, tuli hoitaa niin, ettei yleinen turvallisuus kärsi. Nikkolan mukaan valtiolla oli kuntia paremmat edellytykset hoitaa näitä mielisairaita.¹¹⁸ Nikkola pyrki kumoamaan vastustajiensa väitteet ja tekemään Ryömän lausunnoista epäluotettavia.

Edustaja Pohjala vastasi keskustelun lopussa Ryömän hänelle esittämään kritiikkiin siitä, että tämän olisi pitänyt perehtyä siihen, ettei muualla maailmassa asiaa ollut hoidettu valiokunnan ehdottamalla tavalla.¹¹⁹ Pohjala totesi, että muut maat olivat Suomea enemmän tukeneet kuntia mielisairaiden hoidon kustannuksissa. Lopuksi hän

---

¹¹⁷ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 199.

¹¹⁸ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 199.

¹¹⁹ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 199.

kehui Suomen kuntia, että ne olivat täyttäneet velvollisuutensa yli odotusten. Ryömä vastasi tähän, että Suomessa valtio auttoi kuntia lähes saman verran kuin Ruotsissa. Hän vielä lopuksi totesi Pohjalalle, ettei siitä siksi kannattanut puhua.¹²⁰ Pohjala vastasi esitettyyn kritiikkiin sillä, että hän oli - vastoin kuin väitetään - perillä muiden maiden tilanteesta. Ryömä otti esimerkiksi vain Ruotsin ja pyrki kumoamaan vastustajansa väitteen. Lopuksi hän vielä halusi sanoa toiselle, ettei tämän olisi kannattanut sanoa asiasta mitään.

Kaiken kaikkiaan vuoden 1937 mielisairaslaista käyty keskustelu keskittyi lähinnä kiistaan siitä, kumpi maksoi kustannuksen kriminaalimielisairaista: valtio vai kunta. Mielisairaalan hoidon kehittämiseen ei keskusteluissa kiinnitetty juurikaan huomiota. Toisessa käsittelyssä käytiin myös keskustelua pykälän 25 kohdalla perhehoidon ja kunnalliskotien mielisairasosastojen kustannuksista ja siitä, voiko valtio tukea niissä kuntia, eli tässäkin kiistassa oli kysymys siitä, kumpi maksaa kustannukset: valtio vai kunta. Perhehoidon kehittämisestä mielisairaaloissa tai kunnalliskotien mielisairasosastoissa ei oltu eduskunnassa käytävän keskustelun perusteella kiinnostuneita.

---

¹²⁰ Valtiopäivät 1937, Pöytäkirjat I, 200.

2 Kansaneläkelaki 1956

Olen jakanut vuoden 1956 kansaneläkelakia käsittelevän luvun kolmeen alalukuun: lain käsittelyyn eduskunnassa, eduskunnan suhtautumiseen eläkkeensaajiin ja talousnäkökulmaan salikeskusteluissa. Suomen väkiluku oli vuonna 1956 4,3048 miljoonaa.¹²¹ Valtion tulot olivat 269,0055 mrd. mk. Menot olivat 278,573 mrd. mk.¹²² Suomen suorittamat sotakorvaukset olivat valtavat, sillä ne olivat väkilukuun suhteutettuna suuremmat kuin Saksalle määrätty korvaukset ensimmäisen maailmansodan jälkeen. Suurimmillaan vuosina 1945-1948 sotakorvauksiin käytettiin kuudesosa valtion budjetista ja neljäsosa metalliteollisuuden jalostusvaroista. Suurten sotakorvausten sitomia varoja olisi tarvittu kipeästi kotimaisiin tarpeisiin. Neuvostoliiton puolelle kotinsa menettäneiden 400000 ihmisen asuttaminen oli valtava urakka. Vaikeasta tehtävästä selviydyttiin maanjakoreformilla. Se pirstoi sivutuotteena suurtiloja ja edisti pienviljelystä. Lisäksi Suomi menetti Karjalan suuret metsävarat. Pohjoisessa menetettiin nikkeliensiintymiä. Myös peltoalaa jäi paljon uuden rajan taakse.¹²³

Suomi sai maksettua sotakorvaukset syyskuuhun 1952 mennessä. Toisen maailmansodan jälkeiselle talouskehitykselle ominaista oli hyvinvointivaltoajattelun vähittäinen läpimurto. Valtion roolia yhteiskunnassa haluttiin vahvistaa ja sosiaaliturvaa parantaa. Lisäksi haluttiin lisätä kulutusmahdollisuuksia. Tämä oli osaltaan edistänyt taloudellista kasvua Suomessa.¹²⁴ Suomen taloudellista asemaa vahvisti osaltaan kansainvälisen politiikan suhdannemuutos. Kylmä sota herätti amerikkalaiset liittolaisineen tukemaan jo Moskovalle menetetyksi luultua Suomen tulevaisuutta itsenäisenä länsimaisena valtiona. Johtavat länsimaat pyrkivät lisäämään pitkällä aikavälillä Suomen taloudellista yhdentymistä lännen markkinatalousmaihin. Sotakorvauksilla oli käänköpuolensa, mikä näkyi teollisuuden kasvussa. Ne tulivat kalliiksi valtioille ja veronmaksajille, mutta yrityksille ne tarjosivat pitkiä tilaussarjoja ja varmaa tulovirtaa laajentumisiin ja uudistuksiin. Vuonna 1948 Suomi saavutti 1930-luvun tuotantotason, ja se ylitettiin 1950-luvulla. Talous kasvoi vuosina 1950-1974 nopeammin kuin koskaan aikaisemmin. Suomessa julkinen sektori kasvoi muuta

---

¹²¹ Vattula 1983, 17.

¹²² Vattula 1983, 357.

¹²³ Kuisma 2009, 191-192.

¹²⁴ Vattula 1983, 26.

taloutta nopeammin. Valtion ja kuntien kokonaismenot olivat kolmannes kansantuotteesta 1950-1970-luvuilla.¹²⁵

2.1 Lain käsittely eduskunnassa

Tiistaina 22.3.1955 käytiin eduskunnassa keskustelu hallituksen esityksestä kansaneläkelainiksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi. Keskustelussa käytettiin kuusi pitkää puheenvuoroa ja asia päätettiin lähettää puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti kansaneläkevaliokunnan käsiteltäväksi.¹²⁶ Kansaneläkevaliokunnan asettamisesta päätettiin 18.3.1955 ja siihen päätettiin valita 17 jäsentä. Heidän valitsemisensa annettiin eduskunnan valitsijamiesten tehtäväksi.¹²⁷ Jäsenet valittiin puolueittain seuraavasti: ML:sta ja SDP:sta 5, SKDL:sta 3, KOK:sta 2, RKP:sta ja KP:sta 1 jäsen.¹²⁸

Hallituksen esitys lähti siitä periaatteesta, että edellisen vuoden 1937 kansaneläkelainissa oleva vakuutusperusteisuus säilyisi, eli eläke määräytyisi sen mukaan, kuinka paljon kansalainen on työuransa aikana maksanut työeläkemaksuja. Tämän lisänä hallitus ehdotti eläkkeen päälle maksattavaa lisäosaa, joka maksettaisiin valtion ja kuntien rahoista vähävaraisille.¹²⁹ Tukiosan suuruus olisi vuodessa ensimmäisessä kuntayhtymässä 54000 mk, toisessa 45000 mk ja kolmannessa 36000 mk.¹³⁰ Hallitus esitti myös, että lapsilisiä muutettaisiin niin, että sitä saisi 16 ikävuoteen asti ja se oli 14400 mk vuodessa. Lisäksi ehdotettiin, että kansaneläkelainissa säädetyt maksut ja eläkkeet sidottaisiin elinkustannusindeksiin. Eli kun elinkustannukset nousivat tai laskivat, sitä mukaa myös vakuutusmaksut ja eläkkeet nousivat tai laskivat.¹³¹

Toisin kuin hallituksen esityksessä, kansaneläkevaliokunta ehdotti kaikille maksettavaa tasaeläkettä, joka oli suuruudeltaan 48000 mk vuodessa. Tätä valiokunta perusteli sillä, että vakuutusmaksuihin pohjautuvassa järjestelmässä jokaisesta vakuutetusta täytyi pitää tiliä oikean summan maksamiseksi. Se tulisi maksamaan 100

---

¹²⁵ Kuisma 2009, 199-201.

¹²⁶ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 363-371.

¹²⁷ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 340.

¹²⁸ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 376.

¹²⁹ Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 799.

¹³⁰ Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 820.

¹³¹ Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 832.

milj.mk. Järjestelmän suurimmaksi ongelmaksi valiokunta katsoi sen, että sellaiset, jotka eivät maksaneet vakuutusmaksuja, eivät saisi eläkkeen perusosaa lainkaan. Valiokunta säilyttäisi lisäeläkkeen hallituksen esittämässä muodossa, mutta se esitti niihin korotuksia niin, että ensimmäisessä kuntayhtymässä tuki olisi 54000 mk, toisessa 51300 mk ja kolmannessa 48700 mk. Valiokunta ehdotti, että lain kokonaiskustannukset olisivat 38 mrd.mk, kun se oli hallituksen esityksessä 20 mrd.mk ja vuoden 1937 laissa 9 mrd.mk.¹³² Valiokunta esitti myös tulorajojen nostoa täyden tukiosan saamiseksi niin, että ensimmäisessä kuntayhtymässä se oli 45000 mk, toisessa 40000 mk ja kolmannessa 36000 mk.¹³³

Oli kiinnostavaa huomata, kuinka paljon valtaa valiokunnilla oli lain säätämisessä, ja koska kansaneläkevaliokunta muutti radikaalisti hallituksen esitystä, toimi se käsittelyn pohjana eduskunnassa. Toki jäsenmäärät valiokunnissa puolueittain heijastelivat vaalitulosta, joten hallituksella oli yleensä tarvittava enemmistö. Kansaneläkevaliokunnassa oli SKDL saanut toisen hallituspuolueista puolelleen, ja siitä syystä näin radikaali muutos hallituksen esitykseen nähden oli mahdollista. Salikeskustelun perusteella ML ja RKP tuki SKDL:ää tasaeläkeasiassa. Edustaja Laine (ML) totesi lain ensimmäisen käsittelyn puheenvuorossaan, että hänen puolueensa tuki valiokunnassa tasaeläkelinjaa¹³⁴. Edustaja Wickman (RKP) kertoi hänen ja puolueensa kannattavan tasaeläkekkeeseen pohjautuvaa kansaneläkelakia.¹³⁵

Näin ollen tasaeläkejärjestelmän kannattajat saivat enemmistön valiokunnassa. Sitä, kuinka valiokunnan jäsenet olivat äänestäneet, oli mahdotonta tarkistaa, sillä Suomessa valiokuntien kokoukset ovat salaisia, mutta niiden päätökset ja mietinnöt julkisia. Siksi voi vain arvailla, kuinka kukin jäsen oli toiminut. Salikeskusteluissa esitettiin näkemyksiä siitä, kuinka minkin puolueen edustajat olivat valiokunnassa äänestäneet. Edustaja Turunen (SDP) syytti edustaja Leikosta (KOK) tasaeläkkeen puolesta äänestämisestä valiokunnassa ja ML:a hän syytti siitä, että se ei hallituspuolueena tukenut hallituksen esitystä valiokunnassa¹³⁶.

---

¹³² Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 834-837.

¹³³ Valtiopäivät 1955, Asiakirjat I, 841-842.

¹³⁴ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2387.

¹³⁵ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2376.

¹³⁶ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2372-2373.

Lain ensimmäinen käsittely eduskunnassa oli tiistaina 17.1.1956. Siinä käytettiin 15 pitkä puheenvuoroa. Asia lähetettiin suureen valiokuntaan.¹³⁷ 10.2.1956 vuoden 1956 valtiopäivien suuren valiokuntaan valittiin 45 jäsentä, ja se jakautui seuraavasti puolueittain: ML 12, SDP 12, SKDL 10, KOK 5, RKP 3 ja KP 3.¹³⁸ Suuri valiokunta yhtyi pääosin kansaneläkevaliokunnan mietintöön. Tukiosia se nosti mietinnössään ensimmäisessä kuntayhtymässä 72000 mk:aan, toisessa 63000 mk:aan ja kolmannessa 54000 mk:aan vuodessa.¹³⁹

Lain toinen käsittely oli eduskunnassa perjantaina 13.4.1956, ja siinä käytettiin yleiskeskustelussa 4 pitkä puheenvuoroa.¹⁴⁰ Edustaja Laine ehdotti, että pykälä 27 menisi kansaneläkevaliokunnan ehdottamalla tavalla, eli päätöksenä tukiosan suuruudesta. Asiasta äänestettiin ja valiokunnan kanta voitti selvästi. Oli mielenkiintoista, että SDP, joka kannatti hallituksen esityksen vakuutusmaksuihin pohjautuvaa eläkejärjestelmää, oli nyt valmis korottamaan kansaneläkevaliokunnan tukiosien summia, ja ML, joka hyväksyi tasaeläkkeen, ei ollut valmis nostamaan tukiosien suuruutta. Edustaja Hiltunen (SDP) ehdotti pykälän 62 kohdalla niin, että toisin kuin hallituksen esityksessä eläkkeet maksettaisiin kuukausittain ja myös kuntien tuli tilittää eläkemaksut kansaneläkelaitokselle kuukausittain eikä vuosineljänneksittäin. Asiasta äänestettiin niin, että Hiltusen ehdotus voitti selvin luvuin.¹⁴¹ Asia palautettiin suureen valiokuntaan, koska sitä ei muuttumattomana hyväksytty.¹⁴²

Asian palauduttua suureen valiokuntaan se muutti aikaisempaa esitystään radikaalisti, sillä nyt eläkkeen perusosa olisi ollut vain 24000 mk ja tukiosat ensimmäisessä kuntayhtymässä 43200 mk, toisessa 39600 mk ja kolmannessa 36000 mk. Tulorajoja muutettiin niin, että ne olivat ensimmäisessä kuntayhtymässä 34000 mk, toisessa 24000 mk ja kolmannessa 17000 mk.¹⁴³ Jatketun toisen käsittelyn yhteydessä edustajat esittivät arvioita siitä, miksi suuri valiokunta tiputti kokonaiskustannukset 42 mrd mk:sta 21 mrd. mk:aan. Esille nousi, että hallitus olisi antanut ohjeet, että kustannusten tulisi pysyä hallituksen esityksen 20 mrd. mk:ssa. Edustaja Kähönen (ML) myönsi,

---

¹³⁷ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2358-2388.

¹³⁸ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 30-31.

¹³⁹ Valtiopäivät 1956, Asiakirjat III, 1025.

¹⁴⁰ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 391-398.

¹⁴¹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 400-401.

¹⁴² Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 401-402.

¹⁴³ Valtiopäivät 1956, Asiakirjat III, 1028.

että kun suuri valiokunta ehdotti kansaneläkevaliokunnan mietintöön nähden kokonaiskustannukset 42 mrd. mk:aan, hänen mukaansa hallituksella oli tullut selvä kanta asiaan selväksi vasta silloin, kun valiokunnan ehdotus oli mennyt eduskuntaan. Hallituksen kanta oli, että kokonaiskustannukset saisivat olla vain 20 mrd. mk ja valtion osuus siitä korkeintaan 4 mrd. mk. Lisäksi Kähönen mainitsi, että yhtenä vaikuttavana tekijänä kustannusten alentamiselle olivat päättyneen yleislakon negatiiviset vaikutukset.¹⁴⁴ Asiaa valmistellut ministeri Leivo-Larsson (SDP) puolestaan totesi, että hallitus hyväksyi yksimielisesti sen, että uudessakin suuren valiokunnan esityksessä kustannukset nousisivat 1 mrd. mk:lla hallituksen toivomasta 20 mrd. mk:sta.¹⁴⁵

Oma arvioni on, että SDP teki hallituskysymyksen siitä, että kustannukset pysyisivät hallituksen esittämällä tasolla ja näin ollen suuressa valiokunnan uudessa käsittelyssä kustannusten leikkaaminen puolella oli mahdollista. Voi olla hyvin mahdollista se, mitä oppositiosta esitettiin, että hallitus olisi sopinut etukäteen muuttavansa suuren valiokunnan esitystä muutoseikan takia, että asia palautuisi suureen valiokuntaan. Voisin kuvitella myös, että kokoomukselle porvaripuolueena oli sopinut kustannusten leikkaaminen, ja kuten edellä totesin, koska äänestystulokset ovat valiokunnissa salaisia, oli hankala sanoa, kuinka valiokunnan jäsenet olivat lopulta äänestäneet. Joka tapauksessa hallituspuolueiden äänet olivat valiokunnassa riittäneet, ja siitä syystä radikaali muutos kahden suuren valiokunnan esityksen välillä oli mahdollinen. Toki päähallituspuolueiden yhtenäisyys romuttui kansaneläkelain käsittelyssä, sillä SDP ei saanut haluamaansa vakuutuspuolueen pohjautuvaa mallia, koska ML vastusti sitä valiokunnassa. Näin ollen tasaeläkkeestä tuli pohjaesitys. Toisaalta ML ei ollut tyytyväinen siihen, että kokonaiskustannukset jouduttiin puolittamaan suuren valiokunnan ensimmäisestä mietinnöstä.

Tiistaina 8.5.1956 eduskunnassa oli kansaeläkelain jatkettu toinen käsittely, jossa pidettiin yleiskeskustelun aikana 16 pitkää puheenvuoroa.¹⁴⁶ Edustaja Nederström-Lunden (SKDL) ehdotti, että pykälää kolme muutettaisiin siten, että työnantajan vakuutusmaksut nostettaisiin 1 %:sta 2 %:iin. Äänestys päättyi tasan 84 jaa- ja 84 ei-

---

¹⁴⁴ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 550.

¹⁴⁵ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 553.

¹⁴⁶ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 549-578.

ääntä. Näin ollen asiasta suoritettiin avoin lippuäänestys, jonka tuloksena valiokunnan esitys voitti kolmella äänellä.¹⁴⁷

Tekemästäni taulukosta (ks. liite 2) käy ilmi, että puolueina suuren valiokunnan esitystä kannattivat ML, KOK, RKP ja KP. Nederström-Lundenin ehdotuksen kannalla olivat SDP ja SKDL. Oli sinänsä mielenkiintoista, että SDP ja SKDL olivat äänestyksessä löytäneet yhteisen sävelen, sillä salikeskustelun perusteella suurimmat riitakumppanit lain käsittelyssä olivat juuri nämä puolueet. Toisaalta voi ymmärtää, että vasemmistopuolueet halusivat korottaa työnantajien maksuja. Kuitenkin porvaripuolueiden ja maatalouspuolueiden yhteisrintamalla työntantajien maksut pysyivät ennallaan. Mielenkiintoista oli se, että poissaolijoiden määrä muuttui kolmella edustajalla. SDP:n tyhjiin äänestäneet edustajat Leivo-Larsson ja Simonen olivat lippuäänestyksestä poissa, ja ensimmäisessä äänestyksessä ei äänestänyt Väyrynen oli poissa. ML:n edustaja Miikki oli poissa koneäänestyksestä, mutta oli paikalla lippuäänestyksessä ja äänesti puoluekurin mukaisesti jaa. SKDL:n edustajat Kiviaho ja Taurianen olivat koneäänestyksestä poissa, mutta lippuäänestyksessä äänestivät ei. KOK:n edustaja Innala oli poissa ensimmäisestä äänestyksestä, mutta osallistui toiseen äänestäen jaa. KP:n edustajat Karvikko ja Mattila olivat koneäänestyksestä poissa, mutta avoimessa lippuäänestyksessä äänestivät jaa. Oli kiintoisaa, että poissaolijoiden määrä vaihteli äänestyksien välillä. Itse arvioin, että ensimmäisessä äänestyksessä tyhjää äänestäneet ja poissaoleviksi ilmoittautuneet olivat todellisuudessa suuren valiokunnan esityksen kannalla.

Pykälään 27 esitettiin muutoksia ja niistä mainitakseni edustaja Hiltunen esitti, että pykälän 27 ensimmäinen momentti muutetaan niin, että eduskunta pysyisi aikaisemmin tekemässään päätöksessä. Näin ollen tukiosa nousisi suuren valiokunnan ensimmäisen esityksen mukaiseksi. Äänestystulos oli seuraava: 87 jaa- ja 89 ei-ääntä. Näin ollen pykälä 27 hyväksyttiin ensimmäistä momenttia lukuun ottamatta valiokunnan esityksen mukaisesti.¹⁴⁸

Taulukon perusteella (ks. liite 2) Hiltusen esitystä kannattivat SDP ja SKDL; lisäksi oli yksittäisiä edustajia KOK:sta ja KP:sta. Juuri nämä yksittäiset edustajat ratkaisivat sen, että pykälän 27:n ensimmäisessä momentissa eduskunta pysyi aikaisemmin

---

¹⁴⁷ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 578-579.

¹⁴⁸ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 580-582.

tekemässään päätöksessä säilyttäen näin tukiosat suuren valiokunnan ensimmäisen mietinnön mukaisina. Kuusi SDP:n edustajaa oli poissa äänestyksestä, ja edustajat Leivo-Larsson, Simonen ja Väyrynen äänestivät tyhjää. Näin tekemällä kyseiset edustajat ilmaisivat, etteivät ole puolueen kannalla asiassa, mutta näin he eivät antaneet kuitenkaan ääntä vastapuolelle. ML:n kahdeksan edustajaa oli poissa. He olivat poissa koko käsittelyn ajan, eli ML:lla ei ollut yhtään sellaista edustajaa, jotka olisivat olleet pois vain joistakin äänestyksistä. Tulos olisi voinut olla eri, jos ML:sta olisi ollut enemmän edustajia paikalla. Tämä osoittaa sen, kuinka tärkeää puolueiden näkökulmasta olisi, että kaikki edustajat osallistuisivat äänestyksiin. Toki äänestystulos olisi ollut eri myös, jos kaikki KP:n ja KOK:n edustajat olisivat olleet paikalla. Nostin ML:n esimerkiksi, koska puolueista eniten poissa olevia oli ML:sta. Kaksi SKDL:n edustajaa oli poissa äänestyksestä. KOK:n edustajista kolme oli poissa, ja edustajat Innala, Pohjala ja Wirtanen äänestivät puoluekurin vastaisesti ei. RKP:n edustajat olivat kaikki paikalla. Edustaja Nordforssin äänestyskäyttäytyminen oli mielenkiintoista, sillä hän oli ainoa, joka äänesti ei pykälässä 3 sekä koneäänestyksessä että avoimessa äänestyksessä, mutta pykälän 27 ensimmäisen momentin kohdalla hän äänesti puoluekurin mukaan jaa. Voi vain arvailla, oliko hän saanut ryhmältänsä palautetta, että tuossa pykälässä hänen tulisi äänestää niin kuin muutkin. KP:n edustaja Kajatsalo oli aikaisemmissa äänestyksissä paikalla, mutta tästä äänestyksestä hän oli poissa, ja Karvikko äänesti puoluekurin vastaisesti ei. Pidän todennäköisenä, että Kajatsalo oli tahallaan poissa, ja hän toimi periaatteessa samalla lailla, kuin olisi äänestänyt tyhjää. Toki hän ei yhtä avoimesti ollut puolueen linjaa vastaan kuin tyhjää äänestäneet. Tukiosien korotus johtui siis siitä, että neljä edustajaa äänesti puoluekurin vastaisesti.

Keskiviikkona 23.5.1956 oli kansaneläkelain kolmas käsittely. Keskustelun jälkeen äänestettiin kolmesta lakiehdotuksesta ja lopuksi ainoana käsittelynä käytiin läpi toivomusaloitteet. Yleiskeskustelussa käytettiin 28 puheenvuoroa.¹⁴⁹ Puheenvuorojen suuri määrä johtui siitä, että kaikki ehdotukset toivomusaloitteista tuli esittää yleiskeskustelussa. Kaikki lakiehdotukset hyväksyttiin yksimielisesti, ja näin ollen lain kolmas käsittely julistettiin päättyneeksi.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 688-717.

¹⁵⁰ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 717.

Seuraavaksi käsittelyssä siirryttiin perustelujen ja toivomusaloitteiden käsittelyyn. Ikonen (ML) ehdotti, että pykälän 30 toinen momentti muutettaisiin niin, että kiinteistön luovutuksen yhteydessä tehdyn eläkesopimuksen perusteella vakuutetulle tai hänen puolisolleen maksettu eläke rinnastetaan muihin sanotussa lainkohdassa mainittuihin etuoikeutettuihin tuloihin. Ikonen ehdotus tuli hyväksytyksi lähes yksimielisesti. Pohjala ehdotti perusteluihin seuraavaa mainintaa: hyväksyessään lakiehdotuksen eduskunta edellytti, että hallitus suorittaa lain täytäntöönpanon valmistelut nopeasti, että korotettuja eläkkeitä voitaisiin alkaa maksamaan jo vuoden 1956 puolella. Wickman (RKP) ehdotus puolestaan oli, että perusteluissa lausuttaisiin, että jos kansaneläkemaksuista saadut tulot ylittävät peruseläkkeiden rahoittamiseen tarvittavat menot, hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin, että näin saatujen lisätulojen määrällä korotettaisiin peruseläkkeitä. Pohjalan ja Wickmanin ehdotukset tulivat hyväksytyiksi. Näin ollen asia oli eduskunnassa loppuun käsitelty.¹⁵¹

Kansaneläkelaista käydyin eduskuntakeskustelun voisi kiteyttää niin, että hallituksen esitystä puolustivat SDP:stä lakia valmistellut ministeri Leivo-Larsson ja edustaja Hiltunen. Valiokunnan kantaa taas voimakkaimmin puolustivat SKDL:n edustajat, joista erottui Mustonen yhtenä monta puheenvuoroa pitäneenä edustajana. Toki myös kaikkien muiden puolueiden edustajat pitivät puheenvuoroja, ja keskustelu oli paikka paikon kärkeäkin etenkin SDP:n ja SKDL:n välillä. Yksi mielenkiintoinen huomio oli se, että keskusteluissa esiintyi useasti välihuuteluita. Hiltusen aktiivinen rooli keskusteluissa oli ymmärrettävää, sillä hän toimi kansaneläkelaitoksen pääjohtajana vuosina 1951-1961. Itseäni hämmensi hänen kaksoisroolinsa sekä lakia säätävänä kansanedustajana että lakiin vahvasti liittyvän kansaneläkelaitoksen pääjohtajana¹⁵². Tyyne Leivo-Larsson toimi kansaneläkelain aikaan sosiaaliministerinä Fagerholmin II hallituksessa. Hänellä oli ministerinä pitkä kokemus, sillä hän toimi ministerinä eri hallituksissa vuosina 1948-1950 ja 1954-1958. Ministeriyyden jälkeen hän toimi suurlähettiläänä Islannissa ja Norjassa vuosina 1958-1965. Tuohon aikaan oli naisena hankalampi kuin nykyään luoda vaikuttavaa uraa politiikassa. Hänen puheenvuoroistaan huokui ministerikokemus.¹⁵³ Mustonen puolestaan oli

---

¹⁵¹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 717-722.

¹⁵² <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910482.aspx>. Viitattu 7.5.2020.

¹⁵³ <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910942.aspx>. Viitattu 7.5.2020.

metsätyömiehes Kajaanista. Lisäksi hän oli toiminut Kajaanin kaupunginvaltuuston vpj:nä ja Suomen kommunistisen puolueen Kainuun piirijärjestön piirisihteerinä.¹⁵⁴

2.2 Eduskunnan suhtautuminen eläkkeensaajiin

Tässä alaluvussa käsittelen eduskunnan ja kansanedustajien suhtautumista eläkkeensaajiin. Luvussa on kolme alakohtaa: kansanedustajien suhtautuminen eläkkeensaajiin salikeskustelun perusteella, eduskunnan suhtautuminen eläkkeensaajiin hyväksytyn lain perusteella ja eduskuntapuolueiden suhtautuminen eläkeläisiin.

2.2.1 Kansanedustajien suhtautuminen eläkkeensaajiin

Eduskunnassa käydyssä keskustelun hallituksen esityksestä aloitti ministeri Leivo-Larsson, joka totesi, että hallituksen esityksen tavoitteena oli korottaa silloin olevia riittämättömiä eläkkeitä. Hän korosti, että tuolloin eläkkeiden korottamisesta tulivat osallisiksi myös vanhuus- ja työkyvyttömyysavustuksen saajat, jotka pääsivät lain piiriin. Hän totesi, että nyt eläkkeiden myöntäminen oli osittain suunniteltu tapahtuman hakijan paikkakunnalla toimivan eläketoimikunnan kautta. Näin tehostettiin myös vakuutusmaksun palautusta kuolleen vakuutetun omaisille. Myös työkyvyttömiä kuntouttamistoiminnan edellytettiin lisääntyvän, ja tulottoman aviopuolison hyväksi esitettiin luettavaksi noin kolmannes puolisoitten yhteisestä vakuutusmaksusta. Lisäksi yksinäisten vanhojen naisten eläkkeensaantimahdollisuuksia esitettiin parannettaviksi antamalla heille ns. vanhuudentukirahaa jo 63 vuoden iästä lähtien ja eläkkeensaajan vaimolle esitettiin maksettavaksi ns. vaimonlisää, jos hän lasten tai avuttomassa tilassa olevan aviopuolisonsa hoidon tai muun pakottavan syyn takia ei voinut lähteä kotoaan ansiotyöhön. Ministeri Leivo-Larsson halusi korostaa, että nyt vihdoinkin kauan vireillä ollut lakiesitys saatiin eduskuntakäsittelyyn. Lopuksi hän totesi, että vaikka eläkkeen

---

¹⁵⁴ <https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911092.aspx>. Viitattu 7.5.2020.

taso jäi edelleenkin puutteelliseksi taloustilanteen vuoksi, oli tämä esitys merkittävä parannus puutteessa ja vaikeissa oloissa eläville kansaneläkkeen saajille.¹⁵⁵

Ministeri piti tärkeänä, että eläkkeensaajien asema parani ja eläkkeet nousivat kaikilla. Hän korosti erityisesti sitä, että nyt myös vanhuus- ja työkyvyttömyystuen saajat pääsivät lain piiriin. Lisäksi hän korosti, että hallituksen esityksen myötä eläkeläisiä autettiin uudella tavalla mm. tarjoamalla kunnissa paremmin kuntouttavaa työtoimintaa. Erityisen kiintoisaa oli, että hän korosti vanhojen yksinäisten naisten aseman parantamista. Ihmetystä herätti myös ns. vaimonlisä. Nykyajan näkökulmasta tuntui oudolta, etteikö miespuolinen henkilö voisi hoitaa vaimoaan tai lapsiaan. Toki sen ajan ihmisten ajattelussa tällainen linjaus oli ymmärrettävä. Se oli kuitenkin selvä edistys eläkeläisten aseman parantamiseksi. Lopussa Leivo-Larsson halusi erityisesti tuoda ilmi, että nimenomaan hän ja hallitus saivat vihdoinkin aikaiseksi parannuksia eläkkeisiin eikä työ enää jäänyt vain puheiden ja lupausten tasolle. Tällä hän halusi viestiä kollegoilleen ja Suomen kansalaisille, että hallituksella oli vihdoinkin tahtoa parantaa eläkeläisten tukalaa asemaa.

Lain ensimmäisessä käsittelyssä edustaja Mustonen kritisoi voimakkain sanakääntein hallituksen esitystä siitä, että se olisi erittäin huono eläkkeensaajien kannalta.

”Hallituksen esityksen intomielisimmänkin puolustajan täytynee myöntää, että sen mukaiset eläkkeet tulisivat olemaan niiden saajain suurimmalle osalle kohtuuttoman pieniä. Ne eivät vastaa edes kunnalliskodeissa tapahtuvan hoidon kustannuksia. Tämä myönnetäänkin, mutta lisätään, ettei tarkoitukseen ole käytettävänä enempää varoja. Samalla kuitenkin esitetään, että näistä vähäisistäkin varoista jätettäisiin huomattava osa, alkuaikoina noin 5 000 milj. mk vuodessa, käyttämättä. Ne rahastoitaisiin, ja tätä rahastointia jatkettaisiin aina vuoteen 2 000 asti siinä tarkoituksessa, että muodostettavan suuren rahaston tuoton avulla joskus kaukaisessa tulevaisuudessa voitaisiin silloin eläville vanhuksille ja työkyvyttömille maksaa näiden alkuaikojen eläkkeitä tuntuvasti suurempia eläkkeitä. Hallitus haluaa, tahtoisin sanoa, leikata palan nykyisten vanhusten ja työkyvyttömien vähäisistä eläkkeistä, heidän leivästään, sekä pyytää heitä tyytymään osaansa ja lohduttautumaan sillä, että siten voidaan turvata 40-50 vuotta myöhemmin eläville vanhuksille ja työkyvyttömille suurten

---

¹⁵⁵ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 363-365.

eläkkeiden paratiisi. Me kansandemokraatit emme ole voineet emmekä halunneet yhtyä näihin hallituksen suunnitelmiin.”¹⁵⁶

Mustonen esitti varmana totuutena hallituksen esityksen kannattajille, että tässä esityksessä suurimmalle osalle eläkkeensaajista saatava tuki olisi ollut erittäin pieni. Viestiään hän korosti sillä, että heidän vastustajansa myönsivät tämän itsekkin. Mustonen pyrki voimakkain ilmaisin ja kielikuvin kumoamaan hallituksen esityksen kannattajien perustelut vähäisistä käytettävissä olevista rahoista sillä, että hallitus oli kuitenkin valmis rahastoimaan ison summan eli 5 mrd. mk. ja näin ollen jätti käyttämättä ison summan nykyisten eläkkeensaajien kustannuksella siten, että tulevaisuudessa 40-50 vuoden päästä eläkkeellä olevat saisivat nauttia isommista ja paremmista eläkkeistä. Mustonen halusi kertoa kollegoilleen ja suomalaisille, että kansandemokraatit olivat oikeasti eläkeläisten ja työkyvyttömien puolella ja halusivat aidosti parantaa heidän olojaan.

Lain toisessa käsittelyssä edustaja Nederström-Lunden totesi puheenvuorossaan, että eduskunnan tulisi kiinnittää suuren valiokunnan mietinnössä olevaan työkyvyttömiä koskevaan epäkohtaan huomiota. Hänen mukaansa tämä jo nykyisessäkin laissa ollut ongelma löytyi myös uudesta esityksestä. Lakiehdotuksessa vain pysyvästi työkyvyttömäksi todettu sai eläkettä, ja näin ollen jätettiin tuhannet muut tuen piiristä pois. Nederström-Lundenin mukaan myös asiantuntijat kiinnittävät asiaan huomiota. Hän ehdottikin, että eduskunta hyväksyisi SKDL:n vastalauseen, jossa työkyvyttömäksi määriteltäisiin myös sellainen henkilö, jonka korkea-asteinen työkyvyn alentuminen oli jatkunut vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti. Hänen mukaansa sama malli oli käytössä niin Tanskan kuin Ruotsinkin kansaneläkeläisissä. Lopuksi hän vielä vetosi kollegoihin, jotka oli valittu vähävaraisen kansan ja eläkeläisten äänillä, että heidän olisi korkea aika tehdä se, mitä olivat kannattajilleen luvanneet.¹⁵⁷

Nederström-Lunden totesi suuren valiokunnan mietinnön esittämän lakiehdotuksen sisältävän edelleen selkeän epäkohdan työkyvyttömien tasapuolisessa kohtelussa. Hän vetosi kollegoihin, että SKDL:n ehdotus ratkaisisi kyseisen ongelman. Hän vetosi, että asiantuntijat kiinnittivät asiaan huomiota ja lisäksi otti argumenttinaan esimerkiksi

---

¹⁵⁶ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 2365-2366.

¹⁵⁷ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 397-398.

Tanskan ja Ruotsin lainsäädännön, jossa asia oli hoidettu tällä tavalla. Lopuksi hän vielä vetosi vahvasti kansanedustajien tunteisiin, että he toimisivat moraalisesti oikein äänestäjiään kohtaan.

Lain toisessa jatketussa käsittelyssä edustaja Hiltunen esitti väitteen, että suurin vääryys tapahtui suuren valiokunnan uudessa mietinnössä työkyvyttömille, sillä hänen mukaansa hallituksen esityksessä nuorena ja keski-ikäisenä työkyvyttömiksi jääneet olisivat saaneet 50-100% suuremmat eläkkeet. Hiltusen mukaan myös palkannauttijoille hallituksen esitys olisi ollut paljon parempi. Tätä hän perusteli sillä, että suuri valiokunta oli aiempaan mietintöönsä nähden tiputtanut kaikkia tukisummia lähes puolella. Hiltunen sai eduskunnasta useaan otteeseen välihuutoja, kuten ”Hallituksen toivomus” ja ”20 miljardia antanut rahaa”, kun hänen tarkemmin eritteli, kuinka tukiosat olivat muuttuneet.¹⁵⁸

Hiltunen kohdisti puheensa ennen kaikkia kansalaisille siten, että nimenomaan hallituksen esitys olisi ollut parempi eläkkeensaajille ja että hallitus olisi etenkin nuorien työkyvyttömien ja palkansaajien puolella. Välihuutoja käytetään parlamenteissa ympäri maailmaa värittämään parlamentaarista keskustelua, ja niillä pyritään myös heikentämään puheenvuoron esittäjän uskottavuutta. Tässä tapauksessa pöytäkirjoista ei selviä näiden kyseisten huutojen esittäjiä, mutta salikeskustelun perusteella arvelin, että SKDL:n edustajat olivat olleet niiden takana. Mielestäni välihuudot olivat onnistuneita, koska niillä saatiin heikennettyä edustaja Hiltusen uskottavuutta. Tätä perustelen sillä - kuten tämän luvun ensimmäisessä alaluvussa totesin - että painostus kustannusten puolittamiseen tuli nimenomaan hallitukselta.

Edustaja Nordforss (RKP) esitti rajua kritiikkiä hallitukselle jatketussa toisessa käsittelyssä pitämässään puheenvuorossa, jossa hän totesi, että suuri valiokunta korotti mietinnössään kansaeläkevaliokunnan eläkkeitä, mikä vapautti yleisen tunteen siitä, että oltiin vihdoinkin tulossa kohti kansaneläkettä, joka todella voisi lieventää ikäihmisten tuskaa ja huolta. Kansan mielipiteen ilo törmäsi nopeasti hallituksen rajuun väitteeseen, että kansalla ei ollut varaa sellaisiin eläkkeisiin. Paljon ei ollut tingitty mutta melkein puolet. Lisäksi hän totesi, että vanhoilla ihmisillä ei ollut yhteiskunnassa voimia saada ääntään kuuluviin, koska he eivät olleet organisoituja. Näin ollen he eivät voineet lakkoilla saadakseen parempia eläke-ehtoja, ja kuitenkin

---

¹⁵⁸ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 554-555.

vanhusten passiivinen armeija oli suuri. Noin 336000 kansalaista saavutti 65 vuoden eläkeiän. Lopuksi hän vielä esitti toiveen, että ratkaisu olisi tilapäinen ja hallitus ja eduskunta tulevaisuudessa, taloustilanteen salliessa uudelleen, kuulisi vanhusten asiaa eikä antaisi hätäratkaisujen tapahtua heidän kustannuksellaan.¹⁵⁹

Lain kolmannen käsittelyn yleiskeskustelun ensimmäisessä puheenvuorossa edustaja Ikonen esitti, että maaseudun väestö oli eriarvoisessa asemassa kaupunkilaisiin nähden, koska jos laki olisi hyväksytty sellaisenaan, olisi etuoikeutettu tulo voinut olla ensimmäisessä kuntayhtymässä 60000 mk ja silti oikeutti korkeimpaan tukieläkkeseen, kun taas pääosin maaseudulla asuin tuloraja olisi voinut pienimmillään olla 17000 mk.¹⁶⁰ Ikonen vetosi puheenvuorossa selvästi omaan kannattajakuntaansa, eli maaseudulla asuviin suomalaisiin. Tämä oli malliesimerkki siitä, kuinka edustajat suuntasivat puhetta salikeskusteluissa omille kannattajilleen. Kaiken kaikkiaan salikeskustelun perusteella kaikki edustajat olivat huolissaan riittämättömistä eläkkeistä; erityisesti vähävaraisista eläkkeensaajista ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevien asemasta kannettiin huolta. Erimielisyyttä syntyi edustajien ja puolueiden välillä siitä, olisiko hallituksen esityksen vakuutusmaksupohjainen vai kansaneläkevaliokunnan ja suuren valiokunnan tasaeläkkeisiin pohjautuva järjestelmä parhaiten parantanut eläkkeensaajien elintasoa.

2.2.2 Eduskunnan suhtautuminen eläkkeensaajiin kansaneläkelain perusteella

Pykälässä 20 määrättiin, että kansaneläkettä maksettiin 65 vuotta täyttäneelle vakuutetulle, työkyvyttömyyseläkettä pysyvästi työkyvyttömälle vakuutetulle, joka oli 65 vuotta nuorempi, ja vanhuuden tukea 63 tai 64 vuoden ikäiselle naispuoliselle vakuutetulle, joka ei ollut naimisissa eikä saanut työkyvyttömyyseläkettä. Pykälässä 21 säädettiin, että vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeeseen kuului eläkkeen perusosa, ja sikäli kuin jäljempänä säädettiin, eläkkeen tukiosa. Vanhemmuudentukena annettiin eläkkeen tukiosa. Sen myöntämisen ehtona oli, että vakuutetulla oli oikeus eläkkeen tukiosaan. Eläkkeen tukiosaa ei maksettu vakuutetulle, joka sai invalidirahaa. Pykälässä 22 säädettiin, että pysyvästi työkyvyttömänä pidettiin henkilöä, joka sairauden, vian tai vamman takia oli pysyvästi kykenemätön huolehtimaan itsestään

---

¹⁵⁹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 569-571.

¹⁶⁰ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 689.

voimiaan ja kykyjään vastaavalla työllä. Pysyvästi työkyvyttömänä pidettiin aina sokeaa ja liikuntakyvytöntä samoin kuin muutakin henkilöä, joka sairautensa, vikansa tai vammansa vuoksi oli pysyvästi niin avuttomassa tilassa, ettei hän voinut tulla toimeen ilman toisen henkilön apua.¹⁶¹ Eduskunnan perusteluissa edellytettiin, että kansaneläkelain säännöksiä oli tulkittava niin, että sellaisissa pitkäaikaisiksi muodostuvissa sairauksissakin, joissa työkyvyttömyyden pysyvyys oli mahdollinen, muttei kuitenkaan vielä ollut todettavissa, eläke myönnettäisiin. Tällöin voitaisiin niissä tapauksissa, joissa työkyvyttömyys ei olisi osoittautunut pysyväksi, eläke myöhemmin lakkauttaa lain 31 pykälän perusteella.¹⁶² Erityisen kiinnostavaa oli se, että laissa mainittiin erikseen, että vain naispuolinen vakuutettu oli oikeutettu saamaan tiettyjen edellytysten täytyessä vanhuudentukea. Toki tämä heijasti sen ajan näkemyksiä sukupuolirooleista. Eduskunta tuntui perusteluissa halunneen korjata sen kohdan edellisestä laista, jottei kukaan jäisi tuen piiristä ulkopuolelle.

Pykälässä 24 säädettiin siitä, että työkyvyttömyyseläke voitiin evätä tai sitä vähentää enintään siihen saakka, kun vakuutettu oli saavuttanut 65 vuoden iän, siltä, joka oli tahallisesti aiheuttanut pysyvään työkyvyttömyyteen johtaneen sairauden tai vamman, sekä siltä, jonka rikollinen teko, törkeä huolimattomuus tai päihtymys oli olennaisesti myötävaikuttanut työkyvyttömyyden syntymiseen. Pykälässä 29 säädettiin, että ellei naimisissa olevalla vakuutetulla ollut yhteistä taloutta puolisonsa kanssa, hänen eläkkeensä muodostumisessa sovellettiin sellaisen vakuutetun eläkettä, joka ei ollut naimisissa. Miehen ja naisen elättyä yhteisessä taloudessa avioliitonomaisissa olosuhteissa voitiin eläkkeen tukiosaa määrättäessä heihin soveltaa, mitä tässä luvussa oli säädetty puolisoista.¹⁶³ Pykälässä 24 oli merkillepantavaa se, että jos ihminen oli esimerkiksi tapaturman sattuessa ollut humalassa ja sen seurauksena menettänyt työkykynsä, hän menettäisi etuutensa. Toisaalta tämä kuvasi hyvin tuon ajan suhtautumista päihteiden käyttöön. Pykälässä 29 oli erikoista lain säätämisen aikaan nähden se, että avopuolisot saatettiin tulkita ikään kuin aviopuolisoiksi, vaikka tuohon aikaan yleisesti ottaen pidettiin outona, jos pariskunta ei ollut yhteen muuttaessaan naimisissa. Kansan keskuudessa käytettiin avopareista tuohon aikaan yleisenä nimityksenä sanaa susipari.

---

¹⁶¹ Valtiopäivät 1956, Asiakirjat III, 1036.

¹⁶² Valtiopäivät 1956, Asiakirjat III, 1033.

¹⁶³ Valtiopäivät 1956, Asiakirjat III, 1036-1037

2.2.3 Eduskuntapuolueiden suhtautuminen eläkeläisiin

SDP:n vuoden 1952 periaateohjelmassa todettiin, että yhteiskunnan oli huolehdittava siitä, että jokainen voi työllään hankkia riittävän yhteiskunnan tuotantotasoa vastaavan toimeentulon. Se oli SDP:n mukaan turvattava myös sairauden, työttömyyden ja vanhuuden päivien varalle.¹⁶⁴ ML:n puolueohjelmassa vuodelta 1950 sosiaalipolitiikkaa koskevassa luvussa todettiin, että kansaeläkejärjestelmää tuli kehittää niin, että rahastointia supistetaan ja valtionosuutta kasvatetaan. Näin varattomille eläkkeensaajille pystyttäisiin maksamaan suurempia eläkkeitä. ML halusi myös, että lainsäädäntöä kehitettäisiin niin, että perheet, joiden pääasiallinen huoltaja kuolee tai joutuu työkyvyttömäksi, saisivat parempaa turvaa yhteiskunnalta.¹⁶⁵ SKDL:n ohjelmassa vuodelta 1949 sosiaalista lainsäädäntöä koskevassa osiossa todettiin, että jokaiselle työtätekevälle on turvattava oikeus työhön, toimeentuloon, lepoon ja sivistykseen. SKDL ehdotti, että maahan tulisi saada sosiaalivakuutuslaki, joka takaisi vanhuksille, sairaille, työkyvyttömille ja leskille riittävän yhteiskunnallisen huollon ja johon kuuluisi myös yleinen sairausvakuutus.¹⁶⁶ KOK:n ohjelmassa vuodelta 1951 sosiaalipolitiikkaa käsittelevässä osuudessa todettiin, että vanhusten ja sairaiden asema on turvattava. KOK:n mielestä sosiaalisia uudistuksia tehtäessä tuli ottaa huomioon maan taloudellinen kantokyky ja toisaalta uudistuksen myönteinen vaikutus elämään.¹⁶⁷ Pohtiva-tietokannasta ei löytynyt RKP:n tai KP:n ohjelmia 1950-luvulta.

Eduskunnassa käytyjen keskustelujen ja puolueohjelmien perusteella kaikki puolueet kannattivat eläkkeiden korottamista ja eläkkeensaajien aseman parantamista. Keinoista ja siihen käytettävistä summista oltiin erimielisiä. Löytämistäni puolueiden ohjelmista kaikki puolueet halusivat parantaa eläkeläisten ja työkyvyttömien toimeentuloa, mutta niistä ei löytynyt juurikaan konkreettisia ehdotuksia. Ainoastaan ML:llä ja SKDL:llä oli konkreettisia keinoja. ML halusi korottaa eläkkeen kustannuksissa valtion osuutta, että varattomien eläkkeensaajien eläkkeitä voitaisiin korottaa. SKDL halusi yhtenäistää koko sosiaaliturvajärjestelmän niin, että kaikille kansalaisille turvattaisiin riittävä toimeentulo.

---

¹⁶⁴ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/449>. Viitattu 22.5.2020.

¹⁶⁵ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/274>. Viitattu 22.5.2020.

¹⁶⁶ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/621>. Viitattu 22.5.2020.

¹⁶⁷ <https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/56>. Viitattu 22.5.2020.

2.3 Talousnäkökulma salikeskusteluissa

Tässä alaluvussa käsittelen talousnäkökulmaa salikeskusteluissa. Siinä on yksi alaluku, jossa arvioidaan lain käsittelyssä käydyn keskustelun talousnäkulman kiistakysymyksiä. Keskusteluissa erimielisyyttä syntyi mm. eläkeiästä, tasaeläkkeistä, niiden suuruudesta ja eläkejärjestelmän kokonaismenoista.

2.3.1 Kiista eläkeiästä, tasaeläkkeistä, niiden suuruudesta ja kokonaismenoista

Tiistaina 22.3.1955 eduskunnassa käsiteltiin hallituksen esitystä. Ensimmäisen puheenvuoron piti uudistuksesta vastaava ministeri Leivo-Larsson. Hän kertoi puheenvuorossaan hallituksen esityksen periaatteet. Sen mukaan vakuutusmaksut jouduttaisiin korottamaan 2 prosentista 3 prosenttiin. Tämä kuitenkin tapahtuisi vasta vuonna 1961. Leivo-Larssonin mukaan maksuista vapautuisivat sellaiset, joilla itsellään tai puolisoillaan ei ollut tuloja tai ne olivat vähäiset. Hallituksen esityksen mukaan vanhempien ikäluokkien eläkkeet nousisivat 4000 mk:sta 30000-60000 mk:aan vuodessa. Hän totesi, että nuoremmilla ikäluokilla summa voi parhaimmillaan nousta 100000 mk:aan vuodessa. Tukiosia maksettaisiin niille, jotka olisivat sen tarpeessa, ja ehdotuksessa niitä esitettiin korotettaviksi. Leivo-Larsson selitti, että hallitus ei voinut hyväksyä sosiaalivaltuuskunnan mietintöä, jossa eläkeiäksi ehdotettiin 67 vuotta. Sen tilalle ehdottiin, että jokaista vuotta kohden vakuutettu saa 12,5%:n korotuksen eläkkeisiin, jos hän jatkaa töissä aina 70 ikävuoteen saakka. Leivo-Larsson halusi vastata siihen kritiikkiin, miksei hallitus ehdottanut tasaeläkkeitä. Hän perusteli asiaa sillä, että eläkkeen maksuosa perustuu vakuutusmaksuihin, niin kuin vakuutuksissa yleensä. Hän totesi, että varattomille ja vähävaraisille maksettava tukiosa maksettaisiin kaikille saman suuruisena. Hän kehui, että hallituksen esitys korottaisi tukiosia yksinäisellä eläkkeensaajalla jopa 60% ja tukeen oikeuttavia tulorajoja nostettaisiin 25%. Leivo-Larsson mukaan esitys parantaisi kokonaiseläkkeitä esimerkiksi vanhuuseläkkeen saajilla 3800 mk:sta paikkakunnasta riippuen 2800-42000 mk:aan. Hänen mukaansa uuden lain voimaan tultua nousivat peruseläkkeet 8-kertaiseksi ja tukiosat 1,5-kertaiseksi. Näin ollen hallituksen esityksessä kokonaiseläke nousisi yli kaksinkertaiseksi eli 70000-100000 mk:aan vuodessa. Leivo-Larsson otti toiseksi esimerkiksi vuonna 1930 syntyneet

työkyvyttömyyseläkkeensaajat, joilla eläkkeet nousivat jopa 11-kertaiseksi eli 7800 mk:sta 83500 mk:aan vuodessa. Hän totesi, että esitys lisäisi kokonaismenot 4,9 mrd mk:sta 9 mrd mk:aan. Lopuksi Leivo-Larsson myönsi, että näilläkin korotuksilla eläkkeet jäisivät vielä vaatimattomiksi. Tätä hän perusteli vallitsevalla taloustilanteella. Hän kuitenkin toivoi, että asian käsittely eduskunnassa sujuisi nopeasti, että eläkkeensaajat pääsisivät mahdollisimman nopeasti hyötymään uudistuksesta.¹⁶⁸

Leivo-Larsson luotti retoriikassaan siihen, että numerot puhuivat puolestaan. Hän siis argumentoi lähinnä hallituksen esityksen numeroilla ja sillä, että esitys parantaisi huomattavasti eläkeläisten asemaa, etenkin työkyvyttömyyseläkkeiden saajia. Hän perusteli omaa kantaansa asiallisesti hallituksen luvuilla. Lopussa hän myönsi avoimesti sen, että esitykseen jäi puutteita, mutta vetosi kollegoihinsa, että kauan odotettu uudistus saataisiin nopeasti hyväksyttyä, että eläkeläiset saisivat kauan kaipaamansa uudistuksen. Rivien välistä hän halusi sanoa, että mikäli asiaa viivytettiin yhtään enempää, eläkeläiset olisivat joutuneet odottamaan pitempään kauan kaivattua uudistusta tulotasoonsa.

Edustaja Hietanen (SKDL) kritisoi puheenvuorossaan hallituksen esitystä ja esitti ne kohdat, joista SKDL:n ryhmä oli hallituksen kanssa eri mieltä. Hänen mukaansa, vaikka hallituksen esityksessä oli parannuksia silloiseen perin kelvottomaan kansaneläkejärjestelmään, muutokset eivät vastanneet Hietasen mukaan niitä vaatimuksia, joita sivistisyhteiskunta oli sosiaalihuollolle asettanut. Hänen mielestään silloinen sosiaalinen lainsäätö oli puutteellinen, hajanainen ja ristiriitainen eikä se taannut tarpeellista toimeentuloa vaikeuksiin joutuneille kansalaisille. Hietanen syytti hallitusta siitä, ettei eduskunta pystynyt puuttumaan riittävästi sosiaalisen huollon pulmiin, koska hallituksen esitys kansaneläkelain muutoksista ei antanut sille tilaa. Hän mukaansa SKDL:n ryhmä oli eri mieltä hallituksen kanssa ja halusi vastauksen seuraaviin kysymyksiin: Keneltä perittiin vakuutusmaksut?, Miten ne suhteutettiin tulotasoon? ja Kuinka suuret eläkkeet olivat ja minkälaisin edellytyksin ne maksettiin? Hänen mielestään vakuutusmaksut eivät muuttuneet hallituksen esityksen mukaan vakuutetun eduksi. Hietasen mukaan SKDL olisi toivonut, että työnantajien maksuosuutta olisi pitänyt tuntuvasti lisätä. Hän kritisoi hallitusta siitä, että tukiosien

---

¹⁶⁸ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 363-365.

maksut lankesivat kuntien maksettaviksi. Niiden suuruus vaihteli pakkakunnasta riippuen 86000 - 54000 mk:aan vuodessa. Hietanen myös huomautti, että eläkkeiden määriä ei ollut sidottu mihinkään indeksiin. Näin ollen ne saattoivat nopeastikin menettää osan merkityksestään. Hänen mielestään eläkeiän olisi voinut laskea 60 ikävuoteen, koska 65 oli liian korkea työläisille ja pienviljelijöille. Naisten osalta se olisi Hietasen mukaan pitänyt laskea jopa 55 ikävuoteen. Hänen mukaansa hallituksen esitys ei myöskään turvannut vähävaraisten sosiaaliturvaa tyydyttävällä tavalla. Ei edes vanhuuden tai työkyvyttömiä osalta, joita tämä laki pääosin koski. Lopuksi hän esitti toiveen, että työläisten, talonpoikien ja huonosti palkatun henkisen työn tekijäkunnan äänillä eduskuntaan päässeet yhtyisivät valiokunnassa SKDL:n rintamaan ja parantaisivat reilusti hallituksen esitystä valiokunnassa.¹⁶⁹ Hietanen halusi vahvasti ilmaista, että hän ja SKDL:n eduskuntaryhmä olivat tyytymättömiä hallituksen esitykseen. Hän halusi myös viestiä eduskunnalle, että jos heidän ehdotuksensa tilanteen kohentamiseksi olisi otettu paremmin huomioon, samoilla taloudellisilla raameilla olisi saatu hallituksen esitystä parempaa toimeentuloa eläkeläisille. Lopussa Hietanen vetosi toisten edustajien vastuuseen äänestäjilleen, että he puoltaisivat esityksen parantamista valiokunnassa. Rivien välistä oli luettavissa, että hän kohdisti sanansa SDP:n ja ML:n edustajille. Oli mielenkiintoista, että hän ehdotti naisten eläkeikärajan 5 vuotta matalammalle kuin miesten. Se ihmetytti, ettei hän perustellut naisten alhaisempaa eläkeikää millään, mutta miesten alhaisemman eläkeiän kuitenkin hallituksen esitykseen verrattuna.

Edustaja Meinander totesi puheenvuoronsa alussa, että silloista kansaneläkelaki oli ollut pitkään voimakkaan arvostelun kohteena kansalaisten taholta. Ne toiveet, jotka tuolle lainsäädännölle asetettiin aikoinaan, olivat olennaisilta osiltaan pettäneet. Näin ollen oli tullut tarpeelliseksi saada radikaali uudistus voimaan. Hän kehui hallitusta siitä, että suurelta osin se oli onnistunut korjamaan esityksellään silloisen lain epäkohtia. Meinander kuitenkin kritisoi hallitusta siitä, että se uudelleen siunasi vakuutusperiaatteen ja että hallituksen laskelmat perustuivat siihen, että kehitys turvataisiin aina vuoteen 2000 asti. Hän piti epärealistisena sitä uskoa, että hyvinvointikehitys Suomessa paranisi olennaisesti tuona aikana. Meinander ihmetteli hallituksen optimismia siinä, että rahan arvo säilyisi muuttumattomana tuon ajan. Hän ei uskonut, että kansalaisten oikeutettu tyytymättömyys kansaneläkesysteemiin

---

¹⁶⁹ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 366-367.

poistui hallituksen puolinaisilla toimilla. Lopussa Meinander esitteli RKP:n mallia, joka rakentui periaatteille, jotka oli hyväksytty muissa Pohjoismaissa. Lakiehdotus edellytti, että yhtenäinen eläkemaksu maksettiin kaikille yksinasuville vanhuksille ja samoin kaikille puolisoille. Hänen uskoi, että heidän mallinsa oli monesta näkökulmasta oikeudenmukaisempi kuin hallituksen esitys. RKP:n ehdotus perustui samansuuruiseen perusosaan. Siinä yksinäinen eläkkeensaaja sai 60000 mk ja pariskunta 100000 mk. Meinanderin mielestä tämän ehdotuksen etuna oli se, että heti lain astuttua voimaan eläkkeet maksettaisiin täysimääräisinä. Lopuksi hän totesi, ettei tällainen menettely nostaisi kuntien menoja. Tosin Meinander totesi, että siitä oli vielä mahdotonta antaa tarkempia lukuja, ennen kuin mallia olisi kokeiltu.¹⁷⁰

Meinander antoi hallitukselle ankaraakin kritiikkiä, kun hän väitti sen laskelmia epärealistisiksi. Toki Meinander antoi tunnustusta siitä, että hallituksen esitys kuitenkin korjasi valtaosan silloisen lain ongelmista. Lisäksi hän piti vakuutusperiaatetta epäoikeudenmukaisena ja siksi kehui RKP:n mallia tasaeläkkeistä. Meinander halusi tuoda RKP:n mallille uskottavuutta tuomalla esiin sen, että sellainen oli käytössä muissa Pohjoismaissa. Toki myös SKDL oli ehdottanut tasaeläkkeisiin perustuvaa mallia. Meinander halusi lopussa osoittaa kuulijoilleen, että RKP:n malli ei lisäisi kuntien menoja. Tästä lausunnoista voi päätellä, että RKP kannatti kansaneläkevaliokunnassa tasaeläkemallia.

Lain ensimmäisen käsittelyn aloituspuheenvuoron käytti edustaja Hiltunen. Aluksi hän esitteli hallituksen esityksen pääkohdat, jotka tulivat esille lain käsittelyä koskevassa alaluvussa. Hiltunen kertoi, kuinka hallitus aikoi rahoittaa esityksensä. Vakuutettujen eläkemaksuja aiottiin korottaa niin, että vuonna 1961 ne nousisivat 3%:iin. Hallitus arvio esityksessään, että työntekijöiltä saataisiin noin 5 mrd. mk, työnantajilta 4 mrd. mk, korkotuloja 4 mrd. mk, kunnilta 3 mrd. mk ja valtiolta 9 mrd. mk, mikä oli yhteensä 25 mrd. mk vuodessa. Hiltusen mukaan tästä summasta laitettaisiin 5 mrd. mk kansaneläkerahastoihin. Näin ollen eläkkeisiin jäisi 20 mrd. mk. Käytettävät varat jakautuisivat hänen mukaansa niin, että perusosiin kuluisi 7 mrd. mk, tukiosiin ja vanhuuden tukeen 12 mrd. mk. Lisäksi käytettäisiin hallintomenoihin 1 mrd. mk vuodessa. Hiltunen mainitsi, että kansaneläkevaliokunta kuuli kaikkiaan 20:tä asiantuntijaa. Seuraavaksi hän esitteli hallituksen esityksen ja valiokunnan

---

¹⁷⁰ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat I, 369-371.

esityksen eroja. En käy niitä läpi niiltä osin, jotka käsittelin jo aikaisemmissa luvuissa. Hiltunen myönsi, että valiokunnan esitys parantaisi vanhuus- ja työkyvyttömiä asemaa, sillä hekin olisivat oikeutettuja eläkkeen perusosaan. Lisäksi hänen mukaansa esityksestä hyötyivät sellaiset, jotka maksoivat vakuutusmaksuja vähän tai eivät lainkaan. Hiltusen mukaan esitys kuitenkin huononsi palkkatuloilla elävien nuorempien ja keski-ikäisten työkyvyttömyyseläkkeen saajien eläkkeitä. Hänen mukaansa valiokunta oli onnistunut lisäämään eläkkeiden määriä sillä, että se nosti hallituksen esityksestä perusosien kokonaismäärän 7mrd. mk:sta 20 mrd. mk:aan. Hiltunen kuitenkin kyseenalaisti sen, oliko 13 mrd. mk:n lisäraha tarkoituksenmukaista käyttää valiokunnan esittämällä tavalla. Tätä hän perusteli sillä, että silloin tasaeläkettä saisivat myös sellaiset, jotka eivät sitä välttämättä tarvitsisi. Toisaalta sitä saisivat myös sellaiset vakuutetut, jotka eivät olleet juurikaan maksaneet vakuutusmaksuja.¹⁷¹

Hiltunen niin kuin valiokunnassa vähemmistöön jäänyt SDP:kin näkivät, että hallituksen esittämällä mallilla olisi voitu turvata paremmin vähävaraisten asema. Se olisi hänen mukaansa ollut oikeudenmukaisempi kuin valiokunnan esitys. Hiltusen mukaan lisärahat olisi pitänyt laittaa mieluummin eläkkeen tukiosiin. Hän myönsi, että valiokunnan laskelmat eläkejärjestelmän tuloista ja menoista olivat tarkempia kuin hallituksen esityksessä, koska ne oli laskettu vuoden 1956 arvion perusteella. Vastaavasti hallituksen esityksen luvut oli laskettu vuoden 1951 mukaan, ja siksi ne olivat vanhentuneet. Hiltusen mukaan hallituksen esitys oli korjattavissa sillä, että hallituksen eläkkeiden perusosia pitäisi nostaa 20%:lla. Valiokunnan esityksen mukaan eläkejärjestelmä olisi saanut tuloja seuraavasti: työntekijöiden maksuja 4 mrd. mk, työnantajilta 8 mrd. mk, korkotuloja 4 mrd. mk, kunnilta 4 mrd. mk ja valtiolta 18 mrd. mk eli siis kaksinkertaisesti hallituksen esitykseen verrattuna. Hiltunen kritisoi valiokunnan enemmistöä siitä, ettei se halunnut keskustella siitä lainkaan, kuinka valtio rahoittaisi 18 mrd. mk vuodessa. Lisäksi hän halusi huomauttaa, että valiokunnan enemmistö piti itseään juridisesti niin pätevänä, että se ei antanut paljon arvoa komitean työlle ja lähti siten uudistamaan koko lain. Hiltunen syytti mietinnön viipymisestä niistä, jotka olivat valiokunnassa tyytymättömiä hallituksen esitykseen. Lopuksi hän halusi kuitenkin todeta, että valiokunnan jäsenten vilpittömänä

---

¹⁷¹ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2358-2359.

pyrkimyksenä oli ollut kansaneläkejärjestelmän aito parantaminen. Hiltunen kuitenkin totesi vielä, että hänen mielestään valiokunnan esitys ei ollut onnistunut.¹⁷²

Hiltunen kritisoi kovin sanoin kansaneläkevaliokunnan esitystä. Hän kuitenkin myönsi, että valiokunnan esitys oli ollut joiltakin osin parempi ja oikeudenmukaisempi. Hän kohdisti kovimman kritiikkinsä ja syytöksensä valiokunnan enemmistöä kohtaan. Hiltunen kyseenalaisti enemmistön juridisen pätevyyden, kun se halusi muuttaa komitean työtä. Rivien välistä on luettavissa suuri pettymys ML:oon, joka ei valiokunnassa kannattanut hallituksen esitystä. Lopuksi hän esitti ristiriitaisen väitteen, kun hän halusi uskoa valiokunnan jäsenten vilpittömyyteen, mutta kuitenkin heti perään sanoi, että hänen mielestään esitys oli ollut epäonnistunut. Tällaista tyyliä, missä ensin väitetään jotain ja heti perään esitetään siitä vastakkainen mielipide, käytetään poliittisessa retoriikassa tilanteissa, jossa halutaan esim. kaunistellen sanoa, että joku puhuu muunneltua totuutta.

Nederstörn-Lunden harmitteli puheenvuorossaan sitä, ettei SKDL:n ehdotusta eläkeiän alentamisesta 60 ikävuoteen valiokunnassa ollut hyväksytty. Erityisesti hän kummeksui sitä, ettei SDP kannattanut sitä. Tätä Nederstörn-Lunden perusteli sillä, että täytyi heidänkin tietää, että vain harvat työläiset elivät 65-vuotiaiksi. Hänen mielestään näin kansaeläkelaitoksen varat vain lisääntyisivät eivätkä hyödyttäisi kansalaisten asiaa. Nederstörn-Lunden syytti valiokunnan puheenjohtaja Hiltusta siitä, että hän olisi asettunut vastustamaan kaikkia esitettyjä parannuksia. Kuitenkin hänen olisi pitänyt kansaneläkelaitoksen johtajana tietää kaikki silloisen eläkejärjestelmän heikkoudet. Hänen mukaansa olisi Hiltusen pitänyt, jos olisi oikea kansanedustaja ja työkansan edustaja, esitellä aikoja sitten lain epäkohdat ja pyrkiä niiden korjaamiseen.¹⁷³ Nederstörn-Lunden käytti vahvaa tunteisiin vetoavaa retoriikkaa. Sanansa hän kohdisti erityisesti SDP:n edustajille. Hän syytti heitä työväen unohtamisesta lain säätämisessä ja halusi osoittaa kuulijoille, että vain SKDL oli aito työväen puolestapuhuja. Lopussa Nederstörn-Lunden esitti rajujakin syytöksiä Hiltuselle. Hän mm. kyseenalaisti tämän kansanedustajuuden. Sitä Nederstörn-Lunden perusteli sillä, että Hiltunen olisi hylännyt äänestäjänsä, kun ei ollut aikaisemmin puuttunut kansaneläkelaitoksen johtajana silloisen lain epäkohtiin.

---

¹⁷² Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2359-2362.

¹⁷³ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2870.

Väittely äityi paikka paikoin rajuksikin varsinkin SDP:n ja SKDL:n välillä. Tästä esimerkkinä erityisen kova sananvaihto edustajien Frimanin (SKDL) ja Hiltusen välillä. Ensimmäinen oudoksui Hiltusen toimintatapoja:

*”Herra puhemies! Täällä meidän kansaneläkevaliokunnan puheenjohtaja ed. Hiltunen esiintyi, ja se oli varmaankin eräissä suhteissa erikoista esiintymistä. En usko, että kovin usein tapahtuu sellaista, että valiokunnan puheenjohtaja esittelee omia ajatuksiaan silloin, kun pitäisi esitellä valiokunnan mietintöä (Ed. Hiltunen: Sekä valiokunnan mietintöä että omia ajatuksia!). Ensimmäisen kerran minä sellaisen kuulin.”*¹⁷⁴

Hiltunen vastasi näihin rajuihin syytöksiin seuraavalla tavalla:

*”Herra puhemies! Ed. Friman! Käytti sen luontoisen puheenvuoron, että minun on pakko siihen vastata. Ensinnäkin hän halusi minulta kieltää oikeuden esittää omia mielipiteitäni (Vasemmalta: Ei!). Minä olin selostanut ensin hallituksen kantaa ja sen jälkeen valiokunnan tekemiä muutoksia ja minulla oli oikeus valtiopäiväjärjestyksen mutkaan esittää oma mielipiteeni (Vasemmalta: Totta kai!), vaikka siellä vasemmalla ei mielellään sallittaisi esittää muunlaisia mielipiteitä, kuin mitä he hyväksyvät.”*¹⁷⁵

Tässä malliesimerkki siitä, kuinka kansaneläkelain eduskuntakeskusteluissa väittely meni suorastaan henkilökohtaisuuksiin ja oli rajua syyttelyä puolin ja toisin. Tämä näkyi etenkin SDP:n ja SKDL:n välillä. Lainauksesta käy ilmi, millaisia välihuutoja eduskunnasta tuolloin kuului. Vertailun vuoksi mielisairaslaista käydyissä keskusteluissa ei käytetty ainuttakaan välihuutoa. Friman pyrki murentamaan Hiltusen uskottavuutta sillä, että väitti, ettei kansaneläkevaliokunnan puheenjohtaja tuntenut parlamentaarisia periaatteita, koska esitti omia näkemyksiään silloin, kun olisi pitänyt esitellä valiokunnan mietintöä. Hiltunen kiisti asian välittömällä välihuudolla. Mielestäni Hiltusen välihuuto oli onnistunut, sillä se oli sopivan ytimekäs eikä hän jäänyt odottamaan omaa puheenvuoroa vastatakseen häntä vastaan esitettyyn rajuun syytökseen. Toisaalta Frimanin esittämä kritiikki on perusteltua, jos ottaa huomioon Hiltusen keskustelun alussa esittämän puheenvuoron, missä hän valiokunnan puheenjohtajana esitti rajua kritiikkiä sen mietinnölle. Friman kyseenalaisti Hiltusen pätevyyden valiokunnan puheenjohtajana. Hiltusen rooli oli ollut silloisena

---

¹⁷⁴ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2381.

¹⁷⁵ Valtiopäivät 1955, Pöytäkirjat III, 2885.

kansaneläkelaitoksen johtajana, kansanedustajana ja kansaneläkevaliokunnan puheenjohtajana erityisen mielenkiintoinen lain käsittelyssä, sillä hänellä näytti olevan asiassa kolmoisrooli. Myös Hiltunen esitti vastustajistaan rajuja syytöksiä väittäessään, että häneltä haluttiin estää oikeus esittää omia mielipiteitä. SKDL:n ryhmä tuki välittömästi edustajaansa ytimekkäällä välihuudolla. Lopussa Hiltunen vielä syytti koko SKDL:n ryhmää siitä, etteivät he sallisi muita mielipiteitä. Hän pyrki murentamaan SKDL:n uskottavuutta eduskunnan silmissä väittämällä, etteivät he sallisi normaalia parlamentaarista keskustelua. Toisaalta myös Hiltunen keskustelun alussa esitti rajua kritiikkiä niitä vastaan, jotka eivät olleet valiokunnassa hallituksen esityksen kannalla. Mielestäni voitaisiin perustellusti syyttää Hiltusta samasta asiasta, mistä hän SKDL:ää syyttää.

Lain toisen käsittelyn yleiskeskustelussa ei syntynyt varsinaista debattia edustajien välillä, koska yleiskeskustelussa vain SKDL:n edustajat käyttivät puheenvuoroja. Niissä esiintyi pitkälti samoja talousnäkökulmia ja perusteluja. Tästä syystä katsoin aiheelliseksi jättää käsittelemättä yksityiskohtaisemmin lain toisen käsittelyn. Muutenkin SKDL:n kanta lakiin on jo aikaisemmin ilmennyt työssäni. Mielestäni tutkielmani objektiivisuus olisi myös vaarantunut, jos olisin yksityiskohtaisemmin käsitellyt vain yhden puolueen edustajien näkemyksiä.

Jatketussa toisessa käsittelyssä ensimmäisen puheenvuoron piti edustaja Kähönen. Hänen mielestään kansaneläkelain käsittely oli osoittautunut pulmallisimmaksi kiistakysymykseksi, mitä eduskunta oli vuosikausiin käsitellyt. Kähösen mukaan erikoisvaliokunta joutui käsittelemään asiaa ajankohtana, mikä ei ole ollut otollisin tämän suuruusluokan päätöksille. Lisäksi hän halusi todeta, että lopputulosta oli jouduttu odottamaan kauan, yhteensä 14 kuukautta. Kähönen kuvaili tuntojaan, kun hallitus esitti uhkavaatimuksen kustannusten puolittamisesta. Hänelle tuli mieleen lainaus Raamatusta. Kähösen mukaan hallitus olisi halunnut sanoa eduskunnalle ja Suomen kansalle seuraavasti: *"Köyhät ja vaivaiset teillä on aina lähellänne, vaan ei minua."* Kähösen mukaan perusosasta leikkaaminen onnistui siten, että perusosa tiputettiin puoleen eli 24000 mk:aan. Hänen mukaansa tukiosan kohdalla ei voitu toimia näin. Kähösen mukaan kansaneläkevaliokunnan liberaalimmat periaatteet jouduttiin hylkäämään ja siirryttiin hallituksen esityksen sosiaalisemmalle linjalle. Näin tehden hänen mukaansa tuensaajien piiriä rajoitettiin ja vähävaraisille pystyttiin maksamaan suurempia eläkkeitä. Vähävaraisella yksinäisellä eläkkeensaajalla

tulisivat kokonaiseläkkeet nousemaan Kähösen mukaan suuren valiokunnan uudessa mietinnössä 1:ssä kuntayhtymässä 67200 mk:aan 2:ssa 63600 mk:aan ja 3:nnessa 6000 mk:aan. Vastaavat summat olivat kansaneläkevaliokunnan esityksessä 7800 mk, 75300 mk ja 72700 mk. Hänen mukaansa silloisessa järjestelmässä tulottomalle eläkeläiselle maksettiin 40000-54000 mk vuodessa. Näin ollen suuri valiokunta uusimmassakin esityksessään nosti eläkkeitä hänen mukaansa 1300-20000 mk. Lisäksi Kähönen arvioi, että varsinaiseen eläkkeisiin oikeutetuilla eläkkeet nousivat keskimäärin 12000 mk vuodessa. Hän halusi myös muistuttaa siitä, että valiokunnan mietintöön lisättiin asiantuntijalausuntojen perusteella säännös, joka esti eläkkeiden huonontumisen silloisesta lainsäädännöstä. Kähönen mukaan suuri valiokunta asettui rajatuloissa hallituksen esityksen kannalle tiputtaen kuntayhtymästä riippuen ne 34000-17000 mk:aan. Kansaneläkevaliokunnassa rajatulot olivat 45000-36000 mk. Kähönen halusi muistuttaa, että silloisessa järjestelmässä tukieläkkeisiin käytettiin 6-7 mrd.mk vuodessa, hallituksen esityksessä 12 mrd.mk, kansaneläkevaliokunnan esityksessä 17 mrd.mk ja suuren valiokunnan uusimassa esityksessä 10 mrd.mk. Hänen mukaansa suuri valiokunta otti kielteisen kannan kansaneläkelaitoksen varojen rahastointiin. Lopuksi hän myönsi, ettei suuren valiokunnan uusi esitys tyydyttänyt ketään ja vähiten niitä, jotka eläketurvaa joutuivat lähivuosina tarvitsemaan. Kähönen kuitenkin toivoi taloudelliseen tilanteeseen vedoten, että eduskunta hyväksyisi lain. Hän kuitenkin toivoi, että lakia pystyttäisiin mahdollisesti myöhemmin parantamaan.¹⁷⁶

Mielenkiintoista oli, kuinka kovin sanoin toisen päähallituspuolueen edustaja kritisoi hallituksen esitystä ja hallituksen toimintaa siitä, että se vaati kokonaiskustannusten säilymisestä hallituksen esittämässä 20 mrd. mk:ssa. Hän käytti erityisen vahvaa retoriikkaa, kun siteerasi Raamattua hallituksen suulla. Kähönen halusi numeroilla osoittaa, että tälläkin esityksellä eläkkeet nousivat. Lopussa hän kohdisti sanansa kollegoille ja kansalaisille, että puutteista huolimatta laki kannattaisi hyväksyä, sillä taloudellisen tilanteen muututtua paremmaksi lakia on mahdollista parantaa.

Edustaja Kaitilan (KP) puheenvuorosta kävi ilmi, kuinka kansaneläkelain käsittelyssä debattia käytiin myös välihuutojen välityksellä:

---

¹⁷⁶ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 549-552.

”Todettakoon vain, että tämä virheellinen tasaeläkejärjestelmä tosiasiallisesti meni läpi. Ehkä kannattaa mainita ainakin eduskunnan pöytäkirjoissa, jotta se esille tulisi, että meidän taholtamme esitettiin jaostossa sellaista eräänlaista välittävää ehdotusta sitä kuitenkaan noin tarkemmin muotoilematta, jossa välittävässä ehdotuksessa sekä tasaeläkeperiaate että vakuutusperiaate olisivat tulleet yhdistetyiksi (Ed. Kähönen: Sehän oli sekasikiö!). -No, jos joku ei tällaista yksinkertaista systeemiä ymmärrä ja sanoo sitä sekasikiöksi, niin hän tietysti vastaa näistä omista ymmärtämyksistään ja ajatuksistansa. Minä olen täysin vakuuttunut siitä, että kun tätä kansaneläkejärjestelmää myöhemmin ruvetaan parantamaan, johonkin tämän suuntaiseen järjestelmään tullaan menemään, koska muuallakin maailmassa juuri sillä pohjalla vastaavia kansaneläkejärjestelmiä uusitaan, siis sillä pohjalla, että kaikissa eläkkeissä on määrätty kiinteä osa, mutta sen jälkeen vakuutusperiaatteen mukaisesti laskettava osa. Eikä se niin kovin monimutkainen ole, niin että kyllä sen tavallinen ihminenkin helposti ymmärtää (Eduskunnasta: Kähönen ei!). -No, jos ei Kähönen, niin se on tietysti Kähösen asia se. -Mutta niinkuin eduskunnan välihuudot täältä suurista puolueista osoittavat, ei tämäkään välittävä ehdotus saanut kannatusta. Eihän erikoisen hyvä koskaan ole sellainen ehdotus, jossa yhdistetään kaksi periaatetta silloin, kun ei asiaa oltu vielä oikein ennätetty asianomaisissa elimissäkään tutkia. Mutta olisihan se ollut jonkinlainen pohja, jolle sentään parempi sovinto olisi voitu saada aikaan kuin nyt (Ed. Kähönen: Asiantuntijain tuomitsema kokonaan!).”¹⁷⁷

Kaitila halusi tuoda pienen puolueen edustajana eduskunnassa esiin myös heidän ehdotuksensa eläkkeiden maksujärjestelmästä, jossa yhdistyisivät vakuutus- ja tasaeläkemalli. Hän käytti myös vahvaa retoriikkaa tyrmätessään tasaeläkejärjestelmän virheellisenä. Kähönen pyrki puolestaan sekoittaamaan Kaitilan keskittymisen usealla välihuudolla. Hän myös arvosteli kovin sanoin KP:n mallia sanottuaan sitä sekasikiöksi. Kaitila onnistui mielestäni hyvin pitämään puheenvuoron hallinnassa. Lisäksi hän onnistui vastaamaan napakasti takaisin välihuutoihin. Kähönen käytti retorisenä keinona napakoita välihuutoja, joilla hän pyrki heikentämään puhujan uskottavuutta. Kuitenkin mielestäni Kähönen käytti niitä liian monta, millä vähensi niiden vaikuttavuutta.

---

¹⁷⁷ Valtioapäivät 1956, Pöytäkirjat I, 565.

Edustaja Haapanen oli iloinen siitä, että kansaneläkelaki oli vihdoinkin jatkettu toisessa käsittelyssä. Hänen mukaansa silloinen eläkejärjestelmä oli maailman huonoin. Haapanen otti esimerkiksi, että köyhä eläkeinen saisi vain 3600 mk vuodessa silloisen lain perusteella. Tämä oli vain 10 mk päivässä. Hänen mielestään hylätty hallituksen esitys ei ollut juurikaan parempi. Haapanen halusi kumota väitteet siitä, että suuren valiokunnan esitys olisi merkinnyt tulosiirtoja varakkaiden hyväksi. Haapanen halusi osoittaa väitteen vääräksi vertailemalla hallituksen esitystä valiokunnan esitykseen. Hän otti esimerkiksi, että ministeri Leivo-Larsson olisi hallituksen esityksessä saanut 100000 mk vuodessa, kun maaseudulla elävä työläisnainen, joka tienasi 6000 mk kuukaudessa olisi saanut vain 10000 mk vuodessa. Haapala totesi, että se on vain kymmenesosa siitä, mitä joku ministeri tai kansaneläkejohtaja olisi saanut. Hän sai välihuutoja edustajilta A. Salmiselta (KOK) ja Seppälältä (KOK). Ensimmäinen huusi: *"Entäs tukiosa?"* Haapanen vastasi: *"Ei tukiosankaan saantiin, koska tuloraja estäisi sen."* Tämän jälkeen tuli Seppälän välihuuto: *"Ei liioitella nyt!"* Haapala vastasi: *"myöskin on huomattava, että hallituksen esityksen mukaan, jossa peruseläkekin lasketaan tuloksi, ei yksikään - näin voidaan sanoa maaseudulla asuva köyhä henkilö, sellainen jolla on oma asunto, olisi saanut täyttä lisäeläkettä."* Tätä hän perusteli sillä, että kun hallituksen esityksessä otettiin huomioon peruseläke 10000-12000 mk, asuntoetu noin 5000-7000 mk vuodessa. Haapasen mukaan se ylitti 17000 mk:n rajan ja näin ollen tukieläke alkaisi pienemään.¹⁷⁸

Hän mukaansa suuren valiokunnan ensimmäinen esitys pienentäisi Ministeri Leivo-Larssonin eläkettä yli puolella 48000 mk:aan vuodessa, mutta se nostaisi esimerkin työläisnaisen perusosan nelinkertaiseksi 48000 mk:aan, jonka lisäksi hän saisi vielä tukiosan 54000 mk vuodessa. Haapanen totesi, että *"eiköhän tämä ole tulosiirto köyhien vnhusten hyväksi"*. Hän oli tyytyväinen siitä, että kansaneläkevaliokunta ja eduskunta toisessa käsittelyssä hyväksyi pienvieljelijöiden ja yrittäjien kansaneläkemaksujen laskemisen 2%:sta 1%:iin. Haapasen mukaan eduskunnan piti ratkaista se, pysyikö se aiemmin tekemässään päätöksessä, joka oli vanhuksille edullisempi päätös, vai hyväksyisikö se suuren valiokunnan kannan, joka tiputti vanhuksien eläkkeitä puolella. Hän kummeksui sitä, että eduskunta oli hyväksynyt viime päivinä suurteollisuudelle noin 11-12 mrd. mk:n verohelpotukset. Lisäksi Haapala ihmetteli, että valiokunta laski työnantajien kansaeläkemaksujen osuutta 4

---

¹⁷⁸ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 571-572

mrd. mk:lla. Hänen mukaansa näillä 16 mrd. mk:lla olisi saatu 400000 vanhukselle valiokunnan esityksen lisäksi eläkettä 40000 mk vuodessa, jos rahat olisi käytetty vain vähävaraisille eläkeläisille. Korotusta olisi 100000 eläkeläiselle tullut 150000 mk vuodessa. Haapasen mukaan tämä osoitti sen, että varoista ei ollut puuttetta, ja näin ollen eduskunnan pitäisi pysyä aikaisemmin tekemässään päätöksessä. Hän halusi todeta, että vaikka hallitus vaati kustannusten pitämisen 20 mrd. mk:ssa, ei hänen mukaansa hallitus voi kuitenkaan eduskuntaa ja sen enemmistöä. Haapasalo halusi vielä sanoa edustajille Kähönen ja Haapasalo, ettei Raamatun siteraaminen auta vaan tarvittiin rahaa. Lopuksi hän halusi vielä muistuttaa muita edustajia siitä, että jos enemmistö pettäisi vanhusten asian, voisi yhdellä jos toisellakin edustajalla olla vaikeuksia selvittää, miksi laittovat suuryhtiöiden edun vanhusten edelle.¹⁷⁹

Haapanen käytti voimakasta retoriikkaa väittäessään silloista lakia maailman huonoimmaksi. Hän ei tosin esittele asialle tarkempia perusteluja. Hallituksen esitys saa myös ankaraa kritiikkiä siitä, että se ei tuonut juurikaan parannusta tilanteeseen. Haapanen halusi osoittaa vertailuilla vastustajiensa väitteet vääriksi. Se oli myös rajua retoriikkaa, sillä hän selkeästi nosti esimerkkeinä esiin ministeri Leivo-Larssonin ja epäsuorasti kansaeläkelaitoksen johtajan Hiltusen. Tällä hän halusi osoittaa, ettei SDP olisi työväen asialla. Haapanen vastasi mielestäni hyvin välihuutoihin, sillä hän pyrki osoittamaan ne vääriksi hallituksen esityksen luvuilla. Myös se, että hän mainitsi, ettei hallitus voi kävellä eduskunnan enemmistön yli, oli rajua ja tarkkaan harkittua retoriikkaa. Se oli osoitettu etenkin ML:lle, joka oli aikaisemmin tukenut menojen kasvua.

Lain kolmannessa käsittelyssä edustaja A. Salminen kritisoi kovin sanoin pääministeripuoluetta lain käsittelyssä: ”*Jos asian käsittely jo valiokunta-asteella oli omiaan herättämään kummastusta, niin suorastaan masentavaksi se muodostui jatketussa toisessa käsittelyssä. Ei voida lausua kyllin ankaraa arvostelua sosialidemokraattisen ryhmän menettelystä, joka oli malliesimerkki taktikoinnista vakavassa asiassa. Samalla kun eduskunnan suurimman ryhmän arvovalta laski suorastaan nollopisteeseen, se toiminnallaan saattoi luottamusmiehensä maan hallituksessa ennennäkemättömän kiusalliseen asemaan (Ed. Raunio: Ei se kokoomusta paljon liikuta!). Ryhmän menettelyä ei voi ymmärtää muulla tavalla, kuin*

---

¹⁷⁹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I 572-573.

että se pyrki välistä vetämällä hankkimaan itselleen äänestäjiin suosiota. Jos eduskuntaa ja varsinkin mainitsemaani ryhmää voidaan oikeutetusti arvostella, niin samoin voidaan arvostelu kohdistaa myös hallitukseen. Hallitus ilmoittaa useassakin yhteydessä kantanaan, ettei se voi hyväksyä lakia, jonka kustannukset ylittävät 20 miljardia markkaa, mutta jättää asian tuuliajolle, kun eduskunta ei piittaa hallituksen ilmoituksesta. Tuntui suorastaan yllättävältä, kun pääministeri ilmoitti hallituksen edelleen pysyvän aikaisemmalla kannallaan, mutta samalla antoi ymmärtää, että eduskunta saa tehdä niinkuin haluaa. Me olemme tottuneet siihen ja parlamentaarisen pelin sääntöihin kuuluu, että tällaisessa ensiarvoisen tärkeässä kysymyksessä johdon täytyy pysyä hallituksen käsissä tai, ellei asia näin järjesty, niin hallitus panee asemansa ja arvovaltansa vaakakuppiin.” Hän piti lakia huonona, mutta oli kuitenkin valmis hyväksymään sen. Salminen olisi halunnut, että se olisi pohjautunut pääosin vakuutusperiaatteelle. Lain hyväksymistä hän perusteli sillä, että se oli määräaikainen ja että vanhuksille on vihdoin tehtävä oikeutta.¹⁸⁰

Salminen vierittää syyn lain pitkästä ja huonosta käsittelystä hallitukselle. Etenkin SDP:lle. Hän kritisoi myös suoraan pääministeriä johtajuuden puutteesta, kun tämä antoi lausunnon, jossa antoi ymmärtää, että eduskunta sai ratkaista asian haluamallaan tavalla. Voimakas sananvalinta oli Salmiselta se, kun hän piti jatkettua toista käsittelyä masentavana. Lopussa hän kuitenkin hyväksyi lain, vaikka ei siihen ollutkaan tyytyväinen. Yhtenä Salmisen intressinä oli ollut, että hän osoitti äänestäjilleen, että lain puutteista huolimatta hän oli valmis parantamaan vanhusten asemaa.

Edustaja Kaitilan mukaan asian käsittely oli keskittynyt lähinnä kahteen kysymykseen. Hän lupasi tarkastella asiaa asia- eikä tunnepohjalta toisin kuin jotkut edustajat vasemmalta. Nämä kysymykset olivat Kaitilan mielestä: minkälainen oli se lisäeläke eli tukieläke, joka suoritetaan valtion ja kuntien verovaroista varattomille ja työkyvyttömille, ja minkälainen on varsinainen kansaneläke, joka suoritetaan kaikille sellaisille ihmisille, jotka ovat kansaneläkemaksuja kansaneläkelaitokselle suorittaneet. Kaitila kertoi muistavansa sen päivän kun valtionvarainministeri saapui suuren valiokunnan kansaneläkejaostoon ja ilmoitti, että hallitus ei hyväksyisi lakia, jos kustannukset nousisivat yli 20 mrd. mk:n. Hänen mukaansa valiokunnalla ei ollut muuta vaihtoehtoa, koska ministeri myös uhkasi, että hallitus vetää esityksensä pois, jolloin

---

¹⁸⁰ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 694.

mitään parannusta ei saataisi aikaan. Kaitila oudoksui sitä, että edellisenä perjantaina pääministeri ei enää ollut puhunut mitään esityksen poisvetämisestä. Hän kysyi: *”Mihinkä täällä eduskunnassa ja yleensä julkisessa elämässä enää voi luottaa, jos ei voida luottaa hallitukseen, pääministerin sanaan, valtiovarainministerin sanaan, eduskunnan suurimman ryhmän sanaan!”*¹⁸¹

Kaitila esitti rajuja syytöksiä SDP:tä ja erityisesti valtionvarainministeriä ja pääministeriä kohtaan. Toki puheenvuoron alussa hän suuntasi syytökset SKDL:n edustajille siitä, että heidän puheenvuorojaan ohjasi tunne. Hän perusteli eläkkeiden pudottamista puoleen sillä, että valtiovarainministeri olisi tullut valiokuntaan uhkailemaan, että jos hallituksen tahtoa ei hyväksyä, koko laki jää hyväksymättä. Kaitila syytti huonosta päätöksestä valtiovarainministeriä. Toki oli huonoa parlamentaarista käytöstä, jos ministeri oli mennyt valiokunnan kokoukseen uhkailemaan, että leikkaukset oli tehtävä. Hän halusi romuttaa SDP:n ja etenkin pääministerin uskottavuutta sillä, että tämä oli pyörtänyt puheensa lakiesityksen vetämisestä pois. Argumenttinaan Kaitila käytti pääministerin omaa lausuntoa. Oli myös erittäin vahvaa retoriikkaa asettaa kyseenalaiseksi pääministerin ja suurimman ryhmän luottamus. Hän vahvisti sanomaansa vielä retorisilla kysymyksillä.

Kaitila piti kaikille maksettavaa 24000 mk:n peruseläkettä epäoikeudenmukaisena. Esimerkiksi hän otti palkansaajan, jonka kuukausipalkka oli 25000 mk, joka maksaisi työuransa aikana eläkemaksuja yhteensä 192000mk ja eläkeikään tultuaan saisi eläkettä 24000mk vuodessa. Kaitila piti ehdotettua järjestelmää palkansaajien tulonsiirtoina muille kansalaisryhmille. Hänen mukaansa järjestelmä olisi voitu tehdä oikeudenmukaisemmaksi, jos pohjana olisi pidetty vakuutusjärjestelmää. Kaitila totesi, että tasaeläkejärjestelmä voitti valiokunnassa, SKDL, ML:n, KOK:n ja RKP:n äänillä. Hän esitteli KP:n mallia, missä varsinainen eläke olisi ollut kaksiosainen, jossa kaikki olisivat saaneet 18000 mk:n perusosan ja sen lisäksi olisi maksettu joustavajärjestelmäinen maksuosa. Kaitila mainitsemi esimerkikkihenkilö, joka oli maksanut pienintä mahdollista eläkettä kansaneläkelaitokselle, olisi saanut 32000 mk vuodessa. Jos taas maksoi suurimpia kansaneläkemaksuja, saisi 54000 mk. Hän oudoksui sitä, ettei SDP kannattanut KP:n mallia, vaikka oli koko ajan ollut vakuusperiaatteen kannalla.¹⁸² Kaitila perusteli kantaansa laskelmilla. Hän syytti

---

¹⁸¹ Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 696-697.

¹⁸² Valtiopäivät 1956, Pöytäkirjat I, 698.

tasaeläkkeen hyväksymisestä ennen kaikkea ML:a, mutta myös KOK:n ja RKP:n yksittäisiä edustajia tasaeläkemallin hyväksymisestä valiokunnassa. Hän syytti myös SDP:tä vakuutusmaksuperiaatteen hylkäämisestä.

Kaiken kaikkiaan talousnäkökulma pysyi esillä jatkuvasti kansanedustajien puheissa kansaeläkelain eduskuntakeskusteluissa. Oli mielenkiintoista havaita, kuinka eduskunnan käytännöt ja käyttäytymissäännöt muuttuivat vain vajaassa 20 vuodessa, sillä pöytäkirjoista kävi ilmi, että mielisairaslakia käsitelleet kansanedustajat eivät aloittaneet puheenvuorojaan tervehtimällä eduskunnan puhemiestä, esimerkiksi sanomalla ”herra puhemies” toisin kuin kansaneläkelaista päättämisen yhteydessä. Kiistaa tuli puolueiden ja edustajien kesken siitä, tulisiko silloisesta laista säilyttää vakuutusperiaate eläkkeenmaksussa vai tulisiko siirtyä tasaeläkkeisiin. SDP jäi lähes yksin vakuutusperiaatteensa kanssa, joten lain pohjaksi tuli tasaeläke. Lisäksi kiistaa tuli eläkkeen määristä, kokonaiskustannuksista ja eläkeiästä. Varsinkin jatketuissa toisessa käsittelyssä keskustelu kärjistyi kokonaiskustannuksista ja eläkkeen määristä, koska toisessa käsittelyssä asia palautettiin muotoseikan takia suureen valiokuntaan ja sen uudessa esityksessä kokonaiskustannukset oli tiputettu 42 mrd. mk:sta 21 mrd. mk:aan. SKDL puolestaan jäi yksin eläkeikäkysymyksessä. Se olisi halunnut alentaa sitä, kun muut puolueet kannattivat tuolloista eläkeikää. Asia tuli esille muutamissa puheenvuoroissa, mutta siitä ei kehkeytnyt läheskään niin suurta kiistaa kuin muista asioista.

Loppulause

Valitsemastani pro gradu -tutkielmani aiheesta ei ole juurikaan aikaisempaa tutkimusta. Toki eduskunnan toimintaa on tutkittu aiemminkin, mutta ei juuri tästä näkökulmasta. Työtäni helpotti se, että eduskunta on nettisivuilleen digitoinut valtiopäiväasiakirjat vuosilta 1907-2000. Niistä löytyy tutkittavaa vielä useampaan pro gradu -tutkielmaan, jopa väitöskirjaan. Yksi haaste työssäni syntyi siitä, että käsittelemissäni laeissa RKP:n edustajat pitivät puheenvuoronsa pelkästään ruotsiksi. Kääntämisen apuna käytin Suomi-ruotsi-suomi-sanakirjaa.

Aiheen valintaani vaikutti suuresti se, että olen ollut pienestä pitäen kiinnostunut yhteiskunnallisista asioista ja seuran aktiivisesti niin kotimaan kuin ulkomaankin politiikkaa. Työtä tehdessäni opin uutena asiana sen, kuinka eduskunta todella toimii käytännössä. Oli yllättävää huomata, kuinka suuri merkitys lain säätämisessä on valiokuntien työskentelyllä. Toisaalta ihmetystä herätti se, miksi valiokuntien kokoukset ja äänestykset ovat salaisia Suomessa, joka on avoimen demokratian maa. Tarkemmin asiaa ajateltuani ymmärrän asian täysin, koska ne eivät ole julkisia tilaisuuksia, edustajien tarve tehdä asioista poliittisia vähenee ja valiokuntatyöskentelyssä keskeistä on asiantuntijoiden kuuleminen. Asian politisoinnille tilaa löytyy eduskunnan käsittelyissä, joissa keskustellaan juuri valiokuntien mietinnöistä.

Kahden tutkimani lain keskusteluja verrattuani voin todeta sen, että mielisairaslain eduskuntakeskusteluihin kansanedustajista osallistui pienempi osa kuin kansaneläkelain käsittelyissä. Itse arvioin sen johtuvan ainakin kahdesta tekijästä: ensinnäkin mielisairaslaki kosketi kansalaisia ja kansanedustajia henkilökohtaisella tasolla huomattavasti vähemmän kuin kansaneläkelaki, ja toiseksi kansaneläkelain uudistusta oli eduskunnassa hahmoteltu jo pitkään. Edustajilla oli suurempi tarve tulla esiin eduskunnassa ja näyttäytyä äänestäjilleen. Toki kansanedustajiakin varmasti kiinnosti kansaneläkelaki enemmän. Lisäksi kansaneläkelaki oli huomattavasti laajempi lakikokonaisuus kuin mielisairaslaki, joten sen käsittely eduskunnassa kesti luonnollisesti kauemmin. Sillä oli myös oma merkityksensä lainsäädäntöprosesille, että mielisairaslain säätämisen aikaan vallassa oli vähemmistöhallitus ja kansaneläkelain säätämisen aikaan enemmistöhallitus. Oli myös kiinnostavaa, miten

eduskunta suhtautui eri tavalla mielisairaisiin ja eläkkeensaajiin. Ensimmäisiä pidettiin lähinnä kuluerinä valtiontaloudelle eikä mielisairaiden hoidon kehittämistä nähty tärkeänä asiana. Eläkkeensaajiin eduskunta suhtautui suopeammin, kun jokainen eduskuntapuolue halusi kohentaa ja parantaa heidän asemaansa ja toimeentuloansa, mutta keinoista oltiin erimielisiä. Toisaalta nämä kaksi eri eduskuntaa suhtautuivat lainsäädännön kohteina oleviin ihmisiin yksimielisesti. Yhtenä merkittävänä tekijänä siihen, että eduskunta suhtautui suopeammin eläkeläisiin kuin mielisairaisiin oli se, että eläkeläisillä oli äänioikeus ja mielisairailla ei.

Liite 1 Äänestyskäyttäytyminen mielisairaslaissa

Edustaja	Puolue	Toinen käsittely 12.2.1937 23 §	Toinen käsittely 12.2.1937 25 §	Jatkettu toinen käsittely 16.2.1937 23 §	Jatkettu toinen käsittely 16.2.1937 25 §
Aarniokoski, Paavo	SDP	ei	ei	ei	ei
Aattela, Hugo	SDP	ei	ei	ei	ei
Ampuja, Mikko	SDP	ei	ei	ei	ei
Andersson, Sven	SDP	ei	poissa	ei	ei
Bryggari, Tuomas	SDP	poissa	ei	ei	ei
Eskola, Valfrid	SDP	ei	ei	ei	ei
Fagerholm, Karl-August	SDP	ei	ei	ei	ei
Hakala, Kalle	SDP	ei	ei	ei	ei
Hakkila, Väinö Eduskunnan puhemies valtiopäivillä 1936-1944	SDP	ei äänestänyt	ei äänestänyt	ei äänestänyt	ei äänestänyt
Halonen, Toivo	SDP	poissa	ei	ei	ei
Harvala, Kaarlo	SDP	ei	poissa	ei	ei
Helenius, Yrjö	SDP	ei	ei	ei	ei
Hiilelä, Amanda	SDP	ei	ei	ei	ei
Hiltunen, Onni	SDP	poissa	ei	ei	ei
Huotari, Anni	SDP	ei	ei	ei	ei
Huttunen Edvard	SDP	ei	poissa	ei	ei
Hämäläinen, Alex	SDP	ei	ei	ei	ei
Jokinen, Emil	SDP	ei	ei	ei	ei
Jokinen, Kalle	SDP	ei	ei	ei	ei
Jovero, Antti	SDP	ei	ei	ei	ei
Juutilainen, Jere	SDP	ei	ei	ei	ei

Karjalainen, Eetu	SDP	ei	ei	ei	ei
Kilpeläinen, Viljo	SDP	ei	ei	ei	ei
Kilpi, Sylvi-Kyllikki	SDP	ei	ei	ei	ei
Kivisalo, Väinö	SDP	ei	ei	ei	ei
Koivulahti-Lehto, Hilma	SDP	ei	ei	ei	ei
Komu, Vilho	SDP	ei	ei	poissa	poissa
Koponen, Albin	SDP	ei	ei	poissa	poissa
Kosonen, Antti	SDP	ei	ei	poissa	poissa
Kuittinen, Juho	SDP	ei	ei	ei	ei
Kujala, Edward	SDP	ei	ei	ei	ei
Kulovaara, Urho	SDP	ei	ei	ei	ei
Kupari, Ville	SDP	ei	ei	ei	ei
Kuusisto, August	SDP	ei	ei	ei	ei
Kääriäinen, Heikki	SDP	poissa	ei	ei	ei
Lastu, Anton	SDP	ei	ei	ei	ei
Lehikoinen, Antti	SDP	poissa	poissa	poissa	poissa
Lehtokoski, Aino	SDP	ei	ei	ei	ei
Lepistö, Leevi	SDP	poissa	poissa	ei	ei
Lindström, Gottfrid	SDP	ei	ei	ei	ei
Linna, Jalmari	SDP	poissa	ei	jaa	ei
Lonkainen, Jussi	SDP	ei	ei	ei	ei
Lumme, Alpo	SDP	ei	ei	ei	ei
Malkamäki, Aino	SDP	ei	ei	ei	ei
Marttila, Otto	SDP	ei	ei	ei	ei
Meriläinen, Antti	SDP	ei	ei	ei	ei
Metsäranta, Elsa	SDP	ei	ei	ei	ei
Muhonen, Atte	SDP	poissa	ei	ei	ei

Mustasilta, Frans	SDP	ei	ei	ei	ei
Mäkeläinen, Onni	SDP	ei	ei	ei	ei
Paasonen, Armas	SDP	ei	ei	ei	ei
Pekkala, Mauno	SDP	ei	poissa	ei	ei
Peltonen, Onni	SDP	ei	ei	ei	ei
Penttala, Isak	SDP	ei	ei	ei	ei
Perho, Kustaa	SDP	ei	ei	ei	ei
Pesonen, Edvard	SDP	ei	ei	ei	ei
Pitkäsilta, Anselm	SDP	ei	ei	ei	ei
Pyy, Juho	SDP	ei	ei	ei	ei
Raatikainen, Jussi	SDP	ei	ei	ei	ei
Raatikainen, Uuno	SDP	ei	ei	ei	ei
Rantala, Viljo	SDP	ei	ei	ei	ei
Rapo, Jussi	SDP	ei	ei	ei	ei
Reinikainen, Oskar	SDP	ei	ei	ei	ei
Ryömä, Hannes	SDP	ei	ei	ei	ei
Räisänen, Yrjö	SDP	ei	ei	ei	ei
Salmenoja, Johan	SDP	ei	ei	ei	ei
Sillanpää Miina	SDP	ei	ei	ei	ei
Sinisalo, Väinö	SDP	ei	ei	ei	ei
Sundström, Cay	SDP	ei	ei	ei	ei
Swentorzetski, Reinhold	SDP	ei	ei	ei	ei
Syrjänen, August	SDP	ei	ei	ei	ei
Tanner, Väinö	SDP	poissa	poissa	jaa	ei
Tervo, Samuli	SDP	ei	ei	ei	ei
Toivonen, Otto	SDP	ei	ei	ei	ei
Tolonen, Juho	SDP	ei	ei	ei	ei
Turkia, Matti	SDP	ei	ei	ei	ei
Turkka, Arvi	SDP	ei	ei	ei	ei

Welling, Yrjö	SDP	ei	ei	ei	ei
Wenman, Karl	SDP	ei	ei	ei	ei
Wiik, Karl Harald	SDP	ei	ei	ei	ei
Wirtanen, Atos	SDP	ei	ei	ei	ei
Voionmaa, Väinö	SDP	ei	ei	ei	ei
Väisänen, Jalmari	SDP	ei	ei	ei	ei
Alestalo, Anshelm	ML	poissa	poissa	poissa	poissa
Annala, Juho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Arhama, Kusti	ML	poissa	poissa	poissa	poissa
Asikainen, Albin	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Brander, Akseli	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Halonen, Antti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Hannula, Uuno	ML	jaa	poissa	poissa	poissa
Heikkinen, Pekka	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Hirvensalo, Lassi	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Huittinen, Kaapro	ML	jaa	jaa	poissa	poissa
Hänninen, Kaarlo	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Ikonen, Toivo	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Janhonen, Toivo	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Joukanen, Kalle	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Junes, Antti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Jutila, Emil	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kaasalainen, Väinö	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kaijalainen, Lauri	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kallio, Kyösti	ML	poissa	poissa	poissa ei merkitty pöytäkirjaan	poissa ei merkitty pöytäkirjaan
Kalliokoski, Viljami	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Karvetti, Einari	ML	jaa	jaa	jaa	jaa

Kekkonen, Urho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kemppi, Antti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kirra, Kalle	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kivioja, Vilho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Koivisto, Juho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Koivuranta, Janne	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kukkonen, Antti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Kämäräinen, Kalle	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Lahdensuo, Jalo	ML	poissa	jaa	jaa	jaa
Lahtela, Matti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Lauren, Karl	ML	poissa	poissa	jaa	jaa
Leinonen, Artturi	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Leppälä, Juhani	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Lohi, Kalle	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Luostarinen, Aino	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Luukka, Eemil	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Löthman-Koponen, Tilda	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Miikki, Matti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Niukkanen, Juho	ML	poissa	poissa	poissa	poissa
Nurmesniemi, Eero	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Pilppula, Juho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Salo, Sulo	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Sariola, Lauri	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Soininen, Heikki	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Takala, Juho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Tarkkanen, Mikko	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Tolppanen, Matti	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Tukia, Elias	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Vallas, Vilho	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Vehkaoja, Heikki	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Venho, Viljo	ML	jaa	jaa	jaa	jaa

Vesterinen, Vihtori	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Vilhula, Taavi	ML	jaa	jaa	jaa	jaa
Bonsdorff, Elsa	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
von Born, Ernst	RKP	jaa	jaa	jaa	ei
Colliander, Rafael	RKP	ei	ei	ei	ei
Estlander, Ernst	RKP	ei	ei	ei	ei
von Frenckell, Erik	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Frietsch, Carl	RKP	poissa	ei	ei	ei
Furuhjelm, Ragnar	RKP	ei	ei	ei	ei
Haga, Edvard	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Helenelund, Edvard	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Hilden, Uno	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Hästbacka, Tohan	RKP	jaa	jaa	poissa	poissa
Jern, Levi	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Kullberg, Henrik	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Nordström, Torsten	RKP	ei	poissa	ei	ei
Sergelius, Max	RKP	ei	poissa	poissa	poissa
Stenwall, Edvin	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Söderhjelm, Johan	RKP	ei	poissa	ei	ei
Törngren, Ralf	RKP	ei	ei	ei	poissa
Wickman, Albin	RKP	jaa	jaa	jaa	jaa
Österholm, John	RKP	ei	ei	ei	ei
Böök, Leo Rikhard	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Harja, Matti	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Honka, Aarne	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Horelli, Toivo	KOK	ei	poissa	ei	ei
Kilpeläinen, Kaarlo	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Kokko, Väinö	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Kylänpää, Kustaa	KOK	jaa	jaa	poissa	poissa

Lehtonen, Oskari	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Linkomies, Edwin	KOK	jaa	ei	jaa	ei
Lintulahti, Arvo	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Moilanen, Kaapro	KOK	poissa	poissa	jaa	jaa
Oksala, Arvi	KOK	poissa	poissa	ei	ei
Oksanen, Kaino	KOK	poissa	poissa	jaa	jaa
Paavolainen, Erkki	KOK	poissa	poissa	jaa	jaa
Pennanen, Pekka	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Pilkama, Jalmari	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Pohjala, Kyllikki	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Pohjannoro, Arvo	KOK	jaa	jaa	jaa	Jaa
Soini, Kalle	KOK	jaa	jaa	jaa	Jaa
Vaarama, Edvard	KOK	jaa	jaa	jaa	jaa
Ala-Kulju, Reino	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Annala, Vilho	IKL	jaa	ei	jaa	jaa
Jussila, Kustaa	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Kares, Kaarle	IKL	jaa	ei	jaa	jaa
Malmivaara, Arvi	IKL	jaa	jaa	poissa	poissa
Nikkola, Iisakki	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Riipinen, Hilja	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Saarinen, Yrjö	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Salmiala, Bruno	IKL	jaa	jaa	jaa	poissa
Salovaara, Kaarlo	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Simojoki, Lauri Elias	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Tuomivaara, Eino	IKL	poissa	poissa	jaa	jaa
Tuorila, Pauli	IKL	jaa	jaa	jaa	jaa
Wainio, Jalo	IKL	jaa	jaa	poissa	jaa
Cajander, Aimo	ED	ei	ei	ei	ei

Hannula, Mandi	ED	ei	ei	ei	poissa
Inkilä, Arvo	ED	ei	ei	ei	poissa
Kannisto, Heikki	ED	ei	ei	poissa	poissa
Kivimäki, Toivo	ED	ei	ei	poissa	poissa
Mantere, Oskari	ED	ei	poissa	ei	ei
Syrjälä, Helena	ED	ei	ei	poissa	poissa
Niskanen, Heikki	KP	jaa	jaa	jaa	jaa
Rytinki, Eino	SPP	jaa	jaa	jaa	jaa

Liite 2 Äänestyskäyttäytyminen kansaneläkelaisissa

Edustaja	Puolue	Jatkettu toinen käsittely 8.5.1956 3§	Jatkettu toinen käsittely 8.5.1956 3§ avoin lippuäänestys	Jatkettu toinen käsittely 8.5.1956 27§:n 1 mom.
Ahonen, Arvo	SDP	ei	ei	ei
Alanko, Kustaa	SDP	ei	ei	ei
Brander-Wallin, Laura	SDP	ei	ei	ei
Fagerholm, Karl-August	SDP	poissa	poissa	poissa
Flinck, Anna	SDP	ei	ei	ei
Haapasalo, Kalervo	SDP	ei	ei	ei
Heinonen, Vappu	SDP	ei	ei	ei
Helle, Veikko	SDP	ei	ei	ei
Henriksson, Gunnar	SDP	ei	ei	ei
Hiilelä, Amanda	SDP	ei	ei	ei
Hiltunen, Onni	SDP	ei	ei	ei
Hostila, Sulo	SDP	ei	ei	ei
Hult, Mikko	SDP	ei	ei	ei
Hykkäälä, Heikki	SDP	ei	ei	ei
Jokinen, Kalle	SDP	ei	ei	ei
Kajala, Olavi	SDP	ei	ei	ei
Kalavainen, Meeri	SDP	ei	ei	ei
Karjalainen, Eetu	SDP	ei	ei	ei
Karvonen, Juho	SDP	ei	ei	ei

Kauhanen, Kalle	SDP	ei	ei	ei
Kokkola, Veikko	SDP	ei	ei	ei
Koskinen, Artturi	SDP	ei	ei	ei
Kuittinen, Juho	SDP	ei	ei	ei
Kulovaara, Urho	SDP	poissa	poissa	ei
Käkelä, Valto	SDP	ei	ei	ei
Lehto, Lempi	SDP	ei	ei	ei
Leivo- Larsson, Tyyne	SDP	tyhjä	poissa	tyhjä
Lepistö, Leevi	SDP	ei	ei	ei
Leskinen, Väinö	SDP	poissa	poissa	poissa
Liljeström, Valdemar	SDP	ei	ei	ei
Lindblom, Olavi	SDP	ei	ei	ei
Lukkarinen , Impi	SDP	ei	ei	ei
Malkamäki , Aino	SDP	poissa	poissa	poissa
Mohell, Erkki	SDP	poissa	poissa	poissa
Muikku, Otto	SDP	ei	ei	ei
Nurminen, Elli	SDP	ei	ei	ei
Paasio, Rafael	SDP	ei	ei	ei
Paasivuori, Tyyne	SDP	ei	ei	ei
Peltonen, Onni	SDP	ei	ei	ei
Pesonen, Edvard	SDP	ei	ei	ei
Pusa, Eeno	SDP	ei	ei	ei
Rantala, Viljo	SDP	poissa	poissa	poissa
Raunio, Eino	SDP	ei	ei	ei

Salmela-Järvinen, Martta	SDP	ei	ei	ei
Simonen, Aarre	SDP	tyhjä	poissa	tyhjä
Sundman, Bruno	SDP	ei	ei	ei
Suominen, Unto	SDP	ei	ei	ei
Sävelä, Arvo	SDP	ei	ei	ei
Tikkaoja, Väinö	SDP	ei	ei	ei
Turkka, Arvi	SDP	ei	ei	ei
Turunen, Varma	SDP	ei	ei	ei
Virtanen, Viljo	SDP	poissa	poissa	poissa
Väyrynen, Vilho	SDP	ei	poissa	tyhjä
Aittoniemi, Samppa	ML	jaa	jaa	jaa
Antila, Toivo	ML	jaa	jaa	jaa
Erkkilä, Eeli	ML	jaa	jaa	jaa
Eskola, Kustaa	ML	jaa	jaa	jaa
Hakkila, Väinö	ML	poissa	poissa	poissa
Halinen, Sylvi	ML	jaa	jaa	jaa
Hautala, Yrjö	ML	jaa	jaa	jaa
Heikura, Eino	ML	jaa	jaa	jaa
Heljas, Lennart	ML	jaa	jaa	jaa
Häppölä, Leo	ML	jaa	jaa	jaa
Ikonen, Arvi	ML	jaa	jaa	jaa
Jaakkola, Juho	ML	poissa	poissa	poissa
Jussila, Mauno	ML	jaa	jaa	jaa
Jämsen, Artturi	ML	jaa	jaa	jaa

Kaasalainen, Nestor	ML	jaa	jaa	jaa
Kalliokoski, Viljami	ML	jaa	jaa	jaa
Kauppi, Aaro	ML	jaa	jaa	jaa
Kinnunen, Toivo	ML	jaa	jaa	jaa
Kleemola, Kauno	ML	jaa	jaa	jaa
Koivusilta, Esa	ML	poissa	poissa	poissa
Kukkonen, Antti	ML	jaa	jaa	jaa
Kähönen, Urho	ML	jaa	jaa	jaa
Kämäräinen, Kalle	ML	jaa	jaa	jaa
Lahtela, Matti	ML	jaa	jaa	jaa
Lahti, Marja	ML	jaa	jaa	jaa
Laine, Lauri	ML	jaa	jaa	jaa
Luukka, Eemil	ML	poissa	poissa	poissa
Mannila, Onni	ML	jaa	jaa	jaa
Mattila, Matti	ML	jaa	jaa	jaa
Miettunen, Martti	ML	jaa	jaa	jaa
Miikki, Matti	ML	poissa	jaa	jaa
Niskala, Markus	ML	jaa	jaa	jaa
Pakkanen, Atte	ML	jaa	jaa	jaa
Palovesi, Eino	ML	jaa	jaa	jaa
Partanen, Juho	ML	jaa	jaa	jaa
Pöykkö, Juho	ML	jaa	jaa	jaa
Rankila, Väinö	ML	jaa	jaa	jaa
Rantamaa, Antti	ML	jaa	jaa	jaa

Ryhtä, Niilo	ML	poissa	poissa	poissa
Rytinki, Eino	ML	jaa	jaa	jaa
Ryömä, Erkki	ML	jaa	jaa	jaa
Rönkkö, Tahvo	ML	jaa	jaa	jaa
Saalasti, Kerttu	ML	jaa	jaa	jaa
Saloranta, Toivo	ML	jaa	jaa	jaa
Sarjala, Wiljam	ML	jaa	jaa	jaa
Simonen, Vieno	ML	jaa	jaa	jaa
Sinkkonen, Yrjö	ML	jaa	jaa	jaa
Soininen, Heikki	ML	poissa	poissa	poissa
Sukselainen, V. J	ML	Eduskunnan puhemies äänestä ei		
Tiitu, Kustaa	ML	jaa	jaa	jaa
Uusitalo, Eino	ML	jaa	jaa	jaa
Vennamo, Veikko	ML	poissa	poissa	poissa
Virolainen, Johannes	ML	poissa	poissa	poissa
Väänänen, Hilja	ML	jaa	ei	jaa
Aaltonen, Aimo	SKD L	ei	ei	ei
Aitio, Paavo	SKD L	ei	ei	ei
Enne, Yrjö	SKD L	poissa	poissa	poissa
Friman, Toivo	SKD L	ei	ei	ei
Haapanen, Kaino	SKD L	ei	ei	ei
Hietanen, Esa	SKD L	ei	ei	ei
Kelovesi, Tauno	SKD L	ei	ei	ei
Kilpi, Eino	SKD L	ei	ei	ei

Kilpi, Sylvi- Kyllikki	SKD L	ei	ei	ei
Kinnunen, Antti	SKD L	ei	ei	ei
Kiviaho, Aleksi	SKD L	poissa	ei	ei
Koivunen, Paavo	SKD L	ei	ei	ei
Kujala, Toivo	SKD L	ei	ei	ei
Kuusinen, Hertta	SKD L	ei	ei	ei
Leskinen, Matti	SKD L	ei	ei	ei
Liedes, Pentti	SKD L	ei	ei	ei
Lindqvist, Juho	SKD L	ei	ei	ei
Manninen, Hugo	SKD L	ei	ei	ei
Miettinen, Unto	SKD L	ei	ei	ei
Murto, Yrjö	SKD L	ei	ei	ei
Mustonen, Johannes	SKD L	ei	ei	ei
Myllymäki, Lauri	SKD L	ei	ei	ei
Nederström -Lunden	SKD L	ei	ei	ei
Nieminen, Niilo	SKD L	ei	ei	ei
Niiranen, Toivo	SKD L	ei	ei	ei
Nurminen, Nestori	SKD L	ei	ei	ei
Pessi, Ville	SKD L	ei	ei	ei
Puhakka, Pauli	SKD L	ei	ei	ei
Rapio, Pertti	SKD L	ei	ei	ei
Roine, Eino	SKD L	ei	ei	ei
Rosenberg, Gösta	SKD L	ei	ei	ei
Rosnell, Irma	SKD L	ei	ei	ei

Rytkönen, Juho	SKD L	ei	ei	ei
Ryömä, Mauri	SKD L	ei	ei	ei
Seppi, Usko	SKD L	ei	ei	ei
Stenberg, Elli	SKD L	ei	ei	ei
Suonpää, Leo	SKD L	ei	ei	ei
Tainio, Eino	SKD L	ei	ei	ei
Tauriainen, Hannes	SKD L	poissa	ei	ei
Tiekso- Isaksson, Anna-Liisa	SKD L	poissa	poissa	poissa
Torvi, Irma	SKD L	ei	ei	ei
Virtanen, Kaarlo	SKD L	ei	ei	ei
Åsvik, Toivo	SKD L	ei	ei	ei
Forsius, Saara	KOK	jaa	jaa	jaa
Hakala, Jaakko	KOK	poissa	poissa	poissa
Hallberg, Raino	KOK	jaa	jaa	jaa
Hamara, Irma	KOK	jaa	jaa	jaa
Hetemäki, Päiviö	KOK	jaa	jaa	jaa
Honkala, Niilo	KOK	jaa	jaa	jaa
Innala, Aune	KOK	poissa	jaa	ei
Junnila, Tuure	KOK	jaa	jaa	jaa
Järvi, Lauri	KOK	jaa	jaa	jaa
Koivisto, Erkki	KOK	jaa	jaa	jaa
Kosola, Niilo	KOK	jaa	jaa	jaa
Leikola, Erkki	KOK	poissa	poissa	poissa
Pohjala, Kyllikki	KOK	jaa	jaa	ei

Raipala, Matti	KOK	jaa	jaa	jaa
Saariaho, Urho	KOK	jaa	jaa	jaa
Salminen, Arvo	KOK	jaa	jaa	jaa
Salminen, Martti	KOK	poissa	poissa	poissa
Saura, Kalervo	KOK	jaa	jaa	jaa
Seppä, Mauri	KOK	poissa	poissa	jaa
Seppälä, Felix	KOK	jaa	jaa	jaa
Tuuli, Erkki	KOK	jaa	jaa	jaa
Tuurna, Arno	KOK	jaa	jaa	jaa
Wiherheim o, Toivo	KOK	jaa	jaa	jaa
Wirtanen, Johannes	KOK	jaa	jaa	ei
Forsberg, John	RKP	jaa	jaa	jaa
Högström, Sven	RKP	jaa	jaa	jaa
Korsbäck, Verner	RKP	jaa	jaa	jaa
Larson, Arthur	RKP	jaa	jaa	jaa
Lindh, Bertel	RKP	jaa	jaa	jaa
Meinander, Nils	RKP	poissa	poissa	jaa
Nordfors, Kurt	RKP	ei	ei	jaa
Nordström, Torsten	RKP	jaa	jaa	jaa
Teir, Grels	RKP	jaa	jaa	jaa
Törngren, Ralf	RKP	jaa	jaa	jaa
Wickman, Albin	RKP	jaa	jaa	jaa
Öhman, Carl	RKP	jaa	jaa	jaa
Österholm, John	RKP	jaa	jaa	jaa
Hosia, Armi	KP	jaa	jaa	jaa

Kaitila, Esa	KP	poissa	poissa	jaa
Kajatsalo, Kaarlo	KP	jaa	jaa	poissa
Karvikko, Irma	KP	poissa	jaa	ei
Kyttä, Harras	KP	jaa	jaa	jaa
Leikola, Aare	KP	jaa	jaa	jaa
Leinonen, Armas	KP	jaa	jaa	jaa
Mattila, Leo	KP	poissa	jaa	jaa
Miettunen, Helge	KP	jaa	jaa	jaa
Pasanen, Aukusti	KP	jaa	jaa	jaa
Saari, Eino	KP	jaa	jaa	jaa
Tenhiälä, Juho	KP	jaa	jaa	jaa
Tienari, Artturi	KP	jaa	jaa	jaa

Lähteet

Suomen Valtiopäivät: Pöytäkirjat ja Asiakirjat vuosilta 1934-1937 ja 1955-1956.

Tutkimuskirjallisuus

Eduskunnan Historiakomitea 1973: *Suomen kansanedustuslaitoksen historia VII*. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Eduskunnan Historiakomitea 1973: *Suomen kansanedustuslaitoksen historia X*. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Eduskunnan Historiakomitea 1980: *Suomen kansanedustuslaitoksen historia VIII*. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Harjula, Minna 2007: *Terveysten jäljillä: Suomalainen terveystaloudellinen politiikka 1900-luvulla*. Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print, Tampere.

Harjula, Minna 2015: *Hoitoonpääsyn hierarkiat: Terveystaloudellisuus ja terveyspalvelut Suomessa 1900-luvulla*. Tampereen Yliopistopaino Oy- Juvenes Print, Tampere.

Harjula, Minna 1996: *Vaivattomuudella vaivatut: Vammanalaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskusteluissa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

Hautala, Heikki 2003: *”Suomen talouselämän rakenne ja kehitys”*. WSOY, Helsinki

Hiden, Mikael 2006: *”Juridiikkaa ja muotoja eduskuntatyössä”*. Hiden, Mikael 2006: *Suomen eduskunta 100 vuotta* Miten eduskunta toimii. Edita Prima Oy, Helsinki.

Kaila, Martti 1966: *Psykiatrian historia*. WSOY, Porvoo.

Kangas, Olli 2006: *”Eläketurva”*. Paavonen, Tapani 2006: *Suomen eduskunta 100 vuotta Talouden kehitys ja talouspolitiikka hyvinvointivaltion kaudella*. Edita Prima Oy, Helsinki.

Kuisma, Markku 2009: *”Suomen poliittinen taloushistoria 1000-2000”*. Kustannusosakeyhtiö Siltala, Helsinki.

Mattila, Markku 1999: *Kansamme parhaaksi: Rotuhygienia Suomessa vuoden 1935 sterilointilakiin asti*. Suomen Historiallinen Seura, Helsinki.

Pajuoja, Jussi 1995: *Väkivalta ja mielentila: Oikeussosiologinen tutkimus syyntakeisuussäännöksistä ja mielentilatutkimuksista*. Suomalainen Lakimiesyhdistys, Helsinki.

Palonen, Kari 2012: *Parlamentarismi retorisena politiikkana*. Vastapaino, Tampere.

Palonen, Kari 1996: *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino, Tampere.

Pietikäinen, Petteri 2013: *Hulluuden historia*. Gaudeamus Oy, Helsinki.

Suomi-ruotsi-suomi-sanakirja 2008. WSOY, Helsinki.

Tiitta Allan 2007 ”Tasavalta etsii linjaansa 1921-1936”. Tarkka, Jukka 2007: *Itsenäinen Suomi. 90 vuotta kansakunnan elämästä*. Otava, Helsinki.

Tiitta Allan 2007 ”Kansallinen yhtenäisyys kypsyy 1937-1940”. Tarkka, Jukka 2007: *Itsenäinen Suomi. 90 vuotta kansakunnan elämästä*. Otava, Helsinki.

Vattula Kaarina (toim.) 1983: *Suomen taloushistoria 3*. Tammi, Helsinki.

Verkkojulkaisut

Eduskunnan sivut

[https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/people/results.aspx?k=.](https://www.eduskunta.fi/FI/search/Sivut/people/results.aspx?k=)

[https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910366.aspx.](https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910366.aspx)

[https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910482.aspx.](https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910482.aspx)

[https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911092.aspx.](https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/911092.aspx)

[https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910942.aspx.](https://www.eduskunta.fi/FI/kansanedustajat/Sivut/910942.aspx)

Finlex

[https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040#L5P61.](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000040#L5P61)

[https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1956/19560347.](https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1956/19560347)

[https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P14.](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=perustuslaki#L2P14)

Pohtiva

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/272.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/272)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SFP/552.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SFP/552)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/97.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/97)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/IKL/291.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/IKL/291)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KE/302.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KE/302)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/449.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SDP/449)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/274.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/MAAL/274)

[https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/621.](https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/SKDL/621)

<https://www.fsd.tuni.fi/pohtiva/ohjelmalistat/KOK/56>.

Rahamuseo

<http://apps.rahamuseo.fi/rahanarvolaskin#FIN>.

Tilastokeskus

<https://www.stat.fi/meta/til/khi.html>.